

298241

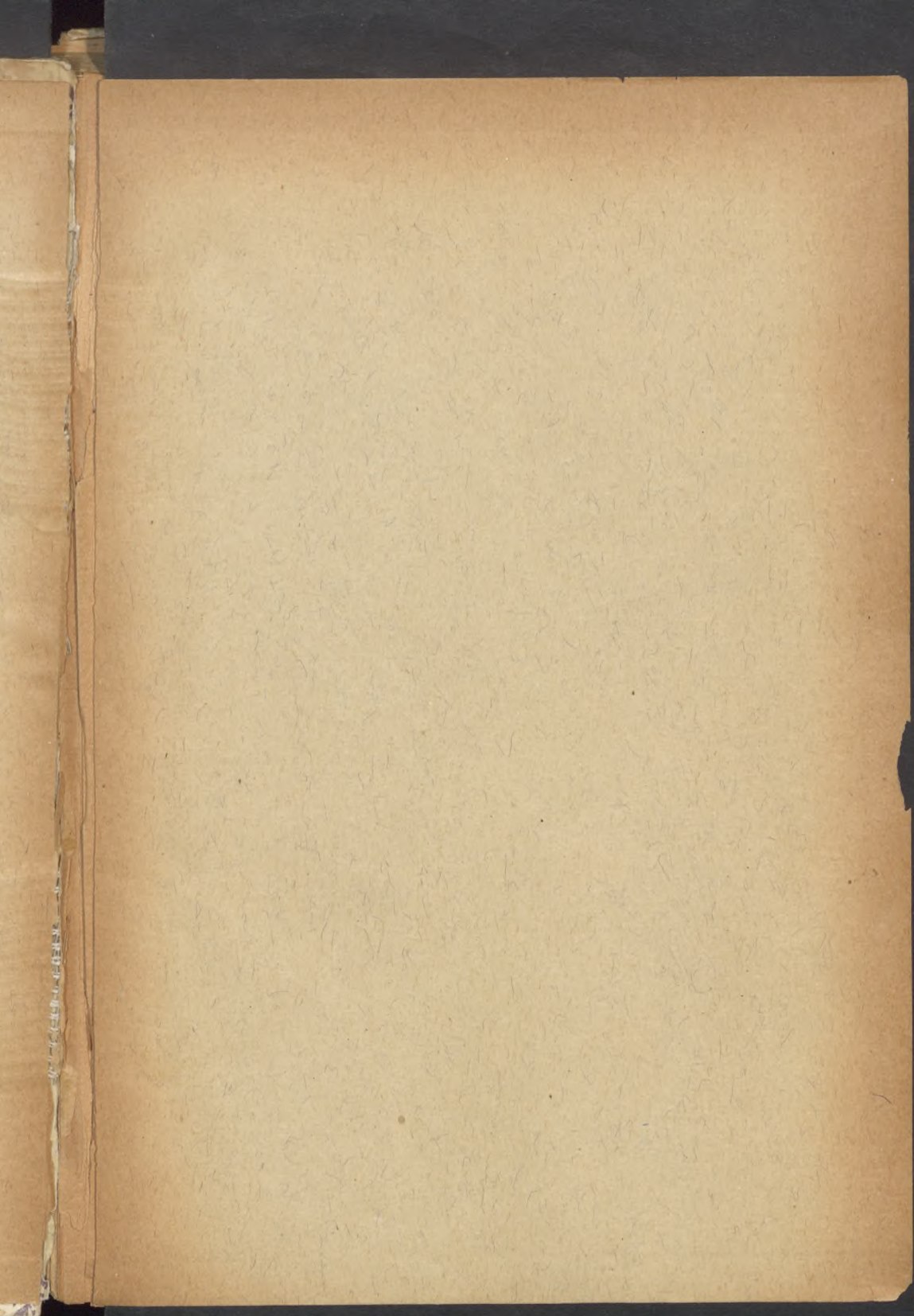
D. LENGYEL LAURA

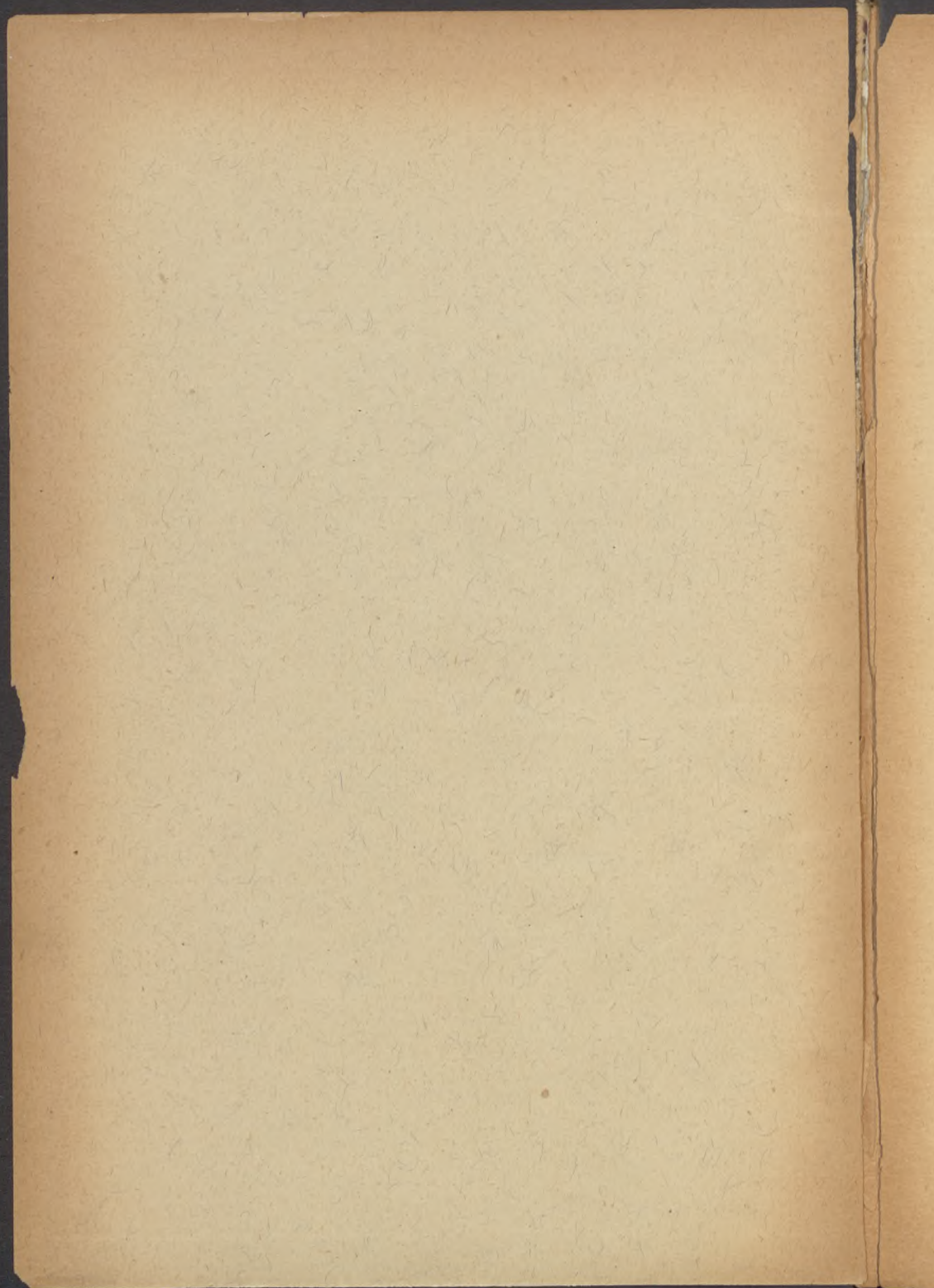
BEATRIX

PALLAS KIADÁSA

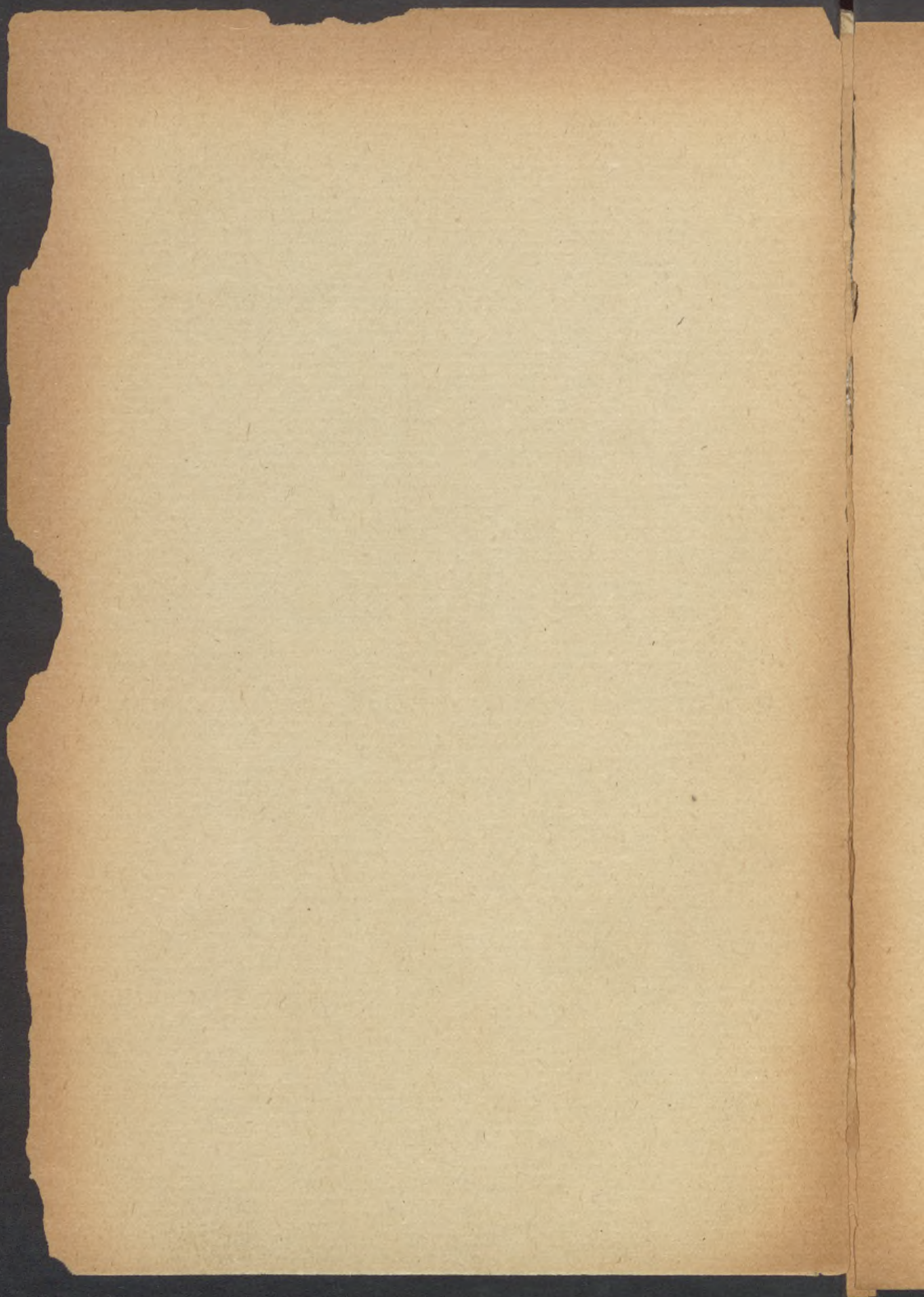
88-

XIII 12

280
DÁNIELNÉ LENGYEL LAURA

BEATRIX RÉGI IDŐK

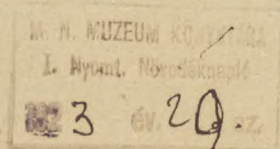
ELBESZÉLÉSEK
AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA

BUDAPEST, 1921
PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
KIADÁSA

~~Pach~~
~~4359~~

298241

Pallas részvénytársaság nyomdája Budapesten.

I.

Az 1476-ik év igen nevezetes volt úgy a nápolyi királyság, mint az ott uralkodó Aragóniai család történetében.

Szeptember elejére várták ugyanis Mátyás magyar király követeit, kik az ifjú, szépséges hercegnőért, Beatrixért jönnek Nápolyba, hogy őt Magyarországra vigyék, mint a király hitvesét s mint az ország királynéját.

A nápolyi király, Aragóniai Ferdinánd maga ügyel mindenre, hogy a magyar király követei az őket megillető fénnnyel és pompával fogadtassanak.

Az ifjú, szép hercegisasszony elvonulva él, mintha tudomása sem volna a sok nagy és pompás előkészületről. Az ő személyéért történik minden és Beatrix hercegnőt alig-alig lehet látni; ha édes apja tudakozódik utána, mindig azt a választ kapja, hogy napjait kegyes elvonultságban tölti, bátyjának, Aragóniai Péter bíborosnak társaságában.

— Nagyon helyes, — bólint a király meglegedetten, — csak szálljon lelke magasba, az Úr Istenhez és könyörögjön az Egek ura előtt, hogy adjon neki nagy és kiváló hivatásához illő lelki erőt, bölcsességet, jóságot és nemes önfeláldozást.

A királyné szemöldökei kissé összehúzódnak s mikor egyedül marad férjével, éles hangon kérdi:

— Miért vonja meg Felséged kegyelmét és atyai jóindulatát Beatrix leányunktól?

A király bámulva nézi feleségét. Az asszonynak jól kell tudnia és tudja is, hogy Beatrix mindig a kedvelt gyermek volt.

Túlontúl nagy engedékenységevel szinte elkényeztette leányát. Most meg éppen különös lágyság és részvét fogja el szívét. Hiszen legkedvesebb gyermekétől kell megválnia. S habár a hercegnő Európa egyik legfényesebb trónjára készül, habár férje, Hollós Mátyás, a vitézek virága, a lovagok disze, a legnagyobb, a legdicsőbb, a leghatalmasabb király minden uralkodó közt, leánya mégis elszakad tőle, új világba, új országba, új hazába készül.

Aragóniai Ferdinánd egy pillanatig bámulva nézett feleségére, ki így szólt:

— Vagy talán nem tartja Felséged Beatrixünket, Nápoly hercegnőjét a magyar trónusra méltónak?

Most végre megértette a király feleségét.

— Nagyon is jól tudod, — mondta aztán komolyan, — hogy Beatrix leányunk milyen kedveltje szívemnek. Bár örülök fényes jövőjének, mégis gyászba van borulva lelkem távozása miatt. S ha kívánom, hogy kegyes ájtatosság és magányos elmélkedés készítse elő nagy hivatására, vajjon rosszat akarok-e ezzel? Aztán meg szeretni gyermekünket és vaknak lenni hibái iránt még nem éppen egy és ugyanazon dolog.

— Felséged hibákat talált Beatrix leányunk jellemében? — kérdezte kedvetlen hangon a királyné.

— Halandó bűnös emberek vagyunk mindnyájan, — felelt a király komolyan, — miért volna éppen Beatrix ment a hibáktól, melyek embervoltunkhoz tapadnak? A hibákat felismerni kell és nem kárhoztatni. Igyekeznünk kell gyarlóságainktól szabadulni és hiszem, remélem, hogy Beatrix leányomban megvan ez az igyekezet és hogy bátyja a bíboros ebben a jó igyekezetében mindenképen támogatja.

— Szabad tudnom, melyek azok a hibák, vagy bűnök, melyektől Beatrixnak meg kell tisztulnia?

— Valóban nem tudnád? — kérdezte a király fejét csóválva. — Nekem kellene elmondanom, hogy leányunk felette indulatos, nagyon szeszélyes, határtalanul nagyra-

vágyó és ha feltesz valamit magában, azért mindent és mindenkit feláldozni kész.

Ebben a pillanatban a király legidősebbik fia, Aragóniai Péter, a bíboros lépett elő a terem háttéréből.

— Megbocsát Felséged, — szólt mélyen meghajolva a király és királyné előtt, — a véletlen tanujává tett a Felséged kifogásainak. Királyi szemed élességét nem kerülték el Beatrix hugom jellemének sajátságai, de megbocsásson Felséged e jellemvonások talán hibául róhatók fel egy köznap helyzetben élő egyszerű léleknek, de egy olyan kiváló, lángeszű, erősakaratú hölgynek, mint Beatrix . . . nápolyi király leányának inkább díszére és dicsőségére válnak.

— Ezt mondom én is, — szólt sugárzó arccal a királyné.

— Kétségkívül, kétségkívül van valami benne, — mondta a király elgondolkozva. — Az bizonyos, hogy Beatrix nem közönséges teremtés. Esze, akarata, jelleme, mind mind kiemelik őt a köznap emberek sorából. Ime, a sors is nagy küldetést szánt neki. Európa leghatalmasabb uralkodója, a magyar király kéri hitvesül.

— Hogy uralkodjon mellette és vele, — vetette utána a bíbornok nyomatékos hangon.

— No-no, — és a király komoly arca mosolyra derült, — erről tudtommal eddig nem volt szó. Mátyás elég jól eligazította országos ügyeit eddig, asszonysegítség nélkül.

— Most nem róla van szó, hanem Beatrixről, — szólt a királyné és a bíbornokra nézett, mintegy segítséget várva tőle, de Aragóniai Péter atyjára szegezte tekintetét és hallgatott.

A király átható, fürkésző tekintetét vetett feleségére és legidősebbik fiára, mintha lelkükben akarna olvasni. Aztán nagyon határozott, igen kemény hangon szólalt meg.

— Beatrixnek meg kell elégedni azzal a hatalommal és befolyással, mit férje szeretete juttat neki.

Majd kissé lágyabban, szinte kérve tette hozzá:

— Nem akarom, hogy a dologba avatkozzatok. Csak

rontanátok a helyzetet. En ismerem Mátyás lovagias nagylelkűségét és bőkezűségét.

A bíboros meghajtotta térdét.

— Alázatosan meghajlok felséges atyám királyi parancsa előtt, de alattvalói és fiúi hódolattal kérdem: Beatrix hugom az esküvő után megkoronáztatik-e ünnepélyesen és egyházi szertartással? Mint magyar királyné ül a trónon férje mellett?

— Természetesen, — felelt a király büszkén. — Nem értem kérdésedet? Csak nem hiszed, hogy Aragóniai Ferdinánd megengedi, hogy leányának, Nápoly hercegnőjének joga és méltósága csorbát szenvedjen?

— Hálás köszönettel hallom ezt édes apám. Mert azt biztosan tudja Felséged, hogy a magyar királyné nemcsak hitvese, hanem uralkodótársa és örököse férjének.

— Ha így van, készüljön leányunk magas és nehéz hivatásának teljesítésére. Egyebekben bízzunk mindent leendő vőnk igazságszeretetére és nagylelkűségére. Az a király, kit országában Igazságosnak hívnak, nem fogja hitvesét jogaiban megrövidíteni.

— Sem örökségéből kizárni, — vetette oda a királyné.

— Örökség?! — s a király bámulva nézett feleségére.

— Örökség? Ki beszél most erről a menyegző örömmel teljes előkészületei között? Vőm deli, szép, hatalmas férfiú.

— Az Úr kegyelme tartsa őt meg sokáig mindnyájunk örömeire és boldogítására, — mondta a bíbornok áhitatosan. Ámde a király 36 éves mult és Beatrix 17 lesz. A természetnek vannak törvényei, melyek . . .

— Hagyjuk ezt hát a természetre, — szólt a király kedvetlenül. Szemmeláthatólag bántotta már a vita. — A jövő az Isten kezében van s nekünk tudnunk kell, hogy ott van a legjobb, legbiztosabb kezekben. Ne találgassuk hát a jövőendő előttünk rejtett eshetőségeit, hanem tegyük meg kötelességünket a jelenre nézve. Foglalkozzon most már

mindenki a magyar király követeinek fogadásával, mert jelentést kaptam róluk, hogy nemsokára itt lesznek.

— S kiket küldött a király Beatrix leányunkért? — kérdezte a királyné.

— A követség vezére a váradi püspök s velük van a király két unokatestvére Geréb Péter és Pongrácz János, velük van még Frangepán Bernárdin gróf és Szentgyörgyi János gróf. Hozzájuk csatlakozott a boroszlói püspök, a rati-bori és oppelni herceg is. Tiszteletüket és hódolatukat jönnek bemutatni Beatrix előtt.

A bíboros elgondolkozva nézett maga elé.

— Felséged Frangepán grófot is említette. Nem egy Vicedomini leány a gróf felesége?

— De igen, — felelte a királyné gyorsan. — Vicedomini Mária udvarhölgyem volt pár éven keresztül. Frangepán itt járt nálunk küldöttségben, megszerette a grófnét és feleségül vitte hazájába. Azóta nem is hallottam hírt róla.

— Nos remélem, hogy most látni fogjuk — s a bíboros egyszerre nagyon élénk és jókedvű lett. — Remélem Frangepán gróf nem hagyta otthon hitvesét és Mária grófné boldog lesz, ha hazáját, a szép Nápolyt viszontlátja.

— Beatrix anyai barátnőt kapna benne, — sóhajtott a királyné.

— Ezt magam is óhajtom, — fejezte be a társalgást a király. — A Vicedomini leány azóta bizonyára igen-igen jó magyar asszony lett és megismerteti Beatrixet a magyar szokásokkal, erkölcsökkel és megmutatja neki az utat, melyen át legkönnyebben megnyerheti új hazájának népét.

II.

Mátyás király fényes követsége szeptember elején csakugyan megérkezett Nápolyba. A tündérszép város csodálatos módon felékesítette magát és nagy ujjongással fogadta Beatrix vőlegényének követeit.

A főurakat nyolcszáz nemes vitéz és húsz előkelő török

úr kísérte. S a nápolyi nép evvivázva üdvözölte a fényes vitézeket s közben szemérmetlenül, a koldus mohóságával vetette magát a jó körmöci aranyakra, melyeket a bőkezű főurak szórtak szét köztük s melyeken Mátyás babérkoszorús feje volt kiverve.

S az udvar, ha kissé szemérmesebben és rejtettebben is, folyton csak arról tárgyalt, hogy milyen fény, üdv és haszon követheti a frigyet? A jegyesek boldogsága és szélmélye szinte háttárbe szorult. Az udvar hölgyei csak a fényes ajándékokról, ékszerekről suttogtak, mit a szép Beatrix hercegnő jegyesétől kapott, az udvar férfiai címet, rangot, birtokot vártak a hatalmas magyar királytól, kivált, aki olyan szerencsés volt, hogy az ifjú hercegnő belső udvarához tartozott s elkísérhette azt új hazájába, Magyarországba.

Magyarország, mint a bibliai Kanaán, mint a mesék Tündérországa tárult fel a mohó, kapzsi olaszok előtt. Egy ország, mely dús kincsekkel teli, mely az új királyné befolyása alatt szabad prédájuk leszen.

Maga a király tiszteletreméltó kivételt képezett. De nem volt elég vaskezü és keménylelkű, hogy megfékezze udvarát.

Még családjával sem bírt. A királyné fékezhetetlen nagyravágyása, döllye és zsarnoksága népszerűtlenné tette a családot mindenütt. A bíboros kapzsiságáról, álnokságáról és kétszínűségéről mesék keringettek, melyeken még a köznép is mulatott. Aragóniai Péternek csak egy célja, álma, ábrándja volt: a pápai trón. Afelé törekedett, ezért zsugorogott, hizelkedett, ármánykodott. Most Mátyás hatalmától remélte, hogy a pápai tiara mégis csak a fejére kerül.

Hát az ifjú leány, a szép Beatrix hercegnő?! Erről keveset tudtak, talán éppen azért legjobban szerették mindenfelé. Ragyogó szépség volt, bátyja, a bíboros maga vette kezébe nevelését s fáradozása nem volt hiábavaló, a fiatal leány korának egyik legműveltebb asszonya volt.

Pedig ezzel nagy dolog van mondván. Mert ne feledjük,

hogy a reneszansz korában vagyunk. Az újjáéledt görög és latin műveltség káprázatos fénnel borítja el a világot. Nagy költők, nagy tudósok, nagy művészek százada ez a XV. század az emberi műveltség fénykora.

Es Aragóniai Beatrix ebben a fényes korban is ragyogó csillag volt.

Mivé válhatott volna, ha elméje mellett szívét is kiképezik? S lelkét, mely telve volt nemes és jó csirákkal, nem öltöztetik be a dölyf páncéljába, nem tenyészti benne mesterségesen az úgyszólván veleszületett nagyravágyást, korlátlan uralkodni vágyást, a mindent legázoló zsarnoki erőszakot?!...

Mivé lehetett volna e csodálatos testi-lelki szépségekkel megáldott ifjú hercegnő, ha a környezet és a romlott nápolyi udvar el nem rontja a természet e csodás alkotását?!

Talán egész Magyarország sorsa másként alakul, ha a válságos gyásznapi Beatrix királyné igazi hősnő tudott volna lenni, ki le bírja győzni a legszörnyűbb, leghatalmasabb démont, saját nagyravágyását!

Vagy ha a végzet soha sem vezeti Mátyás elébe? Ha nem ismeri őt meg a nagy király s él tovább is csendes családi boldogságban, azzal a nővel, ki őt mindenekfölött szerette, ki érte a legsúlyosabb, legkeservesebb áldozatot sem vonakodott meghozni...

De most el a sötét képekkel... A vidám Nápolyban vagyunk, Aragóniai Ferdinánd udvarában, zajos, fényes mulatságok közepette, melyeket mind a magyar király követeknek tiszteletére rendeznek.

A követek csak alázatos bókolást, hízog szót, kedveskedő mosolyt látnak. Egy kicsit idegenkedve néznek körül, különös világ ez nekik...

A főudvarmester elszállásolja őket, kíséretükre fényes nevű urakat, nagy szolgaszemélyzetet rendel. Aztán mély bókolás közt adja tudtukra, hogy ő felsége Aragóniai Ferdinánd, Nápoly örökös ura és királya, holnap délelőtt fogadja

kedves testvérének Mátyás király ő felségének tiszteletreméltó követeit.

A főurak visszavonulnak, hogy kipihenjék magukat. De a pihenésből nemsokára poharazás, hosszas szóváltás és diskurzus lesz. Sokkal izgatottabb a lelük, semhogy nyugodni tudnának. A nápolyi udvarban szerzett új tapasztalatok élénken foglalkoztatják őket. Nemsokára a nagy fehér teremben gyűlnek össze, ide várják az olasz urakat is vasesorára, hogy jobban és alaposabban megismerkedjenek.

— A királyi párhoz még nem volt szerencsénk s az ifjú hercegnőt sem üdvözölhattük, de ez a nápolyi udvar hihetetlen alávaló, silány csócselékből áll. Mátyás egy napig sem tűrne meg ilyen népséget maga körül, — mondta Geréb Péter, a király unokatestvére. A főúr híres volt szókimondásáról, keresetlen, szinte durva őszinteségéről, mellyel néha még felséges rokonának is odamondogatott. Mátyás hatalmas, nagy lelke azonban mindig elbírta az igazság súlyát és Geréb Péter állandó kedveltje és bizalmasa volt. Annál is inkább, mert anyja, Szilágyi Erzsébet tartotta Pétert keresztvív alá.

A főurak egymásra néztek. A király másik unokatestvére Pongrácz János gróf vállat vont és a mennyezetet bámulta. Aztán mint aki elakarja terelni a beszélgetés tárgyát így szólt:

— Csodaszép nők vannak itt Nápolyban.

Geréb Péterrel azonban nem lehetett olyan könnyen bírni. Ha ő egy témába belekezdett, bizony nem hagyta magát attól könnyen eltéríteni.

— Az ám, — bólintott Pongrácz gróf felé, — igazán tetszetősek. Könnyű járású, kecses, finom mozgású, nemes arcélű, tüzes szemű teremtések. Mulatni jól lehet itt a szép Itáliában, de ha házasodni akarnék, Istenemre mondom, nem itt keresnék feleségét.

Frangepán gróf arcát előntötte a vér.

— Kegyelmed elfelejti magát, — kiáltott fojtott indu-

lattel, s immár azt sem tudja mit beszél? Talán a nehéz olasz borok ártottak meg kegyelmed fejének?

Az urak egyszerre felugrottak, ismerték Geréb Péter indulatos, nehéz természetét s féltek az összetűzéstől. A főúr azonban mindenki meglepetésére Frangepán felé nyújtotta a kezét és szelid, csendes hangon mondta:

— Ném ittam én semmit gróf uram, de azért szívből sajnálom, ha netalán tán kegyelmedet valamivel megbántottam volna. Nem szándékosan történt. Sok keserűség van a lelkemben és elfelejtkeztem róla, hogy kegyelmed felesége is olasz leány volt. Olasz leány volt, de igaz magyar aszszony lett. Jó tulajdonságait, kiváló virtusait senki sem becsüli nálam jobban. Bocsásson meg hát kegyelmed.

Annyi szeretetreméltóság és kedvesség volt szavában, mozdulatában, ahogy kezét Frangepán felé nyújtotta, hogy a gróf meghatva szorította meg a baráti kezét. Ezt annál is inkább tehette, mert tudta, hogy Geréb Péternek soha hamis, vagy álnok szó nem jött ki az ajkán. Amellett a legvitezebb daliák, a legbátrabb leventék egyike volt. Inkább darabokra szabdaltatta volna magát, semhogy bocsánatot kérjen, ha érzi, hogy igazsága van. De mert hibásnak tudta magát, nyomban megadta Frangepánnak a kívánt elégtételt.

— Még valakitől kellene bocsánatot kérni kegyelmednek, — vetette oda Szentgyörgyi János tréfásan.

— Kitől? — kérdezte Geréb Péter csodálkozva.

— A királytól. Hollós Mátyástól. Vagy talán elfelejti kegyelmed, hogy milyen küldetésben vagyunk itt? Olasz leányt viszünk magyar királynénak, Aragóniai Beatrixt kérjük feleségül Hunyadi Mátyásnak.

Geréb Péter komolyan elgondolkozva nézett maga elé, de mielőtt felelhetett volna, a váradi püspök közbeszólt:

— A király és a leendő királyné személye vonassék ki a vitatkozásból! Ez nem beszéd tárgy, uraim! De hogy valami keserűség ne maradjon a szívekben Szentgyörgyi gróf szava után, hát el kell mondanom, hogy Beatrix hercegnő

őfenségét mindenki mint a tudás és a virtus megtestesítőjét ünnepli. A legelső, a legnagyobb elmék nevelték s fáradozásuk nem volt meddő. Én két évvel ezelőtt láttam a hercegnőt. Meglepett szépsége, hódolásra késztetett tudása és lebilincselő kedves nyájassága. Ily nő oldalán csak béke és boldogság áradhat királyunk szent személyére.

— Úgy van, — bólintott Frangepán. — Amit a püspök úr őkegyelmessége mond Beatrix hercegnőről, azt feleségem is megerősítheti. Még gyermek volt Beatrix hercegnő, mikor feleségem elhagyta Nápolyt, de mint mondja, kedvesebb, okosabb és szebb gyermeket soha sem látott nála.

— Isten éltesse Mátyás leendő hitvesét, — szolt Pongrác gróf felállva. — Mit törődünk mi a nápolyi udvar léhaságaival? Mit bánjuk mi a hiú, tetszelgő, kacér asszonyait s haszonleső férfait? Mi innét elvisszük a drága gyöngyöt, a szépséges Beatrixt. A magyar ég alatt, a magyar földön, a magyar levegőben, a miénk lesz ő egészen. A mi örömünk a mi boldogságunk, a mi jövőnk letéteményese. Óh, ha a jó Isten megáldja e frigyet és királyi vérből való trónörökös lesz a Hunyadiak udvarában!... Uraim, az Isten éltesse és áldja meg a legelső magyar asszonyt, a mi szeretett király-nénkat, Mátyás feleségét!

Mindnyájan felugrottak és harsogó, szívből jövő éljen kiáltás hangzott. Az urak lelkesedve ürítették ki poharukat a leendő magyar királyné egészségére.

Geréb Péter is kiitta poharát, mellyel Beatrixt köszöntötték fel, de aztán nem engedte, hogy a szolgák több italt töltsenek neki.

— Miért nem iszol? — évődött vele unokatestvére, Pongrác János.

— Több bor nem érinti ajkamat, míg a nápolyi udvarban leszünk. Azt akarom, hogy józanul lássak, ítéljek. S amit gondolok, vagy érzek, abban ne befolyásoljon semmiféle mámor.

És szótlanként, komolyan ült a mulatozó társaság között.

Pedig ez nem volt szokása. Rendesen ő volt a társaság lelke, legvidámabb tagja, szórakoztatója. Most mindenkinek feltűnt hallgatagsága és komoly arca.

Frangepán megszólította. Azt hitte, hogy még az iménti összetűzés miatt kedvetlen. El akarta oszlatni a borút, mivel nagyon szerette Geréb Pétert.

— Kegyelmed nem látja szépnek a jövőt, hogy ilyen bús arccal ül az asztal mellett?

Geréb Péter összerezzen:

— A jövőt? Most nem arra gondoltam, hanem a multra.

— A multra?

— Igen, amíg poharat ürítettünk leendő úrnőnkért, egy asszony képe tűnt fel előttem. Úgy, amint utoljára láttam, mikor nagynénémet Szilágyi Erzsébet asszonyt elkísértem hozzá. Halovány volt az arca, mint aki nem is tartozik az élőkhez, dús fekete haja, mint ragyogó korona fonta körül szép fejét...

— Hallgasson kegyelmed... Es Frangepán szinte sápadt lett a felindulástól.

— Minek kérdezett kegyelmed? Most már elmondom. Fekete ruhában volt, hiszen gyászolt. Élete boldogságát, szerelme üdvét, fiának fényes jövőjét gyászolta. És egy könny ki nem hullt a szeméből. Meghajtotta térdét és kezét csókolt Erzsébet asszonynak. Kegyelmed ismeri nagynénémet, nem könnyen megindítható, lágyszivű, puha nő a Hunyadi János özvegye. Láttuk mit csinált László fiának meggyilkolása után? Asszonyi siránkozás helyett hadat üzent az esküszegő királynak és László ártatlan vére még fel sem száradt a Szent György terén, már tűzbe-lángba borult az ország. Mi láttuk ezt ugy-e, Frangepán uram?

Frangepán bólintott.

— Láttuk. Részt vettünk benne. Már mi engedttünk, békültünk volna, de Erzsébet asszony bosszúszomja kiolt-hatatlan lánggal égett, míg csak a király halálának híre meg nem jött.

— No látja, Frangepán uram és ez a hős asszony, ez a kemény lélek lehajolt a szegény térdeplő Borbálához, szívére szorította, homlokon csókolta és megesküdt, hogy a válás után is mindig szeretett, kedves leányának tartja, tőle soha pártfogását el nem vonja. A kis fiút, Korvin Jánost, mint unokáját törvényes örökösödési részben részesíti... És míg ezeket elmondta, könnyek ragyogtak szemében. Szilágyi Erzsébet szemében könnycseppek égtek. Nagy szó ez, Frangepán uram...

— És Borbála?

— Nem sírt, csak halálravált arccal nézett a nagyasszonyra. Magának nem kért, nem akart semmit. Szó nélkül, könny nélkül írta alá az elválási okiratot. Aláírta, hogy a morganatikus frigy, melyben élt eddig Mátyással, a király és az ő közös akarata folytán, amennyiben ezt a pápa őszentsége is megengedi, felbontottnak tekintendő. Aláírta, hogy semmiféle joga, követelése nincsen sem neki, sem kis fiának, Jánosnak. S míg ezt aláírta, a keze sem reszketett. Mikor átadta az okmányt Erzsébet asszonynak, Hunyadiné nagyanyai jóindulatába ajánlotta kis fiát. Ő maga személyére nézve csak annyit kért, hogy visszamehessen hazájába, Boroszlóba.

— És a király megengedte?

— A király?! Hajoljon csak közelebb Frangepán uram, hogy ne hallja más, amit mondok. Mátyás még mindig szereti a szép, szelidlelkű, kedves Borbálát. Az élete felét odaadta volna, ha ettől a fájdalomtól megkimélheti a nőt, kivel mint tudjuk, egyházi törvények szerint is megesküdt. A pápa őszentsége elismerte a morganatikus házasságot. Mátyás kimondhatatlanul boldog volt a nő mellett, ki nem kívánt soha más lenni, mint szerető hitves. Tudunk valami adományozásról, birtokajándékozásról, rangemelésről? Kért valamit magának, fiának, vagy családjának? Mint Hollós Mátyás hitvese is mindig csak Wéber Borbála maradt, a boroszlói polgárleány, ki soha sem kívánja semmi

használt látni annak, hogy a legnagyobb király szerelmére méltatta.

— Igaz. Nagyon derék nő volt, — bólintott Frangepán. — Ámde mit tehetünk?

— Igaz, — szólt sóhajtva Geréb Péter. — Az országnak trónörökös kell, királyi asszonytól származott utód. A boroszlói polgárleány fiát nem túrnék meg a magyar trónon. Csakis országának sürgetős kérése indította Mátyást arra, hogy a morganatikus, rangon alul való házasságát felbontsa s a szép és jó Borbálától elszakadjon.

— És visszament a szegény asszony Boroszlóba?

— Igen. De előbb a kis Korvin János dús ajándékokat kapott, apjától is, nagyanyjától is. Nevelőül a leghíresebb páрмаi tudóst, Ugoletti Tádét rendelte melléje a király.

— A király tehát nem feledkezett meg fiáról?

— Megfeledkezni? — szólt Geréb Péter indulatosan. Mátyás imádja a kis Korvin Jánost s életének legnagyobb fájdalma volt, hogy utódjává nem nevelhetvén, Wéber Borbálától is válnia kellett. Az ország érdeke követelte és a király elfojtotta szerelmes szívének szavát, de mi tudjuk, hogy az áldozat igen súlyos és keserves volt.

— Adja Isten, hogy boldogság fakadjon belőle, — szólt Frangepán pohara után nyulva. — Nézze kegyelmed, míg beszélgettünk, a bíboros úr is bejött az olasz urakkal.

A magyar urak felálltak az olaszok üdvözlésére, aztán együtt helyet foglaltak a teremben. A bíboros kegyteljesen intett a magyar követek felé, nemsokára felállt, ékes latin beszédben üdvözölte a magyar urakat, a király, Beatrix és a saját maga nevében. Aztán felköszöntötte Hollós Mátyást, mint aki Nápoly gyöngyét, Olaszország csilagát nyeri meg hitvesül és *uralkodótársául*.

És senkinek sem tűnt fel a magyar urak közül, hogy a bíboros milyen erősen hangsúlyozza az uralkodótársat. Lelkük az édes, boldogító jövővel volt elfoglalva, vagy a mélabús multon merengett. Némelyik a csodaszép, ifjú,

olasz hercegnőt látta maga előtt, a másik a szelíd, halvány elhagyott Borbála vonásain merengett. A bíboros beszédjét köteles illedelemmel és tisztelettel hallgatták, de valami sok figyelmet nem szenteltek neki. Udvariaskodási formaságnak vették az egészet és meg sem hallották, mikor a bíboros immár harmadjára nevezte boldog és kiválasztott halandónak Mátyás királyt, mert olyan dicső *uralkodótársat* rendelt melléje az Úr kegyelme, mint amilyen Aragóniai Beatrix, nápolyi hercegnő.

III.

A magyar küldöttség a nagy teremben gyülekezett, ott várta be a királyi pár érkezését.

Addig is fogadtatásukra megjelent a király legidősebb fia, aki lemondott trónörököségi jogáról, mert mint áhitatosán mondotta az Úr szava elszólította őt a fényes trónus mellől és alázatos szegény szolgájának rendelte.

Mindenki tudta azonban, hogy a nagyravágyó Aragóniai Péter miért mondott le trónörökösödési jogáról? Nápoly koronája kevés volt neki. Mohó szeme a pápai tiara után nézett epedő sóvárgással. Nápoly trónja helyett Szent Péter örökébe akart lépni.

Ime még fiatal s máris a bíborosi testület egyik leg-hatalmasabb, legbefolyásosabb tagja. S meg kell vallani, hogy ezt a fényes állást nemcsak előkelő születésének, de kiváló képességeinek is köszönhette. Az Aragóniai család minden tagja kiváló, nagy talentum volt. Bár szívük jósága, lelkük nemessége versenyezhetett volna elméjük erejével és fényével!

A bíboros a király nevében fogadja a küldöttséget s elsősorban is a váradi püspököt üdvözli, kedves testvérének szólítja s mindjárt bizalmas beszélgetésre vonja félre.

— Kegyelmed, kedves testvérem, meg fogja érteni, rokon szívem aggodalmát. Bármily bizalommal és szép reménységgel bocsátjuk útra Beatrix hugunkat, szívünk mégis aggodalommal és félelemmel van eltelve. Az ifjú hercegnő

idegen országba indul, teljesen új viszonyok, új körülmények közé...

A püspök élénken közbeszólt:

— A fenséges hercegnő új hazájába indul, hol minden szív szeretettel és odaadással várja, mint a legnemesebb lelkű, legdicsebb király hitvesét.

— Kétségkívül, kétségkívül, — bölintott élénken a bíboros. — Tudjuk mi jól, milyen boldog és kiválasztott leány a mi kedves Beatrix hugunk. Sokat hallottunk mi már a lovagias magyar népről. A keresztény anyaszentegyház és a szentséges pápai udvar jól tudja, hogy mit köszönhet Krisztus legvitézebb atlétájának, a Nagy Hunyadi Jánosnak. Az ő fényes kardjának és hadvezéri lángelméjének köszönhetjük, hogy a muzulmán áradat el nem söpört bennünket. Ő mentette meg a kereszténységet Európában. Tudjuk, valljuk és hirdetjük ezt mindannyian. Avagy nem a pápa őszentsége ruházta-e reá az Anyaszentegyház minden kitüntetését, nem ő nevezte e nagy gubernátort Krisztus legvitézebb és leghívebb atlétájának. Tudjuk mi jól, ki volt Hunyadi János és tudjuk, hogy a felséges Mátyás úr, szeretett sógorunk, mindenben méltó és hű fia az ő nagy édesapjának.

— Így hát teljes bizalommal bocsáthatják útjára a fenséges hercegisasszonyt, — mondotta a püspök.

— Úgy van. Ámde Beatrix mégis csak fiatal leány, ki riadtan néz körül majd az új világban, mely nem kétféle, szeretettel öleli szívére. De addig, míg kissé hozzá nem szokik az új körülményekhez, az új viszonyokhoz, kétségkívül, nagy támaszára volna, ha innét vihetne magával bölcs tanácsadókat, hű barátokat s ha nem kellene mindjárt nélkülöznie megszokott embereit.

A püspök arca elborult.

— A magyar királynénak magyar tanácsosokra és barátokra van szüksége, bíboros uram. Üdvös lenne, ha mindjárt az elején megszokná, hogy ezeknek lelkierejére és bölcseségére támaszkodják.

— Nagyon sajnálnám, ha kedves testvérem félreértette szavaimat, annyival is inkább, mert kedvelt tervem volt, hogy Beatrix hugomat elkísérem új hazájába, Magyarországba. De ha ott nem szívesen látott vendégek vagyunk...

A püspök élénken tiltakozott:

— Bíboros testvérem, bocsásson meg, nem úgy értetem én ezt. Boldogok és büszkék leszünk, ha kegyelmed ellátogat hazánkba, s ha a fenséges hercegnőnek úgy tetszik, hogy néhány olasz hívét magával hozza, senkinek sem lehet kifogása terve ellen. Urunk, királyunk megparancsolta, hogy mindenben a fenséges ara kívánságaihoz alkalmazkodjunk. Mi teljesítjük parancsait. Legyen minden a hercegnő kívánsága szerint.

— Beatrix hugom hálás lesz jószágukért, már is kedvelve tanul magyarul, s buzgón tanulmányozza a magyar törvényeket. Nekem épen a multkor magyarázta el, hogy a magyar törvények, milyen kiváló állást és hatalmat adnak a királyi hitves, mint *uralkodótárs* kezébe.

A püspök mosolygott:

— Nagyon boldog vagyok a fenséges hercegasszony illetén buzgalmáról hallva, de a magyar törvények sokkal bonyolultabbak, mintsem ilyen gyorsan megérthetné őket az ember. A királyi hitves joga, csakugyan szép és magasztos, mert a *feleség* jogán alapszik. A magyar ember társának, jogai osztályosának tekinti hitvesét. S így van ezzel a magyar király is.

A beszéd véget ért, a bíboros a többi urakhoz lépett. S a főszertartásmester intett, s mindnyájan a trónterembe léptek, a királyi pár és a hercegisasszony üdvözlésére.

IV.

A nagy, négyszögű fehér márványteremben egy emelvényen ott állt a kettős trón, a király és a királynő számára. Mellettük balra, egy lépcsővel lejjebb, egy bíboros karosszék, rajta Aragoniai Beatrix neve és címere. A

magyar követek mind oda néztek: ez Mátyás arájának a helye.

A család többi tagjai az emelvényen, de csak a háttérben foglaltak helyet. Ülőhely nem volt készítve, csak a királyi pár és Beatrix hercegnő számára.

Az oldalsó ajtó megnyílt s belépett a nápolyi udvari népség. A főszertartásmester elrendezte őket rangjuk szerint. Mátyás küldöttei a legelső sorban álltak.

Most hármás kopogtatásra a főajtó kinyílt s megjelent a főudvarmester a fehér pálcával kezében. Nyomában a király és a királyné.

A király arca meghatott, ellágyult, kegyesen bólint az éljenzésre, evvivázásra. A királyné büszke szép feje is nyájasan bólint jobbra-balra. Égő, fekete szemeiben a kielégített büszkeség lángja. Legkedvesebb gyermekét adja férjhez és milyen fényesen, milyen gazdagon! A nápolyi királyi család vagyonának egy részét meg lehetne venni a kincseken, mit a követek Beatrix hercegnőnek hoztak ajándékba.

A királyi pár még egyszer kegyesen bólint, aztán leül helyére. Az imént becsukódott ajtó megint kinyílik s megjelenik Hollós Mátyás menyasszonya: Aragoniai Beatrix.

Az éljenzés önkéntelenül viharos lelkesedéssel tört ki a követek ajkán. Bámulattal teljes hódolattal nézik a hercegisasszonyt, ki könnyű, kecses léptekkel, de fejedelmi, büszke fejtartással halad el a hajlongó udvar előtt. Szíves, nyájas, de azért hercegnői mosoly ül ajkán, míg a harsogó éljenzésre bólint. Mosolyog kegyel, méltóságteljesen, szép fehér márványszínű arcán semmi izgalom, semmi meglepetés, mint aki bölesőjétől kezdve hozzá volt szokva, hogy ünnepelejk és hódoljanak előtte.

A magyar urak sokat hallottak már Beatrix szépségéről, egyikük, másikuk régebben látta is, de amint most ott állt ezüsttel átszőtt kék brokátruhájában, szinte megdöbbenő volt szépsége. Felemelt büszke feje még magasabbnak tűntette fel karcsú, nyúlánk alakját. Márványfehér szabályos

arcán olyan mosoly, mint amelyet a régi görög istennők szobrán lehetett látni. Mozdulatai kimértek, ünnepiesek, mégis oly finomak és könnyűek, mintha szárnyakon lebegne. A magyar urak elbűvölve nézik. A legnagyobb uralkodó a legszebb nőt választotta magának hitvesül.

A hercegisasszony leül a számára elkészített biboros székekben. Egy lépcsővel lejjebb van, mint szülői; de mégis őt nézi, bámulja, dicsóíti mindenki, a szépség és ifjúság királynéját.

A váradi püspök feláll és ékes latin beszédben üdvözli Beatrixot. Aztán kéri, hogy fogadja szívesen a király gyűrűjét és jegyajándékait. S ha szívének a király kérése kedves s lelkének hajlamai Mátyás felé vonzzák, tartsák meg az egyházi esküvőt, melyen ő, a váradi püspök fogja helyettesíteni Mátyás felséges személyét, míg tanúk a király unokatestvérei: Pongrácz János és Geréb Péter lesznek.

Beatrix kegyesen bólint s kinyújtja kezét. A püspök most ujjára húzza Mátyás jegygyűrűjét és hódolattal csókolja meg a kezét, melynél szebbet és fehérebbet márványból sem faragtak. A magyar urak és Mátyás többi követei most sorba előlépnek, térdet hajtanak és kezét csókolnak új úrnőjüknek. Beatrix most már nem mosolyog, szeme komolyan, elmerengve néz maga elé, mintha a titokzatos, rejtelmes jövőt kutatná. Keze egy kis biborvánkoston fekszik mozdulatlanul, míg a magyar urak sorba térdet hajtva kezét csókolnak, a hercegnő reájuk sem néz. Csak akkor pillant fel, mikor Geréb Péter térdel előtte.

Az ifjú főúr szeme lángoló, átható pillantással néz a hercegisasszony szemébe, mintha lelkébe akarna látni. Ezt a pillantást lehetetlen észre nem venni. Beatrix lassan az ifjú főúr felé fordítja fejét. Előbb csodálkozva, majd riadtan türi annak pillantását. Gyönyörű íves szemöldökei kissé összerándulnak, de azután elmosolyodik és leereszti nagy sötét szempilláit, melyek félig árnyékban takarják márványfehér arcát. Mosolya most kifürkészhetetlen rejtelmes s ke-

gyetlen, mint a szfinxé. Geréb Péter felemelkedik. Hiába volt a kutató, átható pillantás. Aragoniai Beatrix lelkében csak az olvashat, kinek ő megengedi.

Most vége a tisztelgésnek és a hercegisasszony feláll. Csodálatosan szép, klasszikus latinsággal köszöni meg a püspök úr üdvözlését és a követ urak hódolatát. Mátyás gyűrűjét szeretettel és bizalommal fogadja. Boldognak érzi magát, mint a nagy dícső király kiválasztottját. Engedelmessége és szeretete jeléül kész hűséget esküdni isteni és egyházi törvények szerint Mátyás úrnak, kinek személyét most egyelőre a váradi püspök helyettesíti. Új hazájába azzal a felemelő tudattal siet, hogy ott mint a nagy király hitvese megoszthatja az uralkodóval gondjait és segítő társa lehet a kormányzás gondjaiban.

Az urak éljeneznek. A püspök a bíborosra tekint, vajjon ezt az utolsó mondatot nem ő sugalmazta-e? Geréb Péter arca elborul, úgy érzi, erre az utolsó kijelentésre válaszolni kellene valamit, de aztán mégis elhallgat, senki sem akar a menyegző előkészületeiben diszharmonikus hangot vegyíteni.

— Meg aztán beszéljenek a jó olaszok, amit akarnak, — mondta Geréb Péter, mikor az udvar visszavonult és a küldöttség magába maradt — beszéljenek, tervezzenek, amit akarnak s amint jól esik nekik. A végén mégis úgy lesz minden, ahogy Mátyás akarja.

Másnap nagy pompával megtartották az esküvőt. Mátyás helyett a püspök állt Beatrix oldalán. A bíboros áldotta meg a frigyet. Ő eskette meg Beatrixot, hogy szerető és engedelmes felesége lesz Mátyásnak, míg a váradi püspök Mátyás nevében fogadta, hogy szeretni, oltalmazni, óvni fogja hitvesét minden veszedelemtől, bajtól, s megajándékozta mindazzal a joggal, kiváltsággal, mely egy keresztény király hitvesét megilleti.

— Ez az utolsó passzus nagy viták után igtatódott be, — mondta Frangepán halkán szomszédjának, a ratibori hercegnek. — A bíboros mindenáron bele akarta vétetni az

eskübe, hogy Beatrix mint Mátyás *uralkodótársa* jön Magyarországra. A püspök úr ezt szeliden, de határozottan megtagadta. Geréb Péter valósággal dühöngött és arcátlanságnak mondta a bíboros kivánságát. Alig lehetett lecsendesíteni.

— Még jó, hogy tegnap gyöngélkedtem és nem kellett részt vennem e viharokban, — szólt Ratibor hercege óvatosan. — Nos és hogy intézték el a dolgot?

— Egyik fél sem akart engedni, az úgy a királyig ment, ki csendesítette mind a két felet. Látszott rajta, hogy nagyon bántja a dolog. A királyné ellenben szörnyen fel volt háborodva. Azt mondta, hogy nem engedi leányát megalázní és hogy egy Aragoniai hercegnő a saját méltósága érdekében méltán és joggal követelhet annyt, amennyit a bíboros akar.

— És Beatrix hercegnő?

— Nem lehetett látni. Bezárkózott szobáiba és imádkozott. Mikor Mátyás küldöttsége elébe akart jutni, hogy ő döntse el az ügyet, hiszen reá tartozik leginkább, azt izente, hogy mennyei ájtatosságba van merülve, s ezt nem lehet semmiféle földi dologgal megzavarni. Menyegző órájáig nem akar fogadni senkit, nem akar beszélni senkivel, csak a mennyekben lakozó Ur Istennel és a boldogságos Szűzzel.

— Hát ez különös.

— Majdnem olyan különös, mint kegyelmed betegsége herceg uram, mely mindjárt az összezsapás elején mindnyájunk nagy bánatára megszállta kegyelmedet. Pedig jó lett volna, ha meggyógyul kegyelmed és segít lecsillapítani a jó Geréb Pétert, aki majdnem eszét vesztette mérgében.

Ratibor hercege kissé elpirult, de aztán nyugodtan mondja:

— Magam is sajnálom, hogy nem lehettem jelen. De amint látom, megegyeztek kegyelmetek az én tanácsom nélkül is.

— Meg, de nehezen — csóválta fejét Frangepán. — A végén olyan ádáz tusa volt, hogy a magyar urak már-

már pakkolni kezdtek, hogy indulnak hazafelé. Aztán mindenki engedett. A bíboros lemondott tervéről, a püspök megbeletette ezt az utolsó passzust. A király meg is volt elégedve, de a királyné asszony még sokáig ellenkezett.

— És a hercegnő, a mennyasszony?

— Az utolsó percben jött ki termeiből és az arca márványfehérségén nem lehetett észre venni, hogy tud-e valamit a dologról.

— De Geréb Pétert nem látom itt, — mondta Ratibor hercege körülnézve.

— Nem jött-e el. Nem tetszett neki, hogy engedtünk. Haragszik az utolsó passzusért, amit a püspök a béke kedvéért belészúrt. Lefeküdt, azt izente, hogy beteg. Azt hiszem ugyanaz a nyavalyája, ami te kegyelmednek volt.

Ratibor hercege észrevette, hogy átláttak a tervein, nem is titkolódzott hát tovább.

— Lehet, hogy ugyanaz a baja, — de egy kicsit későn kapta meg. Az embernek tudnia kell, hogy mikor legyen egészséges és mikor beteg? Nézze kegyelmed, most kel fel a hercegnő az oltár elől. Teremtett-e az Isten ennél szebb asszonyt a földre? Amellett okos, kemény, és erős akaratú. Olasz a vére, hát biztosan bosszúálló. Nem tudom, Mátyás hálás lesz-e, sokáig unokatestvérének, Geréb Péternek azért, hogy ilyen hevesen és makacsul harcolt érte? Higyje el nekem kegyelmed, Péter úr is jobban teszi, ha mindjárt az összetűzés elején lefekszik, mint jó magam. Hagyjuk a viták elintézését a bíborosra és a püspökre, hiszen az ő dolguk az, Frangepán uram.

A menet megindult, hogy a trónteremben összegyűlekezzenek. Itt kellett Beatrixnek búcsút vennie a nápolyi udvartól. A trónteremben most a három aranyos szék egyforma magasságban állott egymással. Beatrix trónszéke ott áll szülőié mellett. Ő most már nem nápolyi hercegnő, hanem Mátyás magyar király hitvese. A családtagok felséges asszonynak szólították és mindenki térdet hajtvá,

kezet csókolva vonult el előtte. Az ifjú nő pedig oly szép volt, oly büszke és méltóságteljes, mintha csak most érezné magát az őt megillető helyen, fent a trónszékben, mindenki feje fölött elnézve, minden teremtetten uralkodva.

V.

December elején érkezett Beatrix királyné kíséretével Pettaubau, Szlavonia határszélére. Lobogós sátrak, a magyar király címerével diszített ajtókkal álltak sorban. Enyhe, szép szelíd tél volt, mintha az időjárás is az ifjú, szép királynénak akarna kedvezni. Különben is a sátrak mind nehéz keleti szőnyeggel vannak kárpitozva és pompás tüzhelyekkel ellátva. Látszik, hogy gondosság, szeretet várja az ifjú királynét.

A legnagyobb, legdíszesebb sátor ott áll a középén. Benne lakik Hunyadi János özvegye, Szilágyi Erzsébet asszony. A király édes anyja ide sietett hölgyeivel a határszélre, hogy menyét üdvözlje és fiához vezesse.

Vágató futár érkezik, jelenti, hogy a királyné mindjárt itt lesz kíséretével. Hunyadiné a sátor bíboros ajtajában várja be menyét.

Beatrix úgy ül hintájában mint a szépség istennője. Szemben vele két kísérő udvarhölgye, Colonna hercegnő és Forzini grófné.

Mikor a koci megáll, Beatrix kiszáll és az öreg úrnő felé lép, Hunyadiné egy pillanatig átható pillantással nézi az ifjú nőt, kinek a kezében fia boldogsága van letéve, aztán gyöngéden magához öleli és szeretettel homlokra csókolja. Beatrix szép feje meghajlik és bársonyos piros ajka egy pillanatra érinti az Erzsébet asszony kezét.

Aztán együtt mennek be a sátorba, a kíséret széjjel oszlik, ismerkedik. Erzsébet asszony kíséretéből kiválik egy levente, Magyar Balázs.

— A király rendeletére, — mondja mély meghajlással

a két olasz udvari hölgy felé, kik eddig Beatrix kocsijában ültek, — a király rendeletére eljöttem, hogy üdvözljem kegyelmeteket és megköszönjem szíves fáradozásukat. Egyben a királyi szó legkegyelmesebben fel is menti kegyelmeteket a további szolgálattétel alól, Beatrix királynét várják magyar születésű udvarhölgyei, hogy parancsára készen álljanak.

Az egyik udvarhölgy némán meghajol, a másik, Colonna hercegnő büszkén veti fel fejét és keményen szembe néz Magyar Balázsszal, ki nyugodtan folytatja.

— A király őfelsége mindig hálával fog gondolni kegyelmetek hűséges szolgálatára. S ha magyar születésű hölgyeket rendel most a királyné mellé, csakis az ország törvényeinek és szokásainak szellemében cselekszik. Hálája jeléül kéri kegyelmeteket, mulassanak udvarában, míg jól esik, mint kedves és szeretett vendégek. Egyben e csekélységet küldi általam kegyelmeteknek, mint királyi kegyének jelét.

Két csodaszép, drágakövekkel kirakott ládikát nyújtott az olasz udvarhölgyeknek. Mikor kinyitották, csodálatos nyaklánc hevert a ládikában, még a büszke Colonna hercegnő sem titkolhatta el meglepetését és bámulatát, mikor a csodaszép ékszer megpillantotta.

— Hálásan köszönjük a király őfelségének nagylelkű ajándékát, — mondta pár pillanatnyi csönd után a hercegnő. — És kegyes engedelmet kérjük, ha meghívásának nem tehetünk eleget, de megbízatásunk a felséges olasz udvartól az volt, hogy Beatrix királynét kísérjük s mellette maradjunk, mint szolgálattétvő udvari hölgyek. Megbízatásunk első részének eleget tettünk, elkísértük a felséges Beatrix királynét új hazája határához. S mivel a magyar törvények és szokások kötelességünk további teljesítésében meggátolnak, visszatérünk hazánkba, küldetésünk eredményéről jelentést téve urunknak és királyunknak.

— Amint kegyelmeteknek tetszik, — szólt Magyar

Balázs hideg udvariassággal. — Mátyás király nagyon fogja sajnálni.

Geréb Péter közbeszolt:

— Indulnunk kell Balázs uram. S az olasz hölgyek kíséretéről is gondoskodnunk kell. Siessünk. A király türelmetlenül várja feleségét Székesfehérvárra.

S mikor a hölgyek elmentek, Geréb Péter indulatosan támadt Magyar Balázsrá:

— Mit oktalankodik kegyelmed? Még tartóztatja őket. Örüljünk, hogy ettől a két olasz dámától megszabadulunk. Marad itt még elég a fajtájukból. Férfi is, nő is...

— Mégis a királyné legbensőbb kísérete, — mondotta Magyar Balázs. — S a király parancsa is úgy szolt, hogy kíméletesen, gyöngéden értessem meg velük, hogy a magyar törvények magyar udvartartást és környezetet írnak elő a királyné számára.

Geréb Péter válaszolni akart, de közben kinyílt az Erzsébet asszony sátrának ajtaja és Magyar Balázs sietett az ifjú királyné üdvözlésére.

Colonna hercegnő indulatosan mondta:

— Egy percig sem maradok itt tovább, ha ez a gyalázatosság megtörténik velünk.

Társnője halkán csitította:

— Talán mennénk a királynéhez, ő bizonyosan...

— Miért akarnak a hölgyek a királynéhez menni? — kérdezte hirtelen egy hang. Az udvarhölgyek riadtan néztek hátra, a bíboros Aragoniai Péter állt a hátuk mögött. Még a büszke Colonna hercegnő is elsápadt, mikor a bíboros hideg, fenyegető pillantását magán érezte.

— A nápolyi király öfelsége, mikor útnak indította leányát, bizonyára azt hitte, hogy a főrangú társaság legeszesebb, legilletelmesebb, legkiválóbb modorú és legtapintatosabb hölgyeit rendeli melléje udvarhölgynek. A király öfelsége azonban tévedett. Duzzogó, neveletlen, éretlen hölgyek kísérték Beatrix királynét, egy-egy tapasztalatlan paraszt-

leányka ügyesebben viselkednék e nehéz helyzetben, mint Colonna Bianka hercegnő és Forzini Rozina grófné.

— Királyi Fenség, minket úgyszólván kiutasítottak a királyné kocsijából, helyünket magyar hölgyek fogják elfoglalni. Ilyen megaláztatást nem lehet elviselni, én inkább haza megyek, — mondta a hercegnő indulatosan, míg Forzini Rozina ijedten hallgatott.

A bíboros hangja, mely eddig is rideg és kemény volt, most metszővé vált.

— Gondolja hercegnő? Én máskép hiszem. En úgy remélem, hogy kegyed okos leány s ha az indulat néha el is borítja az agyát, képes higgadtan, komolyan gondolkozni. Próbálja meg a kedvemért. Megteszi? Igen?

A hercegnő nem felelt, lehajtott fejjel állt helyén.

— Nos, — szólt a bíboros, le nem véve róla parancsoló tekintetét, — már látom, jó úton van. Ön most azt gondolja: én Colonna Mária Bianka hercegnő vagyok. Egy olyan család sarja, mely mindig ismerte és teljesítette kötelességét. Van-e szentebb kötelesség, mint az urunknak, királyunknak való engedelmesség? Engem Aragoniai Ferdinánd azzal a határozott parancssal küldött el Nápolyból, hogy leányát, Beatrix hercegnőt elkísérjem hazájába és míg újabb parancsot nem kapok, mellette legyek. Jött valami újabb rendelet a nápolyi király öfelségétől?

— Nem jött, — szólt a hercegnő fejét lehajtva, alig hallhatóan.

— Nos tehát, — folytatta a bíboros emelt hangon, — akkor nekem, Colonna Mária Biankának, ott kell maradnom a helyemen, hová uram és királyom rendelete parancsolt. Ha leszállítanak a kocsiból úrnőm mellől, megyek utána, ha kell gyalog, futva, ha kell éhezve, megalázva, bántalmazva. De uram parancsának életem árán is eleget teszek.

— Bocsásson meg Fenséged, — szólt Colonna hercegnő térdre ereszkedve, Forzini grófné követte példáját. Úgy fogok cselekedni, ahogy Fenséged parancsolja.

— Rendben van. Először is elmennek Magyar Balázshoz. A hercegnő bocsánatot kér tőle, úgy a maga, mint a grófné nevében. Kijelentik, hogy hálatelt szívvel köszönik Mátyás király meghívását és a kíséret tagjaival felmennek Budára Beatrix királyné koronázására.

Kezet nyújtott az udvarhölgyeknek és most már kegyes mosolylyal felemelte őket térdükről. Aztán bucsút intett, de még egyszer visszafordult:

— A királynénak pedig egy szót sem. Panaszkodó, vagy haragos arcot nem szabad látnia most, mikor a királylyal kell találkoznia.

— Parancsa szerint lesz minden Fenség, — felelte a hercegnő.

— Helyes. Tehát néma csönd, siri hallgatás. Vagy azt hiszik a hölgyek, hogy Beatrixnek panaszkodni kell, hogy meg nem jegyzi magának, hogy el tudja felejteni valaha, ami történt? Nem a hercegnőt, nem a grófnét sértették meg itt, hanem őt, mikor hölgyeit kipanacsolták kocsijából és idegen társaságot erőszakoltak reá. A Beatrix királynő sérelme ez, nem a kegyelmeteké, bízzák hát reá a fizetést.

Olyan kemény és kegyetlen volt a tekintete, hogy az udvarhölgyek nem bírták kiállani, lesütötték szemüket, míg a bíboros bucsút intve, távozott a hölgyektől.

Magyar Balázs azalatt elmondta tisztelgését és engedelmet kért a királynétól, hogy új kísérő hölgyeit bemutat-hassa.

— A magyar szokások szerint az olasz hölgyek helyett magyar udvari kisasszonyok állnak felséged rendelkezésére. S mivel a felséges király mindenben felséged tetszése szerint akar cselekedni, megengedte, hogy az egyik hölgy, Gara Anna legyen, a másik meg Frangepán grófné, ki születésére nézve Vicedomini leány, így honfitársa királyi felségednek.

Beatrix hercegnő fehér arca mintha egy árnyalattal még fehérebb lett volna.

— Köszönöm a felséges úr kegyelmét és hozzám való

jóságát. Hálás vagyok kítüntető figyelméért és viszonzásul arra kérem, hogy Frangepánné asszony helyett is született magyar hölgy legyen a kísérom. Felséges uram és királyom elébe magyar hölgyek vezessenek.

Hatalmas éljenzés volt a válasz a királyné szavára. Még Hunyadiné komoly arcát is mosoly verőfénye ragyogta be. A bíboros kedvtelve nézte hugát s mikor egy pillanatra egyedül maradtak, odasúgta Beatrix fülébe:

— Remekül cselekedtél. Igazi királynő módjára. Büszke vagyok reád, édes húgom. Csak így előre és tied lesz a legnagyobb, az egyetlen földi boldogság: a hatalom, az uralkodás.

VI.

A kíséret megindult egyenesen Székesfehérvár felé. Itt várta be Mátyás hitvesét és anyját.

Az olasz és magyar kíséret közt nem volt semmiféle összetűzés. A magyar urak elhatározták, hogy a lehető legudvariasabb és leggyöngédebb modorban társalognak az olasz udvar embereivel. Az ifjú királynénak akartak kedveskedni vele, mikor honfitársait kítüntették. No meg Mátyás is határozott parancsot adott erre nézve.

Pedig jobb érzésüket akárhányszor fellázíthatta volna az olasz urak szemérmetlen kapzsisága és mohó sóvárgása állás, vagyon, jövedelem iránt. Mint vendégek jöttek és úgy viselkedtek mint hódítók. A fiatal királyné révén jogot formáltak e természettől megáldott ország minden kincséhez. S míg egyfelől kezük mohó sóvárgással nyúlt Magyarország felé, nem mulasztották el — ki finomabban és rejtettebben, ki egész nyíltan — kifejezni, hogy milyen szerencse éri ezt a barbár országot s ezt a tudatlan népet, hogy ők az isteni Itália földjéről eljöttek műveltséget, tudományt terjeszteni közénk, hogy ideadták nekünk az Aragóniai család gyöngyét, Itália legszebb hercegisasszonyát, Beatrixet.

A magyar főurak némán túrték és hallgatták a dolgot.

Nem felejtették el, hogy vendéglátó gazdák és hogy akik ilyen tapintatlanul viselkednek, azok az ifjú, szép királyné kíséretéhez tartoznak. Úrnőjükért türelemmel kell elhallgatni fecsegésüket, ha még olyan lázító is.

Meg aztán a magyar urakban sok józan bölcsesség és szelíd humor volt. A fellengő tervezgetésekre vállat vonnak. Olasz tervez, — Mátyás végez, — mondták egymásnak s ezzel az ő részükről be is volt fejezve a dolog.

A fényes kíséret gyorsan halad Székesfehérvár felé. A király türelmetlen, szerelmes szívvel várja hitvesét és futárokat küldözget elébe. Beatrix kedves, nyájas, szerető szavú üzeneteket küldözget férje számára. Hunyadi Jánosné ott ül az ifjú királyné mellett a hintóban és szigorú, kemény arcát nyájas mosoly verőfénye ragyogja be, amint menyee kedveskedő, szerető szavait hallja.

Szíves, komolyhangú társalgást folytat Beatrix-szal. Tudakozódik Nápolyról és igyekszik vele megismertetni a magyar szokásokat, erkölcsöket. Beszél fia nemes szívéről ragyogó jelleméről, gyöngéd, szerető lelkéről.

— Mátyás fiam embernek is éppen olyan nagy és dicső, mint uralkodónak, — fejezi be szavait az öreg Hunyadiné. És a királyné ragyogó arca csupa figyelem, csupa szeretet és ragaszkodás. Mindenki a legjobbat várja, a legszebbet reméli míg e gyönyörű szép arcot nézi.

Erzsébet asszony aztán lassanként elkomolyodik, maga elé néz és elhallgat. Beatrix is hátradől a selyempárnákon és lebecsátja hosszú szempilláit. A magyar kíséret azt hiszi, hogy eltörődött és alszik, csendet parancsolnak mindenfelé. De az olasz udvar tagjai tudják, hogy Beatrix nem alszik, hosszú selymes pillái alól is lát és figyel mindent és mindenkit. Így szokta leereszteni mindig selymes, gyönyörű szempilláit, ha nem akarja, hogy lelkébe nézzenek. Leereszti a függönyt és a titkok áthatatlan fátyola borul mindenre, mi lelkében él, nő és viaskodik.

Erzsébet asszony mozdulatlanul ül helyén, hogy ne

zavarja a fiatal nőt pihenésében. Nemes metszésű arca egyre komolyabbá, szomorúbbá válik. Mire gondolhat? Oh e hősi asszonyi lélek multja telve van nagy, keserves szenvedésekkel, titkos, de annál rettenetesebb vívódásokkal. Kevés ember ment át annyi szörnyű válságon, kevés lélekre mérettett annyi halálos megpróbáltatás, mint reá, a legnagyobb, legdicsőbb magyar nők egyikére.

Visszagondol házasságának első boldog éveire, két kis gyönyörű fiára, Lászlóra és Mátyásra. Látja amint öleiben csimpajkoznak, játszanak, tréfásan veszekszenek. Aztán látja fiatal, hős, szerelmes férjét, amint közibük lép és olyan komoly arccal szolgáltat igazságot a két veszekedő gyermek között, mintha az ország dolgait rendezné és igazgatná.

Oh a zavartalan boldogság, a soha el nem múló örömök napjai ott régen Hunyad várában!...

A gyermekek nőnek, fejlődnek, gyönyörű testű, még szebb lelkű ifjú válik Lászlóból és Mátyás gyerek aranyos hajára örömpesve néz az anyai szív, míg élénk, elmés beszéde az egész házat felvidítja. De, hát szükség is van ilyen vidámításra. A ház ura alig-alig kerül haza, akkor is, ha egy-két napot tölt családja körében. Aztán hívja a fenyegetett haza védelme és Szilágyi Erzsébet megint nem látja hónapokig a férjét. Hosszú, keserves hetek telnek el, — a bizonytalanság rémes napjai, — míg egy-egy futár érkezik tőle. Akkor is csak pár sor az üzenet: «Küzdünk, harcolunk, a török mint vészes áradat tör reánk, Isten oltalmazza a hazát és téged drága, jó hitvesem, két kis gyermekünkkel együtt!»

És Erzsébet asszony nem panaszkodik, nem sír. Az ő nagy lelke hamar megértette, hogy Hunyadi János feleségének más sors méretett, mint a többi közönséges asszonynak, Európa legnagyobb hősének feleségévé lenni kiváló dicsőség, de ezért a dicsőségért kemény árt kell fizetni.

Az első, amit oda kellett adnia, a meghitt családi együttlét. Európa védelmezője, Krisztus legvitézebb atlétája nem örülhet otthon szép feleségének és kedves jó gyermekeinek.

A muzulmán áradat elnyeléssel fenyegeti az egész keresztény Európát.

Ez időben II. Mohamed ül a kalifák trónján. Korának egyik legnagyobb hadvezére, Hunyadi János méltó versenytársa, Drinápolyban székel. Lángeszű komor fejében csak egy gondolat ég: «Egy Isten van az égben: Allah, egy uralkodónak kell lenni a földön: a kalifának.»

És Hunyad várába is eljut a rémületes hír. A szultán két és fél százezer emberrel és néhány hajóval ostromolja Bizáncot. Az elpusztult, leromlott, alávaló, sorsára megérett Bizáncban csak egy igazi férfiú él, a Paleolog dinasztia utolsó sarja, Konstantin.

És Konstantin, az utolsó bizánci császár, génuai zsoldosaival oroszlán módjára védi városát. Tisztában van, hogy Mohamed hatalmával nem bírhat. Jól látja sorsát, nincs menekvés. Mohamed az utolsó percekben megadásra szólítja fel, lovagiasan békés elvonulást ígervén neki. Az utolsó Paleolog nem akar szégyenszemre elbújosni városából, inkább választja a hősi halált. Seregének élén elesik és Mohamed szultán 1453 május 29-ik napján diadalmasan bevonul Bizáncba és az Aja Szófiáról levétetvén a kereszt, felkerül a diadalmas félhold.

Egész Európa megretten Bizánc elestének hírére. Mindenki tudja, hogy a drinápolyi Mohamed farkasétvágya nem fog megelégedni a királyi falattal. A világhódítók vérének lobogó tüze ég benne. S acélos lelkében él elég erő és akarat, hogy tervét végrehajtsa.

És a világhódító szultán rettenetes tervének egy maroknyi nép lánglelkű vezére állotta útját. Hunyadi János kardja védelmezte meg nemcsak hazáját, hanem az egész Európát.

Pedig milyen áldatlan viszonyok közt vállalta és végezte el gigászi munkáját. A gyermek- király V. László nagybátyjánál Frigyesnél él Bécsben. Hunyadi János az ország teljes hatalmú kormányzója.

Szilágyi Erzsébet látja férjét a legmagasabb polcon és nem arra büszke, hogy ura mindenkinek feje fölött áll, hanem,

hogy nagy szívét, hősi lelkét soha a hatalom el nem szédítette. Milyen könnyű lett volna a királyi hatalmú kormányzónak a koronát is fejére tenni s dinasztíát alapítani maga és fiai számára.

Csak egy lépés, csak egy mozdulat és a Hunyadi fejére korona kerül! De a kormányzó ezt a lépést, ezt a mozdulatot nem teszi meg. Sőt hareba keveredik Frigyessel és kényszeríti, hogy a fiatal V. Lászlót adja ki a magyaroknak.

A király Hunyadi pártfogásával trónjára kerül, megkoronáztatik és a kormányzó leköszön rangjáról s mint az ország fővezére száll síkra a török ellen.

Míg ő mindennap száz veszedelemmel szembenállva kockáztatja életét hazájáért és a keresztény világért, idehaza megindul az ármánykodás a hős és családja ellen.

A király fiatal, ingatag lelkű, hajlik minden szóra, mint a nád a szél fuvallatára. Milyen kár, hogy csak rossz és kárhozatos szavakat hall mindenfelől! Erzsébet asszony gyakran hallotta férjétől, hogy László király széptehetségű, nemes indulatú ifjú s ha ki lehetne ragadni környezetéből, nagy és dicső király válhatnék belőle.

— Csakhogy nem lehet ám, — fejezte be szavait a hős sóhajtván. — A király idegen földön nőtt fel, idegen környezetben. Ha csak teheti, most is mindjárt Bécsbe fut. Alig-alig akar köztünk lenni. S ha itt van, akkor meg a Cillei Ulrik társaságában dőzsöl.

Ulrik úr teljesen tönkre akarja tenni a király testét és lelkét, — mondja Erzsébet asszony.

— Magam is azt hiszem, — sóhajtott Hunyadi. — És nincs mód, hogy eltávolítsuk a király környezetéből. A fiatal uralkodó még élni sem tud nagybátyja nélkül. Mulatságból mulatságba cipeli a serdülő ifjút, úgy, hogy ha még akar, sem tud az ország ügyeivel foglalkozni. Amellett besúgásokkal és rágalmakkal mérgezi meg László király lelkét. Tudom én, hogy ellenem is ármánykodik, de mit törődöm én vele és kislelkű vádaskodásaival?

S a lánglelkű hős vezér nem is törődik az alacsony-lelkű ármánykodóval. Végzi szent és dicső hivatását, melyre a sors rendelte.

De egy napon gyász és siralom hangzott szét az országban. Nándorfejérvár dicső elfoglalása után, a legnagyobb magyar hadvezér, a dicső Hunyadi János pestisben megbetegedett és meghalt.

Gyászt öltött az egész ország és velünk sirt egész Európa. Mohamed mikor meghallotta halálát megdöbbenve kiáltott fel: «Allahra mondom, kár érte, legvitézebb ellenfeletem vesztettem el benne.»

És Erzsébet asszony még fel sem ocsúdik mély fájdalomból, mikor már látnia kell, hogy mint ármánykodnak férje nemes híre, becsülete s fiai biztonsága ellen.

Cillei Ulrik elérkezettnek látja az időt, hogy végezzen a Hunyadiakkal. Először is a nagy vezér emlékét akarja megbélyegezni. Szégyen, gyalázat, hogy ebbeli gyalázatos munkájában magyar főurak is támogatják.

És Erzsébet asszonynak látnia kell mint támadnak a férje ellen, családjá ellen azok, kik a nagy Hunyadi János kegyelméből emelkedtek ki a porból. Kik a hős vezérnek köszönhették nevüket, vagyonukat, befolyásukat.

Erzsébet asszonynak meg kell érnie, hogy királyi írás jelenik meg az ország rendeihez, mely rendelet Hunyadi János emlékét aljas vádakkal bemocskolja.

És ekkor erőt vesz gyászán az özvegy. Felháborodása legyőzi bánatát. Nem sír, nem kesereg, hanem egyenesen a királyi udvarba indul és bebocsáttatást követel.

Mi történt az ifjú uralkodó és a hőslelkű özvegy között? Azt nem lehetett megtudni, de a király a gyalázó és Hunyadi János emlékét bántó iratot ünnepélyesen visszavonta. És Szilágyi Erzsébetnek az egész udvar előtt szent esküvel fogadta, hogy a Hunyadi-fiúkat testvérei gyanánt tekinti. Apjuk érdemeiért örökké hálás nekik, királyi szóval és írással erősíti meg őket minden öröklött birtokukban. Testvéri

szeretetének és királyi kegyének jeléül Hunyadi Lászlót meg fogja látogatni Belgrád várában.

Erzsébet asszony büszkén, fölemelt fejjel tér vissza Vajda-Hunyad várába. Férje nevét megtisztította minden rágalomtól. A király ünnepélyesen az udvar előtt szolgálta-tott igazságot a megbántott hős dicső emlékének.

Itt Vajda-Hunyadon hallja meg Erzsébet asszony, hogy a király csakugyan elindult Belgrád felé Hunyadi László látogatására és mint udvarában bejelenti testvére ölelésére. A sokat szenvedett anyai szív megnyugszik. Íme az ingatag király jobb a hírénel. Adott szavát késlekedés nélkül siet beváltani.

Csak akkor borul el Hunyadiné arca, mikor meghallja, hogy a királyt nagybátyja, Cillei Ulrik is elkísérte Belgrádba. Mi szükség volt a szeretet és kibékülés ünnepén ezt a nyomorult, cselszövő, elvetemedett embert, a Hunyadi-ház híres ellenségét elvinni?

És e pillanattól kezdve balsejtelem nehezedik szívére. Ez az ember fekete átokként tapad az ő nevükhöz. S most odaáll a kibékülők közé; Ulrik úr kaján, alattomos arca még álmaiban is kísérti Hunyadinét.

S pár nap múlva már megjön a belgrádi szerencsétlenség híre. Erzsébet még most a kocsiban is megremeg, mikor arra a habos lovú hírnökre gondol, ki a szerencsétlen összetűzés történetét elmondja neki.

A király csakugyan megjelent a várban Cillei Ulrik, több főúr és nagyszámú katonai kíséret közepette. Az istentisztelet után kellett volna a kibékülő testvéri csóknak megtörténni, mikor a szertartás előtt Hunyadi László és Cillei Ulrik szenvedélyes vitába kezdettek. Hunyadi szemére vetette a grófnak ármánykodásait, hős atyja ellen elkövetett bűneit. Cillei indulatosan válaszolt és kirántotta kardját. László is fegyveréhez kapott s a király nagybátyja és rossz szelleme, annyi polgárháború és vér okozója, Hunyadi László csapásai alatt halálos sebektől elborítva összerogyik.

A testvéri csók és ünnepélyes kibékülés elmarad. László és nagybátyja, a jelenlevő Szilágyi Mihály elmagyarázzák a történeteket és amennyiben a király felséges személyének bánatot okoztak tetteikkel, bocsánatot kérnek. A király, ki Cillei oldalán mestere lett a színlelésnek, úgy viselkedik, mintha megbocsátott volna. Királyi levelében szerencsétlen véletlenségnek nevezi Cillei gróf halálát és Hunyadi Lászlót az ország főkapitányává nevezte ki.

Erzsébet asszony szíve azonban nyugtalanul ver. Nem hisz a királynak. Felmegy hozzá és a király szent esküvessel fogadja, hogy Cillei haláláért bosszút állni nem fog s a Hunyadi-fiúk kedves testvérei maradnak továbbra is.

És két hét múlva alattomos ürüggyel Budára csalja és börtönbe veti őket. László még azon a hajnalon hóhér keze által pusztul el a Szent György-téren.

Ha valaki most a kocsiban ülő Erzsébet asszony arcát látná, megrémülne annak sötét kifejezésétől. Ez a csillogó, kemény szempár, ez a dacosan összeszorított vékony, makacs ajak!... Így nézhetett akkor is maga elébe, mikor megtudta, hogy László fiát meggyilkolták, Mátyás meg börtönben sínylődik s minden percben várhatja, hogy lesujt reá a pallos, mely bátyja életét elmeteszé.

Óh ez az asszony nincs sírásra, sópánkodásra, könnyekre teremtve! Környezete megdöbbenve látta, hogy könny nem csordul ki szeméből, fiai végzetét hallva. Összegyűjti híveit, mellette áll bátyja, Szilágyi Mihály, támogatva a hőslelkű testvért. Pár nap múlva már óriási sereg áll a Hunyadiné szolgálatában, Szilágyi Mihály vezérlete alatt. Negyven-ezer ember, mind a Hunyadi-ház rettenthetetlen híve, esküszik hűséget az özvegynek. Megesküsznek, hogy kiszabadítják az ifjú Mátyást és bosszút állnak László vitéz haláláért.

És szövik az esküszegő király, rémülten menekül a gyilkos az anya bosszúja elől. Tudja, hogy annak szívében nincs, nem lehet számára irgalom. Az ország nagyrésze Hunyadiné mellett áll, napról-napra nő annak bosszút lihegő

tábora. Fut a király országából, birodalmából, míg végre Prágában eléri őt a büntető nemezis. Fiatalon, senkitől sem sajnálva, népétől nem gyászolva száll korai, diestelen sírjába V. László király.

És Erzsébet asszony arcát egy pillanatig átszellemült ragyogás borítja. Látja kisebbik fiát, Mátyást diadalmenetben hazahozva, Szent István koronájával fején, a magyar trónon.

Az anyai szív örökké sajogni fog a másik fiúért, a deli leventéért, de erről nem tud senki, a könny titokban patakként ömlik, de a király anyjának arca ragyog, ha a nyilvánosság előtt megjelenik. A gyász, a fájdalom az övé, a dicsfény, a ragyogás a királyi tróné, melyben dicső fia ül.

Milyen kár, hogy Európa legnagyobb uralkodója házasságában nem boldog. A szelíd, beteges Podjebrád Katalint inkább a politika vezette oldalára, mint szívének vonzalma. Katalin imádta férjét, de Mátyás szeme csak szelíd részvétellel pihent a szegény sápadt, beteges Katalinon, ki pár évi gyermektelen házasság után meghalt.

Az udvari népség azt mondotta, hogy Mátyás megszabadult egy reá nézve kellemetlen házasság nyűgétől, de Erzsébet asszony szeme olvasni tud fia szívében és jól látja, hogy Mátyás milyen mélyen le van verve a jó Katalin halála miatt. Szívének szerelme sohasem volt e halvány, szenvedő teremtetésé, de becsülte jó tulajdonságait, sokra tartotta nemes szívét, gyöngéd lelkét és sajnálta sok-sok szenvedése miatt.

Most, hogy elköltözött mellőle, úgy gondolt reá, mint édesapa szegény sokat szenvedett gyermekére.

És a léha udvari népség, mely mosolyogva tárgyalta, hogy Mátyás szerencsésen korán megszabadult beteges, gyermektelen feleségétől, csodálkozva, megdöbbenéssel nézi a király borús arcát. E léha népség nem lát olyan magasra, hová a király szíve repülni tud. Csak csodálkozik. Nem érti, hogy miért utasítja vissza Mátyás a házassági terveket,

melyek a legelőkelőbb királykisasszonyok személyét hozzák elébe. Erzsébet asszony anyai unszolására csak szelíd, kitérő válasz a felelet, míg egy szép napon Hunyadiné megtud mindent.

Mátyás maga vezeti el abba a csöndes budai házba, hol a szép, szelíd Wéber Borbála él kis fiával, Korvin Jánossal. A király adta neki e nevet, miután sem saját nevét, sem rangját nem adhatta. Mikor isteni és egyházi törvények közt feleségül vette azt a nőt, kit mindenekfelett imádott, tisztában volt vele, hogy felséges rangját sohasem oszthatja meg a boroszlói csillagász szép leányával. Mikor a fiú megszületett, boldogságtól remegő lelkét sötét fájdalom szorította össze. Ez a drága kis gyermek apai szeretetének bálványa, szerelmének záloga soha, sohasem lehet trónjának örököse. Nem nevelheti ő utódjának, nem írhatja reá a Hunyadiak családfájára fiának nevét. Kevesebbet adhat fiának, mint bármelyik alattvalója.

Mátyás tudta ezt mind előre. Előre megmagyarázta a szép Wéber Borbálának, hogy boldogságuknak nagy ára van, sok keserű könny és lemondás szegélyezi az utat, melyen ezután haladniok kell. Mielőtt oltárhoz léptek volna, elmagyarázta a leánynak, hogy aki most feleségül veszi, az Hollós Mátyás, de nem a magyar király. Elmagyarázta, hogy a morganatikus hitvesnek vagy az abból származó gyermekeknek semmi joguk, igényük apjuk nevére, címére, rangjára.

És a boroszlói szép leány szelíd szeme rajongással nézett jegyesére. Nem szólt, nem fogadkozott. Egy kézzsorítás volt a válasza és Mátyás megértette, hogy szeretve, imádva van és hogy Borbála a halálba is szívesen rohanna egy intésére.

És soha sem panasz, sem követelő szó a kedves, drága lény ajkáról el nem hangzott. A csöndes budai házban úgy élt, mint bármelyik egyszerű, jómódú polgárember felesége. Kérő, panaszkodó szavát sohasem hallotta sem az

ura, sem a környezete, csak hálálkodni, csak szeretni tudott. S mikor fia megszületett, térdre rogyott az isteni kegyelem és jóság nagysága előtt.

Mátyás szíve is túláradt a boldogságtól. Ő maga választotta ki fia nevét, dicső nagyapja után Jánosnak nevezve el.

És Erzsébet asszony behunyt szeme előtt megjelenik a csöndes kis budai ház. A kedves, szelíd, szerelmes fiatal nő, a gyönyörű gyermek. A kemény matróna ellágyul, fia boldogságát látva és szeméből örömkönnyek hullnak; a király nem akar megházasodni, de Mátyás megtalálta méltó párját, szerelmes hitvesét.

És így telik el három zavartalan esztendő s ekkor az udvaron s az egész országon különös izgatottság vesz erőt. A király tizenhat éve özvegy. Ha már magáért nem, az országért köteles megházasodni. Szent István trónjának örökös kell. A Hunyadi-család fényét nem szabad veszendőbe hagyni.

Mátyás következetesen elutasít minden házassági tervet, szíve, lelke telve van a szép Borbálával. Az első nővel, kinek oldalán a boldogságot megismerte. Imádja a nőt mint szerető hitvest, mint kis fiának anyját, de mikor a kérő, sürgető követtség beszédét hallgatja, homlokára sötét ború ül. Vajjon nincs igaza a nádornak, mikor így szól hozzá: Mi lesz az országból, mi lesz a hazából, mi a dicső Hunyadi-házból, ha a király nem szándékozik vérbeli hercegnőt ültetni maga mellé trónjára? Ifjú, szép hercegkisasszonyt, ki Isten segítségével és kegyelmével megadhatja az országnak az óhajtott, hön várt trónörököst.

És Vajda-Hunyad várában is megjelenik egyik küldöttség a másik után. Erzsébet asszony alig győzi fogadni őket. Mind csak egy dolgot kér, sürget nála.

Emelje fel szerető anyai szavát a királynál és bírja rá Mátyást a házasodásra.

Isten kezében levő halandó emberek vagyunk mind-

nyájan — mondja a primás Erzsébet asszonynak. — Egy szempillantás és a leghatalmasabb királynak is éppen úgy vége, mint a nyomorult, névtelen koldusnak. A királynak kötelessége népéről, országáról gondoskodni. Mátyás, ki dicsővé, naggyá tette az országot és boldoggá, megelégedetté a népet, nem hagyhatja, hogy halála után kislelkű gyávák és hitvány pártütők kezére kerüljön az ország. Pedig úgy lenne. Az oroszlán örökségén sakálok osztozkodnának. Romba döntve mindazt, mit a dicső Hunyadi-ház az ország üdvére és boldogságára alkotott. Mátyásnak magához méltó örököszt kell nevelni a trónra. Véréből való vért, ki Isten kegyelméből öröklí apjának dicső lelkét, lángelméjét és nemes szívét, ki Mátyás nevelése és útmutatásai után fenn tudja tartani a Hunyadi-ház dicsőségét, mindnyájunk üdvére és boldogítására!

Erzsébet asszony meghatottan bólint. Szíve zavart félelemmel dobog. Az erősakaratú, vasjellemű matróna először életében áll tanácstalanul, zavarban. Szereti a jó, a szelíd, az engedelmes Borbálát s hálás neki fia boldogságáért. Kis unokáját boldog imádatlalt szoritja nagyanyai szívére, de ki tagadhatja, hogy az ország primásának szavában igazság és bölcsesség vagyott? — Mi lesz az országból, mi a Mátyás trónjából, férjének, fiának dicsőségéből, ha az országnak királyi nőtől származó törvényes trónörököse nincsen?

Mert Szilágyi Erzsébet nemesak szerető anya, gyöngéd nagyszülő. Határtalan vasakarat, végtelen ambíció lakozik ebben a lélekben. Férje dicsősége, fia hatalma, a Hunyadi-ház büszke és dicső öröksége talán mindennél fontosabb e kemény, erős akarat előtt.

És most nem tud határozni, nem tud cselekedni. Mint aki sötétben útvesztő erdőbe tévedt, úgy ver, zakatolt a szíve. Zavarában az ország primásához fordul és elmondja neki Mátyás titkos házasságát.

A főpap megdöbben, de aztán megnyugtatta Erzsébet

asszonyt. Az Egyház bölcsessége majd megtalálja a kivezető utat.

Mikor beszélt a főpap a szegény Borbálával s mit mondott neki, az örök titok marad, de Mátyás pár héttel később, mikor az ország már valósággal lázongott, amiért a király makaesul ellenszegült mindenféle házassági tervnek, — Mátyás egy éjjel beállított Vajda-Hunyadra, Erzsébet asszony udvarába.

Szilágyi Erzsébet megdöbbsen, mikor fiát meglátta. Mátyás halotthalvány volt. Szeme körül mély sötét karika. Erzsébet asszony riadtan ölelte magához fiát.

S bent, a belső termekben, amikor egyedül maradtak, a nagy király, Európa legbölcsebb s legdicsőbb uralkodója, odahajtja bánatos fejét édes anyja vállára, míg szeméből lassan gördül alá két keserű könnyesepp.

Erzsébet asszony nem tudakozódik. Hagyja, hogy fia ott sírja ki magát keblén. Úgy simogatja fejét, mint hajdan kis gyermek korában. Mátyás szíve megenyhül az édes anyai kéz érintésétől és egy levelet ad át Erzsébet asszonynak.

És Szilágyi Erzsébet ma is, ott ülve Beatrix királyné oldalán, hej be jól visszaemlékezik annak a keserves, bánatos levélnek minden sorára. Látja maga előtt a finom kis betűket, amint remegve támogatják egymást, míg a kéz, mely a papírra vetette őket kínosan összeszorul az emberfeletti nagy fájdalomtól, melyet a búcsúzó szív érez. Erzsébet asszony soha életében azt a szomorú levelet el nem felejtette. Lelkében vésődött mindenik sora és lelki szemével most újra elolvassa a szegény jó Borbála asszony búcsúzó levelét.

*Felséges Uram és Királyom,
Kegyelmes Szerető Jó Uram.*

Mikor íme leülök, hogy búcsút vegyek Kegyelmedtől, magam és kis János fiam nevében, kérnem kellett előbb a Mindenek Urát, adjon erőt nekem szegény, boldogtalan asszonynak e levél megírására. Arra, amit én feltettem magamban, arra van elég erőm, halálos, kegyetlen erőm, hasonló

ahhoz, mely elszakít Felségedtől, szerelmes, jó páromtól, de írni arról, mi szívemet szaggatja, lelkemet tépi, minek halálos fájdalma lesújtott, hogy soha többé én fejemet föl nem emelhetem, az fájóbb, keservesebb, gyötrőbb magánál a halálnál — az elválásnál is.

És mégis meg kell lenni. Meg kell mondanom Felségednek, hogy utaink elválnak és soha-soha egymáshoz nem vezethetnek többé. Felségednek úgy kell tennie, ahogy birodalmának érdeke, házának dicsősége kívánja. Egy király nem térhet ki kötelessége elől, legkevésbé ha azt a királyt Hunyadi Mátyásnak hívják és ismerik.

Te Kegyelmed mondotta nekem, hogy akit az Úr kegyelme magas és fényes polcra helyez, azzal céljai vannak. Az ilyen magasban álló embernek kell megmutatni milyen erős tud lenni az önmegtagadásban, érzéseinek feláldozásában, vágyai legyőzésében és megfékezésében.

Az ilyen helyen az erény útmutató fáklya, a bűn vagy gyöngeség poklokra taszító ördög.

Kegyelmed mondotta ezt nekem, vajjon eszébe jut-e mondása, mikor íme elkövetkezett a mi nehéz megpróbáltatásunk órája és nekünk is föl kell vállunkra venni végzetünk nehéz, súlyos keresztjét, hogy elinduljunk Kálváriánkon a koponyák hegyére.

Mert jól tudom, oh én nemes, nagylelkű, felséges uram, hogy nemcsak Wéber Borbála szenved most, a szegény, egyszerű asszony, hanem a legdicsőbb, a legnagyobb, a legnemesebb király szíve is fájdalomban sajog, míg e kúsza sorokat olvassa. Hollós Mátyás feje is lehajlik és bánatos merengéssel gondol asszonyára, kit boldoggá, kiválasztottá, üdvezültté tett e földön, ki ezért neki cserébe nem tudott mást adni mint együgyű hűségét, szegény szívét és a kis fiút, ki itt játszik lábaimnál s míg könyeim aranyos fürteire omlanak egy pillanatig elgondolkozva néz reám, aztán boldogan felkacag és édesen dudolászni kezd, mert egy kis fakardot adtam a kezébe, hogy játszóék.

En jó Uram, szerető, hűséges párom, hadd szólítsam még egyszer így Felségedet mielőtt kitérnék útjából. Mert válnunk kell én Uram s ha szívem megszakad is a fájdalomba, ennek meg kell történni. Felségednek királyi vérből való nő kell trónjára, ki majdan trónörököst adjon az országnak. Én az egyszerű szegény asszony kész vagyok a kínos, keserves önfeláldozásra. Habozhatik-e a fejedelmek fejedelme, Hollós Mátyás, a Hunyadi János fia?! . . .

De ha haboznék is, az hiábavaló lenne, mert én Wéber Borbála íme ezennel elszakadok uramtól és kérem Felségedet eszközölje ki a szentséges Pápánál, hogy frigyünk feloldoztassék. Trónja elé borulva esedezem Felségednek ne nehezítse meg nekem e szörnyű áldozatot, mely elől érzem, nincs kitérés. Mi az én boldogságom, az én szerelmem egy ország üdvéhez, jövőjéhez és reménységéhez képest. De mi mindezekhez képest magának a királynak személyes öröme és bánata? Előttünk a keserű kehely és ki kell ürítenünk. Én már megcselekedtem. Esedezve kérem Felségedet ne nehezítse meg számomra a gyötrelmek óráit.

És ha nagy szíve reám gondol, ne teljek meg túlságosan szánalommal. Én öt évig olyan boldog voltam, minő még nem volt soha földi asszony. Enyém volt a legnemesebb, leghűbb, legnagyobb királyi szív. Szerettek s szabad volt szeretnem. Anya lettem, Felséged fiának édes anyja s gyermekem megmarad számomra, bármerre vet ezentul a sors. Kis fiam megmarad számomra és megmarad a remény, hogy Felségedet is boldognak láthatom egy királyi hitves oldalán.

De ha úgy is lesz, ha Felséged igaz, egész és tiszta boldogságát megtalálja a hercegi nő oldalán, ha majd Isten kegyelme megáldja a várva-várt trónörökössel, én magányomban érezni, tudni fogom, hogy mégis én voltam kit Felséged először szeretett. Szébb, jobb, nálamnál méltóbb nőül majd Felséged oldalán, de mégis én, a boroszló szegény tudós leánya ajándékoztam meg Hollós Mátyást gyermekkel

és ha majd országának és trónjának örökösét ott tartja karjai közt, egy pillanatra mégis csak eszébe fog jutni, hogy e karok már egyszer egy másik kis fiút is dédelgettek, e szemek egy másik gyerek arcára is tapadtak ilyen aggódó, féltő szeretettel. A nagy örömrivalgás és éljenzés közepette Felségednek eszébe fog jutni az első fia, a *Wéber Borbála* gyermeke: *Korvin János*.

És most Isten veled, Királyom Uram, édes párom, szeretett drága jó férjem. Utoljára szólít így, ki örökre kitér utadból, kit, könyörgök hozzád, hagyjál békében távozni, volt feleséged és hűséges, alázatos, szolgáló

Wéber Borbála.

Erzsébet asszony könyes szemmel teszi le a hosszú levelet. Fia feje ölében pihen és a nagy király elrejtí arcát, hogy ne lássa senki mennyire szenved.

Erzsébet asszony keze ott nyugszik fia fején, mint valaha régen, mikor a kis Mátyás ölébe bújt és ő mesét mondott neki. A nagy királynak is eszébe jut a mult édes emléke és halkán, könyörgő hangon mondja:

— Anyám, édes anyám . . .

— Édes fiam? . . .

— Mesélj nekem valamit. Mondjál valamit, amitől a lelkem szörnyű háborgása megnyugszik.

— Jól van, mesélek neked egy asszonyról, ki jó volt, hű, nemes és igaz. Ki annyira szerette urát és királyát, hogy életénél drágább kincsét, szívének forró, tiszta szerelmét áldozta fel érte.

— És a király? A férje?

— A király, a férj méltó volt asszonyához és nem engedte, hogy hősiességben, nagyságban, önfeláldozásban őt bárki felülmulja. Leküzdötte szívének emberfeletti fájdalmát és elszakadt attól, ki neki legdrágább volt.

— És a gyermek? A kis fiú?

Erzsébet asszony hirtelen fölemelte fejét.

A gyermeknek nagyanyja volt, ki minden vagyonát, kincsét mivel Isten kegye megáldotta, e drága kis fiúra hagyta. E gyermeknek anyja volt, épen olyan nemes, tiszta és jóságos anyának, mint hitvesnek. És végre e gyermek apja király volt, erős, hatalmas, jóságos és mi fő, Igazságos király, ki tudja, mivel tartozik fiának és királyi nagylelkűséggel teljesítette kötelességét vele szemben.

Mátyás nem felelt. Feje még sokáig ott maradt rejtve anyja ölében. Erzsébet asszony sem szólt egy szót sem többé. Keze ott nyugodott fia fején és hallgattak mind a ketten. A két kemény, erős lélek némán vívta meg tusáját.

Reggel Mátyás búcsút vett anyjától, akik arcára néztek, megdöbbentek. Sohasem látták olyan komornak, ilyen halálosan szomorúnak. Mintha tíz évet élt volna ez alatt az éjszaka alatt.

Arról mi lelküket tépte, egy szót sem szóltak többé. A búcsúzásnál némán megcsókolták egymást, de Erzsébet olvasott fia arcában. S egy félév sem telt el, már elindult a Mátyás küldöttsége a nápolyi király udvarában Beatrix királykisasszony kezét kérve meg.

S most itt ül a szép ifjú királyné Erzsébet oldalán. Nagy sötét szempillái mélyen lebocsátva. Alszik? Vagy gondolkodik? Erzsébet asszony nem akarja zavarni. Pedig szeretne vele beszélgetni, hogy megismerje gondolatait, érzéseit, hajlamát, szokásait, hogy bele lásson e rejtelmes, lefátyolozott, különös lélekbe, de Beatrix nem mozdul, nem veti fel szemét s így hát anyósa is némán ül mellette.

A fiatal asszony csak akkor riad fel, mikor vágató lovas ér kocsija elé.

— Felséges Uram és Királyom üdvözetét hozom. Holnap délben Székesfehérváron leszünk, hol a Felséges Úr várja édes anyját és a Királyné asszonyt udvarával együtt.

VII.

Székesfehérvár előtt volt a nagy találkozás. Mátyás gyönyörűen díszített sátor-ajtájában várja királyi hitvesét.

A fiatal nő kiszáll a kocsiból és térdet akar hajtani a király előtt, de Mátyás nem engedi. Lovagi hódolattal, gyöngeden karonfogja Beatrixet. Hódolattal csókol kezét az ifjú nőnek, majd a sátorba vezeti Erzsébet asszonnyal együtt.

A király Székesfehérvárott nagy ebédet ad. A királyné már Mátyás oldalán foglal helyet. Az első fogásnál mindjárt feláll Veronai Gábor egri püspök és kancellár és üdvözlí a királynét, új hazájában.

Ez időben a hivatalos beszédek, mindenütt latin nyelven tartattak. Mindenkit meglepett hát, hogy a püspök-kancellár olaszul szólt a királynéhez. Udvarias, nemes, finom gyöngédség volt ez a fiatal asszony iránt.

Beatrix szép, fehér arca, rózsaszínűvé gyúlt az örömtől. Látszott rajta, hogy boldog, mert olasz szót hallhat. A magyar urak bámulva nézték szépségét, Mátyás is őszinte csodálattal és elragadtatással bámulja ifjú nejét. Komoly arcára verőfényes mosoly ült és az urak összenéztek. A király megelégedett, szíves mosolya boldogsággal tölté el lelküket.

Most feláll a királyné. Válaszol a püspöknek, de ő már latin nyelven beszél. Megérti, hogy ami a püspöktől nemes gyöngédség volt, az tőle tapintatlanság volna. A hivatalos, az elfogadott nyelv a latin és Beatrix királyné gyönyörű, klasszikus latinsággal köszöni meg a püspöknek üdvözlétét és jókívánságait. Szeretettel és bizalommal jött úgymond új hazájába, reméli itt is hasonló érzelmek várják. Isten áldását kéri az országra és a királyra.

Mindenki el van bűvölve; az ifjú nő szépsége, hangjának bájos csengése, mozdulatainak méltóságteljes volta elragadja az udvari urakat, boldog verőfényt csal Mátyás komoly arcára, sőt megelégedett mosoly játszik Szilágyi Erzsébet keskeny, szigorú ajkain is.

Csak Geréb Péter arca szomorú, szeme fátyolos. Beatrix tekintete néha reá téved, ilyenkor a tündöklő szép arc elborul.

És harmadnapra a bevonulás után Beatrix szép fején ott pihent a magyar királynék koronája. Szébb és büszkébb

főn nem igen pihent e királyi ékszer. Mátyás mosolyogva nézi mint ragyog feleségének arca a boldogságtól és a kielégített büszkeségtől.

— Beatrix, — mondja neki a bíbornok, mikor egy pillanatig egyedül maradnak, — elértük célunkat. A korona fejedén van, most vigyázzál, hogy ne csak üres, semmit mondó, semmit sem jelentő szimbolum legyen fejedén. A korona uralkodást jelent. Te egyelőre még csak az elsőt kaptad meg, a másodikat erős akarattal, törhetetlen kitartással, magadnak kell majd megszerezned.

Láng borítja el az Aragóniai hercegnő büszke arcát. Ezen e szép arcon meglátszik, hogy a bíboros tanításai termékeny talajra hulltak. Beatrix királyné élete ezentúl nem léssen más, mint egy kemény, szívós, később elkeseredett lázas, vad tusa a hatalomért.

December tizenötödikén vonult be az ifjú királyné Budavarába. Ünnepies, fényes szertartások közt történt meg a bevonulás, melynek leírása a pfalzi követ jelentéséből maradt meg reánk:

— «A menetet, — írja a követ — lovascsapat nyitotta meg. Utánna külföldi követek, magyar főpapok és főurak haladtak. Következtek a király kamarásai és apródjai, mindnyájan előkelő úrfiak, pompás öltözetben, nemes lovakon, melyeknek szerszámát drágagyöngyök ékesítették. De mindezeket túlragyogta a fehér paripán ülő király, kinek fővegét aranypalástját és sarúit a drágakövek és gyöngyök egészen elborították. A fiatal királyné szintén fehér paripán lovagolt, fejét korona fedte, sárga selyem-palástja alatt arannyal átszőtt kék ruhát viselt. A menetet nyolc aranyos díszkocsi zárta be, melynek mindegyikébe hat fehér ló volt befogva, ezekben a király édes anyja és az ország legelőkelőbb hölgyei ültek. A főtemplomban tartott hálaadó istentisztelet bevégeztével Mátyás hitvesét a királyi palotába vezette, mely építészeti díszzeivel és gyönyörű berendezéseivel a nápolyi királynéanyját is kielégíthette.»

Eddig tartott a pfalzi követ jelentése és itt bezáródik az Aragóniai királyleány életének első fejezete.

VIII.

Egy éve elmúlt már, hogy Beatrix királyné Budán tartotta székhelyét. Ez idő alatt mindenki észrevehetett két dolgot.

Az egyik az volt, hogy Mátyás napról-napra jobban megszerette feleségét. A nagy uralkodó, Európa legbölcsebb, leghatalmasabb fejedelme vágyó remegéssel kereste felesége kedvét és boldog volt, ha egyben-másban eltalálta. Szerelmes szíve szintén hálás volt, ha felesége újabb meg újabb kívánságait teljesíthette.

Pedig a nápolyi királyleány nem tartozott a szerény nők közé. Azt, hogy olasz kíséretét mind egy szálig magánál tartotta, azt senki sem kifogásolta. Természetesen, hogy szereti honfitársait s velük akar lenni.

De az már nem volt természetes, hogy e honfitársak mind a legfényesebb állásokba ültek. Egyik a másik után nyert javadalmazást, birtokot. A királyné hívei — így hívták magukat — kezdték magukat otthonosabbnak érezni Budavárában, mint a magyar főurak.

Mátyás soha gyöngé tétozó, vagy méltánytalan nem volt, de mintha a királyné végzetes hatalmat gyakorolt volna lelke felett. Beatrix nyájas szava, puha fehér kezének érintése csodákat tett. A magyar urak álmélkodva néztek össze, mi ez?

Az álmélkodást haragos megdöbbenés váltja fel, mikor Mátyás Beatrix kilenc éves kis öcsését, Ippolito herceget kinevezi esztergomi hercegprimásnak.

E hír vétele után a király édesanyja, Szilágyi Erzsébet asszony, hirtelen elutazott Budáról Vajda-Hunyadra. Haraggal és keserőséggel a szívében távozott, mikor látta, hogy menyefolyása teljesen háttérbe szorítja az övét.

Volt erre más oka is. Az Aragóniai család híres volt

fényüzéséről és pazarlásáról. Európa fejedelmi udvaraiban legendákat beszéltek költekezésükről.

Beatrix királyné a fényes magyar trónusra, a gazdag Hunyadi-házba jutva, egyszerre szabadjára engedte költekező szenvedélyét. Híveit minden jóval ellátta s amellet akkora fényt és pompát fejtett ki, hogy az udvartartás magyar tagjai megdöbbenve néztek össze.

Hunyadi Jánosné puritán szokású, erősen fegyelmezett, takarékos természete nem bírta nézni menyé pazarlását. Búcsút vett fiától és az udvartól és visszavonult erdélyi várába.

Beatrix udvarias sajnálkozással vett búcsút tőle, lelke bensejében azonban nagyon örült, hogy megszabadult anyósa kellemetlen, vizsgáló tekintetétől.

És Mátyás? A király boldog volt. Látszott ragyogó arcán, tündöklő szemén. Soha oly vidámnak, derültnek, jószágosnak nem ismerték őt, mint házassága első éveiben.

Nem mintha felesége hibáit nem látta volna. Éles szeme, lángelméje előtt mi maradhatott titok? De szerelmes szíve elnéző bocsánattal siklott el a királyné gyöngéi felett. Költekezik? Pazarol? Gyermekek még, hadd mulasson. Majd megkomolyodik, ha megjön a várva-várt, hön óhajtott istenáldás és megszületik az ország trónörököse. Kissé túlön-túl mértékben húz atyafiaihoz és olasz nemzetségéhez? Ez csak jó szívre és kiváló karakterre mutat. Majd össze fog forrni velünk teljesen, ha keblén ringatja gyermekét, Hunyadi Mátyás fiát.

Nincs olyan hiba, melyre a király mentséget ne találna s nincs olyan beszéd tárgy, melybe belé ne szőné boldog reménységét, hogy véréből való vért ültethet majd trónjára.

A várva-várt reménység azonban egyik évről a másikra késik és a királyné pazarlási szenvedélye mintha betegséggé válna. Már hiába, a király is kénytelen felszólalni miatta.

Beatrix nyájas, ötletes, kedves és a szerelmes férj mosolyogva enged. Idő kérdése az egész, majd megváltozik.

Beatrix hogy fényüzési hajlamait kielégíthesse, azon volt, hogy csupán olasz hölgyekkel vegye magát körül. Frangepánné Vicedomini Mária kegyét vesztette, de Colonna hercegnő és Forzini grófné visszahelyeztettek előbbi hivatalukba. A magyar főrangú hölgyek, kiket Mátyás rendelt Beatrix mellé, lassanként teljesen háttérbe szorultak.

És Mátyás? Istenem, a nagy király nem törődhetik állandóan udvari apró-cseprő bajokkal, kis intrikákkal. Hunyadi Mátyásnak hol a török szultánnal van baja, hol a német császárt döngeti. A világverő hős, Bécs kapuinak ostromlója nem törődhetik azzal, hogy melyik udvari dámát fogadja előbb a királyné s igazán nem érdekli túlságosan, hogy Beatrix imakönyvét Colonna hercegné viszi-e utána, ha reggeli ájtatosságra megyen, vagy Magyar Benigna?

— Lári-fári, csiri-biri dolog, — rázza meg fejét a nagy király, ha szóba kerül. — Fontosabb ügyek vannak előttünk. Előbb be kell vennünk Bécs városát, aztán majd eligazítjuk az udvari dámák panaszait.

A magyar urak egyrésze helyesel és nevet, Beatrixnek már nagy pártja van köztük. Szíves szóval vagy ajándékozással sokat le tudott kötelezni a gyöngébb gerincűek közül. Néhányan már észrevették, hogy milyen hatalmat tud gyakorolni Beatrix, Mátyás nagy szerelme folytán. A királyné kérése parancs a király előtt, a királyné kedvében kell járni, ha Mátyásnál ki akarunk vinni valamit.

De vannak erős, kemény, igazi magyar karakterű emberek, kik a király kegyét is kockáztatják, ha az igazságról van szó.

— Felséges uram! — mondta Geréb Péter a királynak — te kegyelmed nem látja, nem láthatja, mi történik udvarában? Országos gondjai sokkal jobban lefoglalják, sem hogy figyelme minden csekélységre kiterjedhetne. Csekélységnek nevezem, holott nem tudom, nem rejt-e nagy veszedeelmes dolgokat magában az ügy?

— Nos Péter? — szólt Mátyás nyájasan, — nagyon szerette unokatestvérét egyenes jelleméért, bátor szokimondásáért.

— Ne vegye zokon Felséged, ha királyi hitveséről szólok. A királyné asszony nem cselekszik helyesen, ha maga ellen zúdítja az ország közvéleményét. Azt, hogy mit költ udvartartására, nem említem. A Hunyadiak vagyona sok mindent kiállt, kibírja még az Aragóniai ház fényűzését is.

— Péter fékezd magadat, — mondta Mátyás és szemöldökei összehúzódtak.

— Bocsásson meg Felséged, itt az ideje, hogy valaki nyíltan és őszintén beszéljen Felségeddel.

— Nyíltan és őszintén? — Mátyás felvonta vállát, — hát azt hiszed kedves Péter rokonom, hogy nekem nincs szemem, hogy lássak, nincs fülem, hogy halljak? Ha kedve szerint hagyom költeni királynémat, megvan a magam oka reá. Hát komolyan hiszed te, hogy nekem a ti bölcs felvilágosításotokra szükségem vagyok?

Megvető és gúnyos volt a hangja. Péter még nem hallotta így beszélni. Lángba borúlt az arca.

— Felséges uram, én megmondottam, hogy semmi közöm a királyné költekezéséhez.

— Akkor hát miért beszélsz róla?

— Ha Felséged kegyesen meghallgat, megmagyarázom szavaimat. A királyné életmódjában nem a költekezés a főbaj, hanem az, hogy lassankint elidegeníti magától a magyar szíveket. Egy kis fiók Olaszországot csinált már Budavárában s tudja ezt mindenki a palotákban is, a kis kunyhókban is. Nyíltan és hangosan beszélnek, hogy Hollós Mátyás udvarában olasz a beszéd, a ruházat, a szokás, az erkölcs. Jaj annak, ki nem hódol meg az idegen szokások előtt, az mehet haza várába, vagy Hunyadra Erzsébet asszony udvarába, ott még szabad magyarul beszélni és érezni.

Mátyás az ajkát harapdálta. Az arca sötét, majdnem komor volt. A király nem tagadhatta, hogy sok igazság van

abban, mit unokatestvére mond. Mikor anyja nevét említette Geréb Péter, a sötét arc nagyon szomorúvá lett.

— Anyám nagy bánatot hozott reám távozásával, de hiába, menni akart, nem lehetett visszatartani. Én pedig nagyon rossz fiú vagyok, már olyan régen nem látogattam meg.

Most egyszerre kiderült az arca és nyájasan nyújtotta mind a két kezét Péter felé.

— No te vén mormogós medve, add ide a mancsodat, aztán szót se többet. Együtt megyünk le az anyámhoz látogatóba. Mindig kedveltje voltál az anyámnak, bár nem tudom, mit szeret rajtad, te haszontalan. Amit pedig az imént mondtál, arról többé ne legyen szó. Hogy a Hollós Mátyás udvarában üldözik a magyart, eredj vén bolond, hát hiszed te ezt?...

— Azt nem hiszem Felség — felelt jókedvre derülve Péter.

— No és aztán a többi csiribiri dolog... Hát jól van, most itthon maradok pár hétig, körülnézek és majd rendet csinálok. Addig pedig készülj az útra, amint lehet indulunk mi ketten Hunyad felé.

Geréb Péter ragyogó arccal vett búcsút a királytól, aznap Frangepánéknál volt és elmondta, hogy beszélt Mátyással és mit felelt neki a király.

— Az Istenért — suttogta Frangepánné ijedten körülnézve — legyen óvatos kegyelmed, ha meghallaná valaki...

Geréb Péter álmélkodva nézett a szép olasz nőre.

— De hát mit mondtam én, mit bárki előtt bátran ne ismételhethék? Uram, királyom végighallgatta beszédemet és nem haragudott meg az őszinte szóért...

— Hallgasson kegyelmed, — intette Frangepánné — ha az udvarnál akkar maradni. Ha a királynénak fülébe megy, hogy kegyelmed megjegyzést tett udvarára, nem lesz itt maradása.

— Ebben az országban Mátyás az úr, — felelt Geréb Péter dühvel.

— Igen, — felelt az asszony, — de Mátyás szíve felelt meg a szerelem az úr. A király imádja feleségét és Beatrix, ki éppen olyan okos, mint amilyen szép, nagyon is tud ám hatalmával élni. Kegyelmed úgy sem áll valami nagy kegyben, még a nápolyi esküvő óta. Ne rontsa el hát a dolgát teljesen.

— Azt teszem, amit kötelességem és az igazság parancsol, — felelt Geréb Péter kurtán.

— Jól van, menjen kegyelmed a maga útján, de előbb elmondom, miért kellett nekem a királyné első hölgyének eljönni az udvartól. Egy napon a királynő öfelsége magántermeiben mulattunk. Valaki előhozta a szegény szerencsétlen Wéber Borbála nevét...

Geréb Péter arca fehér lett, mereven nézett maga elé. Szívének titkos szerelme volt e szerencsétlen nő, kinek soha egy pillantása sem volt számára, ki csakis urát, a királyt szerette.

— Elkezdtek csúfolódni a szegény elvált asszonyon. Aztán elmondták, hogy Borbála mindennap térden állva imádkozik azért, hogy az Isten a királynénak ne adjon gyermeket. Beatrix ki különben olyan okos, tudós és művelt, ebben az egy dologban nevetségesen hiszékeny. Annaira vágyik gyermek után, hogy még Borbála állítólagos imáját is elhitte. Arca sötét és komor lett. Erre Colonna hercegnő, hogy királyi úrnőjét felvidítsa, egy gúnyos verset olvasott fel Borbáláról. A szerencsétlen asszony fájdalma volt itt kigúnyolva, kegyetlenül, jelleme gyalázatos rágalmakkal befektetítve.

Geréb Péter felugrott:

— Ej, nem akadt senki, ki...

Frangepánné a főúr karjára tette kezét:

— Csendesedjék kegyelmed. Az én bajom az volt éppen, hogy akadt. Szegény Borbála helyzetén úgy sem se-

gíthetünk, hanem az én udvari pályafutásomnak vége lett. Megmondtam nyíltan, hogy Borbála nemesen finomul, igazi szerető asszony módjára viselte magát, mikor lemondott királyi férjéről. Megmondtam, hogy nem hozzánk, boldog asszonyokhoz méltó e szegény, magányos nő kicsúfolása. Hozzá tettem, hogy Beatrix királyné személye^{iránt} a legmélyebb hódolattal viseltetik és hogy a reá fogott otrombaságokból egyetlenegy szó sem igaz.

— Úgy, hát te láttad mostanában Weber Borbálát? — kérdezte a királyné nyájasan.

— Igen, felséges asszonyom, néha napján meg szoktam látogatni Boroszlóban.

— Miért nem hívod ide magadhoz Budára? — és a királyné mosolygott, — de én, aki ismerem az Aragóniai-ház tagjait, e tündöklő keggyl teljes mosolyból láttam, hogy udvari pályám be van fejezve.

— Felséges asszonyom, — mondtam komolyan, — nincs a világnak olyan kincse, vagy hatalma, mely Weber Borbálát Budára hozhatná.

— Kár, — felelt Beatrix — mi is gyönyörködhattunk volna e nemes, finom, kiváló lélekben. De hogy legalább te lehessél vele sokszor és sokat, ezennel felmentünk mindenemű szolgálat alól. Nem kívánjuk személyedet megterhelni. Szadadon jöhetsz, mehetsz Boroszlóba, amikor csak tetszik.

Így lettem én az udvartól elbocsátva, attól az órától kezdve, még az ünnepekre sem kapok meghívót.

Vicedomini Mária befejezte beszédét, Geréb Péter pedig lehajolt kezéhez és hódolattal megcsókolta. A hála csókja volt az, amiért oly nemes bátorsággal védelmébe merte venni Borbálát.

Frangepánné mosolygott, de szemében könny ragyogott.

— Bizony, tartsunk össze mi szegény kegyvesztettek — mondta aztán nevetve, — mert kegyelmed Geréb Péter uram sem sokáig szívja az udvari levegőt, ha tovább is ezen az úton halad.

IX.

Azon a napon, mikor Mátyás elhatározta, hogy a királynéval komolyan beszél, Beatrix levelet kapott bátyjától, a bihorostól.

Aragóniai Péter levele így hangzott:

Kedves Hugunk,

Felséges Királyné!

Örömmel hallottam Rómába küldött hírnöködtől, hogy friss, jó egészségben vagy és hogy felséges férjeddal, a királlyal a legjobb egyetértésben Istennek, embernek tetsző békében töltöd napjaidat. De kevesebbé szolgált örömünkre, mikor Budán tartózkodó híveinktől megtudtuk, hogy Beatrix királyné, léha mulatozás, haszontalan fényűzés között pergeti le napjait és életének főcéljára, amiért a gyönyörű Itáliából a barbárok országába küldetett, nem gondol. Aragóniai Beatrix, elfelejtetted volna családunk jelmondatát: *Hatalom a boldogság!* Vagy a nápolyi királyleány lelkét teljesen betölti az, ha cifra selyemköntösöket vehet magára és csillogó ékszerekkel aggatja tele testét? Közöséges asszonyi álmok teljesevése betölti-e Beatrix királyné lelkét? És ha a Hunyadiak minden [mesés kincsét elpazaroltad, ha még annyi mulattatót, játékost, táncost, énekest hozatsz a magyar udvarba, célunkhoz közelebb jutottunk akárcsak egy lépéssel is? Vagy elfelejtetted talán, mi volt célunk? Az Aragóniai ház hatalmának és uralmának megvetése a barbár keleten.

A fiad, ha Isten kegyelme megáld vele Beatrix, az Aragóniai család egy hajtása lesz. S neked bizonyára lesz reá gondot, hogy szívből, lélekben teljesen olasszá neveld. De egyelőre még Isten áldása késik. És ha végképpen elmaradna? ... Gondoltál-e akkor sorsodra, jövődre Beatrix királyné? Vagy a sok öltözködés és mulatság közepette ez nem jutott még eszedbe soha?

Férjed szeret, imád, bálványoz, mindent ki tudsz nála vinni, amit akarsz. Miért fordítod léha semmiségekre befolyásodat, mikor neked magasztos nagy célod, hivatásod van: a Hatalom, az Uralkodás.

Férjed sokkal idősebb, mint te, amellet mint hallom, a télen betegeskedett is. Köszvénybántalmait gyötörték. Hallom, hogy betegségét sem vetted valami komolyan, pedig ez olyan baj, melyből könnyen származhatik halálos veszedelem. És akkor — akkor, ha lesújt a csapás, mi lesz a sorod Beatrix királyné, egy idegen országban, hol senki sem szeret, hol sem a szíveket megnyerni, sem a hatalmat biztosítani magadnak nem bírtad?

Ébredj, míg nem késő és ne habozzál küldetésedet teljesíteni! Küldetésed pedig a magyar korona megszerzése az Aragóniai család, a te fenséges családod számára. Ha fiad lesz, minden rendben van, gondoskodunk majd róla, hogy Magyarország csak tartománya legyen, ő azonban teljesen olasznak tudja, érezze és vallja magát. De erre az esetre is gondoskodnod kell. Rá kell vened Mátyást szép szóval, hízkeléssel, hogyha fiatok leszen, végrendeletében téged nevezzen meg a kiskorú király gyámjának. Ha pedig Isten nem áldana meg gyermekkel, akkor gondoskodnod kell, hogy a korona férjed halála után a te fejedre szálljon.

Nagy és nehéz munka, de te ezért küldettél a magyarok földjére és neked ezt a munkát Beatrix el kell végezned. Az előkészítő munka legyen minden léhaságnak abba-hagyása, végy részt a kormányzás gondjaiban, fékezd meg gőgödet és igyekezzél megnyerni a magyar urak szívét. Nem lesz ez nehéz munka. Olyanok, mint a gyermekek. Egy pár kegyes, nyájas szó, kitüntetés és hatalmas pártod leszen.

És béküljél ki haladéktalanul anyósoddal. Hallom, hogy Erzsébet asszony életmódod által megbántva érezte magát és haragos szívvel hagyta oda Budát. Ennek nem lett volna szabad megtörténni. Vagy talán nem tudnád-e, hogy a mesés Hunyadi vagyon nagyrésze még mindig Erzsébet asz-

szony kezén van s ő azzal szabadon rendelkezik, mert férje minden föltétel és kikötés nélkül nevezte ki az asszonyt örökösének. Erzsébet asszony talán gazdagabb, mint maga a király. És nem tudod, hogy a hatalom megszerzéséhez és megtartásához pénz kell? Töméntelen, rengeteg sok pénz.

És Szilágyi Erzsébet vagyonán kívül is nagy hatalom. Bírod férjed szívét, szerelmét, de Mátyás éppen olyan jó fiú, mint amilyen gyöngéd, szerető férj. Az anyja szava legalább olyan súlyú előtte, mint a tied. Mit gondolsz, mi lenne, ha e hatalmas szó nem ellened fordulna, hanem téged támogatna? Mennyivel könnyebb volna akkor utad a Hatalom, az Uralkodás, a Trón felé.

És te mégis szó nélkül távozni hagyta Erzsébetet. Sőt mint hallom, örültél, mikor Hunyadiné kíséretével visszavonult várába. Most már zavartalanabbul mulathattál és ez úgy látszik fontosabb volt előtted, mint a nagy cél, melyre küldetve vagy.

És tudod-e, hogy hol járt Erzsébet asszony a múlt hónapban? Kit látogatott meg és kit ölelt keserves szív fájdalommal anyai szívére? Boroszlóban járt Hunyadiné, Wéber Borbálát látogatta meg, Mátyás elhagyott feleségét. Keserves könnyhullatások közt ölelte magához unokáját, a kis Korvin Jánost és addig kérte Borbálát, míg az pár hónapi látogatásra elengedte a kis fiút, nagyanyjához Hunyadra.

Mi ezt itt Rómában mind jól tudjuk, ám Beatrix királyné Budavárában él és nem tud semmit. Az ő figyelmét teljesen lekötik a táncvigalmak, az új köntösök, a szemfényvesztő bűvész előadások.

És azt sem tudja Beatrix királyné, hogy mikor Mátyás elhagyta Wéber Borbálát, Erzsébet asszony végrendeletet csinált, melyben fele vagyonát Korvin Jánosra hagyományozta. Most Hunyad várában ül a nádor, az országbíró, Erzsébet asszony új végrendeletet készül írni, az egész óriási vagyont egyetlen unokájának, Korvin Jánosnak kívánja hagyni.

A gyermek nyolcadik évében van, szép, értelmes, kedves és jó fiú. A legjobb humanista mesterek vannak mellé rendelve, mint nevelők. Apja imádja. A magyarok szeretik, mint a Hunyadi-törzs utolsó hajtását, Erzsébet asszony reá hagyja óriási vagyonát. Beatrix királyné, nem szorítja-e valami veszedelem előérzete össze szívedet? Nem látod-e, nem érzed-e, hogy a boroszlói polgárleány fiában veszedelmes versenytársad nő és fejlődik?

Ha szavaim bántottak volna szeretett húgom és felséges királyném, úgy azért haragot szívedben irántam ne táplálj. Kötelességemet teljesítettem, mint lelki tanácsadód, mint Aragóniai herceg és mint testvérbátyád.

Szeretet hugunkat és felséges királynénkat a mennyei hatalmak jóindulatába ajánlja

Péter, bíboros.

Beatrix királynéra úgy hatottak a bíboros szavai, mint a nemes paripára az ostoresapás. Nagyrovágyása, a hatalom iránt való szomjúsága mintha az utóbbi időben elszunnyadt volna, most új erővel lobogott fel lelkében minden. Homlokára sötét felleg ült, mikor első udvarhölgye, Colonna hercegnő megjelent nála. A királyné szemében lobogó tűz égett és a hercegnő az alázatos térdhajtás alatt már arra gondolt, hogy a vihar ki fog törni.

A királyné hangja csak úgy remegett a felindulástól.

— Colonna Bianka, — kezdte éles, felesattanó hangon — nem vágyik kegyelmed vissza Nápolyba édes szülőihez, szerető atyafiaihoz?

— Ki vágyhatnék el az isteni Beatrix királyné közeléből? — mondta a hercegnő remegve, mert most már tudta, hogy baj van.

— Az isteni Beatrix? — Es a királyné hangja megszövé, keserüvé vált, — az isteni Beatrixnek nem volt egy igaz híve és becsületes barátnéja. A sok tányérnyaló szolga-had közepette egyedül voltam és csak az utolsó percben vettem észre, hogy fejemre szakad a veszedelem.

— De felséges asszonyom! — dadogta a hercegnő.

— Az egyetlen őszinte lélek az elkergetett Vicedomini Mária volt. Frangepánné asszonynak volt bátorsága bevallani, hogy Wéber Borbála híveihez tartozik, hogy Boroszlóba megy az elesapott feleség uszályát hordozni. Legalább bátor volt és bevallotta gazságát, a többi titokban cselekedte ezt.

— Felséges asszonyom, esküszöm . . .

— Hallgass! — kiáltá Beatrix és krétafehér lett arca dühében, — ha nem vagytok gaz árulók, akkor ostoba vak-sággal vagytok megverve s ez talán még rosszabb. Senki sem látta, hogy mi történik velem, mellettem. Hatalmam aláásva, méltóságom megtiporva egy szegény boroszlói csil-lagász nyomorult leánya által.

— Felséges asszonyom! — szólt Colonna hercegnő valamivel bátrabban, — én biztosan tudom, hogy a király felségeddel kötött házassága óta nem látta Wéber Borbá-lát. Fiát felhozatta, ha látni kívánta, de az asszonnyal nem találkozott.

— Hát azt tudja-e kegyelmed — mondta a királyné — hogy Erzsébet asszony Boroszlóban járt s hogy a kis fiút mint édes, egyetlen unokáját tartja Hunyad várában?

— Bocsánat felség — és a hercegnő alázatosan le-hajtotta fejét, — erről nem volt értesülésem. Ez csak mosta-nában történhetett.

— Igen, de azért Rómából már hírt kaptam róla és — Beatrix szavában metsző gúny volt — Rómából értesí-tenek engem, hogy mi történik országomban és családom-ban? Közvetlen környezetemnek pedig nincs egyéb gondja, mint a mulatozás és a harácsolás.

Colonna hercegnő letérdelt.

— Legyen irgalommal felség. Igérem, hogy jóvá teszem gondatlanságomat.

— Kelj fel, — szólt Beatrix, de márványarca nem enyhült meg, — kelj fel és igyekezzél velem elfeledtetni

lelkiismeretlen hanyagságodat. Ezentúl pontos értesítést követelek mindenről és mindenkiről. Utána jársz, — ha szükség van reá, — kém leszel. Tudni akarom, hogy kik az ellenségeim, kik a barátaim?

— Felségednek, jelenleg csak egy ellenségről tudok. De ígérem, hogy nem lesz sem éjjelem, sem nappalom ezután, míg világosan nem látunk.

— És ki az az ellenségem, kiről beszéltél?

— Geréb Péter, a király unokatestvére.

Beatrix szeme nagyot villant.

— Ah, igen. A magyar főúr, ki már Nápolyban kitüntette magát neveletlenségével.

— Annak is megvolt a maga oka — és Colonna hercegnő hangja könnyebbé vált. Most már más fejére fog a villám lecsapni. A királyné Geréb Péteren tölti ki bosszúját és az ő dolga rendbe jön teljesen.

— Miféle okról beszél kegyelmed?

— Péter úrnak szörnyen fáj a király válása és Borbála eltaszítása. Valaha régen szerelmes volt a boroszlói leányba, ki természetesen nem sokat törődött vele, miután a király kegye őt érdemén felül felmagasztalta.

A királyné szép arcán kegyetlen, gúnyos mosoly futott keresztül.

— Ah! És a hű szerelmes, a boldogtalan lovag még mindig lándzsát tör imádott hölgyeért? Mit gondolsz, Bianka, nem volna-e kegyes cselekedet részünkről, ha e két nemes lelket összehoznánk, hadd legyenek ők boldogok egymással?

Colonna hercegnő most már nevetett. A királyné kegyes megszólításából látta, hogy újra bent van a nyeregben. Térdét meghajtva, alázatos bókolasok közt újra meg újra megcsókolta Beatrix szép kezét. És Beatrix mosolygott és Beatrix nem vonta vissza kezét. Colonna hercegnő látta, hogy minden meg van bocsátva, a királyné haragja elpárolgott. De ezentúl gondja volt rá, hogy többet ez meg ne

történjék. Colonna hercegnő elhatározta, hogy a magyar udvari pártot végleg letöri és a királyi udvarban az olaszoké lesz a döntő hatalom.

X.

Mikor Mátyás benyitott feleségéhez, Beatrix sugárzó arccal futott elébe és boldog mosollyal hajtotta fejét a nagy király vállára.

Mátyással szemben nem volt ő soha a büszke, dölyfös, hatalomvágyó Aragóniai Beatrix. A király csak a bájos, édes, szerelmes nőt ismerte, kinek gyermekes jókedve annyiszor megnevettette, ki elmés ötletével, széleskörű és mély tudásával oly nemesen szórakoztatta.

Beatrix királyné hibái sem kerültek el a nagy király figyelmét. De bízott az időben, a környezet, a magyar levegő befolyásában és abban, hogy az ő nagy szerelme lassankint mind megöli e fogyatékosságokat és Beatrix kiváló tulajdonságai annál fényesebben érvényesülnek.

Nagy szerelme és engedékenysége mellett gyakran lépett fel szigorúan is feleségével szemben. Azonban erről senki sem tudott. Mátyás nagyon vigyázott arra, hogy a királyné tekintélye csorbát ne szenvedjen. Az udvar csak a szíves, udvarias, gyöngéd férjet ismerte, de Beatrix már látott villámokat is lobogni a királyi szemekben és ilyenkor rémülten tért ki Mátyás haragja elől.

Beatrix most is látta a király arcán a borút és mosolygós szíves szeretettel azon volt, hogy a fellegeket eloszlassa.

— Régen nem volt nálam az én királyom, — kezdte Beatrix tréfásan.

— Sok a gondom, a bajom Beatrix és szeretném, ha te nem szaporítanád azok számát.

Beatrix csüggedten hajtotta szép fejét.

— Bevádoltak az én uramnál és királyomnál, — mondta halkan.

— Tévedsz Beatrix. Ki merne ellened szólni én előttem?

De életmódod nem tetszik nekem. Ez a léha, rikító fényűzés nem méltó Magyarország királynéjához. Az országom határát kétfelől is szorongatja az ellenség és udvaromban egymást éri a zajos mulatság, a tánceste. Szemfényvesztő, léha komédiások gyülevész hada itt tartja táborát Budán, Mátyás udvarában.

Mikor Beatrix szólni akart, Mátyás gyöngéden karjára tette kezét.

— Ne szakíts félbe Beatrix, én csak szeretettel és hitvesi gyöngédséggel intelek, fordulj el az útról, mely jóra nem vezethet. Tudod, hogy nem vagyok szűkmarkú és lelkelem gyönyörűséget talál a te örömeidben. De mértéket kell tartani mindenben. Nekünk, kik a földi élet legmagasabb polcára helyeztettünk, százszorosan kell vigyáznunk minden cselekedetünkre, mert erényeink és bűneink mind-mind útmutatásként szolgálnak a többi ember számára. Az ország asszonyai az ország királynéjáról vesznek példát. Kell hát, hogy a királyné minden tekintetben kifogástalanul viselkedjék.

Beatrix szép szeme könnyes lett.

— Bocsáss meg nekem uram és királyom. Legalább bocsánatod legyen az enyém, ha már szerelmedet elvesztettem.

— Nem így édes feleségem — és Mátyás gyöngéden homlokon csókolta feleségét, — te magad is jól tudod, hogy igazságtalanul beszélsz. Tudod, hogy mindenekfölött drága vagy nekem. Es éppen ezért kell komolyan veled beszélnem. Mit bánnám én költekezéseidet, mulatságaidat, ha fájdalommal nem látnám, hogy az ország szíve e miatt lassankint elfordul tőled? Nagy tudósokat, híres humanistákat hívtam én meg hazádból udvaromba. Olaszok ők, honfitársaid, kérdezd meg, van-e panaszuk ellenem? Ami dísz és kitüntetést csak lehetett adnom, azzal mind felékesítettem őket. Ők tudják, hogy Mátyás szíve előtt milyen kedves és becstelt a tudomány minden fajtája. Ha honfitársaidat akarod magad mellett látni, miért e gyülevész léha népség? Ninesenek-e udvaromban érdemes, tudós, híres olasz emberek?

— A magyar urak őket sem szeretik, — vetette oda Beatrix.

— Ezt eddig nem vettem észre — felelt a király komolyan — sőt azt láttam, hogy becsüléssel viseltetnek a tudás minden fajtája iránt. De ha így volna is, ha szeretetüket nem is bírnák e jeles olasz humanisták, becsülnék őket tudásuk és karakterük miatt. Ám a te környezeteden, édes Beatrix, sem tisztelni, sem szeretni való nincsen.

Beatrix hallgatott, mintha meg volna törve, Mátyás folytatta:

— És még egy igen komoly dologra akarlak figyelmeztetni. Te nem tudtad magadat a magyarokkal megszerettetni. Van egy pár embered, kiket nagy ajándékokkal megvásároltál, de az értékes, a valamire való elem távol tartja magát tőled és udvarodtól. És ez nagy szerencsétlenség magvát hordhatja magában, Beatrix. Gondoltál-e már valaha arra, hogy a természet törvényei szerint nekem előbb kell a földi világból távoznom, mint neked? Ha itt maradsz, ha egyedül maradsz, helyzeted nagyon sokban függ a szeretettől, mellyel az ország körülvesz. Gondoltál már erre?

— Nem, — felelt Beatrix határozott csengő hangon és lehajtott bús feje most felemelkedett, hogy szemtől-szembe nézzon a királlyal, — soha, sohasem gondoltam arra, mi lesz velem, ha az én tündöklő Napom eltűnik életem egéről. Ez olyan nagy szerencsétlenség, melyet nem lehet sem növelni, sem kisebbé tenni.

A király magához ölelte asszonyát.

— Ez nagyon szépen volt mondva, édes Beatrix.

— És úgy volt gondolva és érezve is felség, — felelt a királyné.

— Tudom, egyetlenem — és a nagy király hangja remegett a meghatottságtól, — tudom, hogy te önzetlenül és gazán szeretsz. De nekem, mint férjednek, kötelességem a sorsodról való gondoskodás. Én megteszem, amit tehetek és biztosítom helyzetedet, de neked is meg kell tenned, ami

rajta áll. Egy kis igyekezettel megnyerheted a magyar főurak és a nép szívét.

— Királyom, — szólt Beatrix — ha megengedsz egy szót, a magyar ember csak azt tiszteli és szereti, kinek hatalmát látja és érzi. Mi vagyok én most? A legboldogabb asszony, Mátyás felesége, de van nekem hatalmam, akaratom, befolyásom? ...

— A rossz nyelvek azt állítják, hogy túlön-túl sok van, — szólt Mátyás tréfásan. — Tudod-e, szép Beatrix, hogy gúnyos verseket énekelnek rólam, ki még tüsszenteni sem merek, ha a királynétől előbb engedelmet nem kapok reá.

Beatrix rosszkedvűen fordította félre fejét.

— A király legjobban tudhatja, milyen hazugok ez ízetlen és otromba tréfák. Mátyás legjobban tudja, hogy Magyarország királynéjának jogát és hatalmát semmi és senki sem biztosítja.

— Ej Beatrix, igazságtalan vagy. Mi hiányzik neked? Beszélj? Mire vágol?

Beatrix most Mátyás vállára borult és szép szeméből lassan két könnyesepp gördült alá.

— Nekem semmi. Én vagyok a legboldogabb, legdicsebb asszony, a Mátyás felesége. De te magad mondtad Uram, hogy milyen szomorú és bizonytalan sors vár a magyar királynéra.

— Félreértettél. Ezt én nem mondhattam. És különben is én megteszek mindent jövőd biztosítására.

— A biztosításra csak egy mód van, Uram.

— És az?

— Ha törvényes örökösödnek és utódodnak nevezel ki.

Mátyás felugrott az asszony mellől és riadtan, szinte ijedten nézte feleségét. Mi volt ez? Beatrix beszélt volna, az ő hitvese? Megörült ez az asszony, hogy ilyen képtelen tervet forgat fejében, vagy éretlen, gyermekes fecsegés az egész, melyet nem szabad komolyan venni?!

Vizsgálódva, fürkészve nézte Beatrix arcát, de a már-

ványfehér szép arcáról nem lehetett leolvasni semmit. Beatrix megint lebecsátotta hosszú szempilláit, nem lehetett lelkébelátni.

Mátyás erőt vett felindulásán.

— Gyermek vagy Beatrix, — szólt aztán kedvetlenül — és szerencse, hogy ezt az éretlenséget senki sem hallotta rajtam kívül. Én sem akarom többet hallani. Értetted? Ha Isten kegyelme gyermekkel áld meg bennünket, meglesz a jogod és hivatásod, mint a leendő király anyjáié; ha gyermektelenül és özvegyen hagylak, gondoskodom, hogy rangodhoz illően és méltóan élhessél. Amit emberi erő és akarat tud, azt én mind megteszem érted, többet ne kívánjál, mert ezzel csak szerencsétlenséget hozol magadra, reám és az országra.

Felállt, hogy távozzék, de Beatrix felugrott és megragadta karját.

— Uram, királyom, nem engedhetem, hogy haraggal távozzál tőlem, bocsássál meg a te szegény szolgálódnak.

Meghajtotta térdét, Mátyás mosolyogva felemelte.

— Ne bolondozzál Beatrix. Tudod, hogy nem bírok reád komolyan haragudni. És hogy megmutassam, mennyi jóindulat és szeretet van a szívemben irántad — de igaz, tudod-e, hogy holnap útnak indulok, meglátogatom az édes anyámat...

— Vigyél el engem is magaddal — kérte Beatrix.

— Nem, nem, most kemény zord télben, még valami bajod történhetnék. Majd tavasszal, ha kívánod... Most csak én megyek anyám keresztfiával, Geréb Péterrel. De mielőtt elindulnék, nincs-e valami kérésed, kívánságod, óhajod? Boldog volnék, ha teljesíthetném.

A királyné sötét szeme nagyot villant, mikor a király Geréb Pétert emlegette, de most, hogy Mátyás reá nézett, már megint derült és kedves volt az arca.

— Volna egy kérésem, egy nagy, nagy kívánságom.

— Nos, halljuk. Csak bátran szép Beatrix.

— Hohó, azt nem lehet ilyen könnyen elmondani. A királynak előbb le kell ülni mellém ide erre a szőnyegre.

— A király engedelmeskedik, — mosolygott Mátyás és leült Beatrix mellé.

— Hát jól van. Hát mondok neked egy mesét egy királynéről.

— Szép volt és jó volt, mint te.

— Azt nem tudom. Az ellenségei azt beszélték róla, hogy léha, pazarló és uralomravágyó. Ez a hiú és szívtelen királyné egyszer meghallotta, hogy él messze-messze Boroszló városában egy szegény, elhagyott asszony, aki...

— Beatrix — és Mátyás arca sápadt volt, mint a halotté, — fel akart ugrani, de Beatrix egyik gyönyörű dús, leomló hajtekeresét tréfásan a király karjára csavarta és Mátyás nem tudott megmozdulni.

— Ez a hiú, szívtelen királyné ott Budán megtudta, hogy a szegény, elhagyott asszonyt egy derék magyar főúr szereti és hogy az asszony is szívesen viszonzná érzelmeit, — ha merné.

— Hogy hívják azt a magyar főurat? — és Mátyás hangja rekedt volt az elfojtott indulattól.

— Előbb hadd mondjam el mesémet. A királyné, ki talán mégsem volt olyan nagyon rossz, mint ellenségei állították, arra kérte a királyt, engedje meg a két egymásért vágyakozó szívnek, hogy egymáséi lehessenek. S a kis asszonyka is hadd legyen boldog a múlt sok szenvedése után.

— Komolyan kívánja ezt az asszony? — kérdezte a király, márvánnyá vált minden vonása, sötét, kemény kifejezés lobogott szemében.

— Igen. Feledni akar, boldog akar lenni. És én is úgy szeretném. Ez volna az én kérésem. Teljesíted uram?

— Ki az a férfi?

— Geréb Péter.

A király tekintete még sötétebb lett és Beatrix halkán kérdezte:

— Nem talált kérésem kegyelmet, uram?

Mátyás megrázkódott. Erőt vett magán, hideg és kemény volt a hangja, mikor felelt. S aki beszélt, az már a király volt, a félelmetes, a megközelíthetetlen.

— Szívesen teljesítjük kegyelmed óhajtását. Sőt mind-ezeket a lelkünknek kedves ujdonságokat hallva, királyi szavunkkal meghagyjuk és parancsoljuk Geréb Péternek, hogy haladéktalanul oltárhoz vezesse Wéber Borbálát.

Mikor elment, Beatrix megdöbbenve nézett utána, aztán sirva fakadt, de ezek már őszinte, szívből jövő, keserű könnyecsek voltak.

— Azt mondták, nem szereti; nem gondol reá, hogy elfelejtette. S ime, hogy fellángolt féltékeny haragja, mert valaki csak gondolni mert az elhagyott asszonyra. Embert tudna ölni még ma is Borbáláért Sérteni, megalázni, büntetni akarja ezzel a parancsal. Még ma is drágább a szívének az a boroszlói koldusleány, mint én, Aragónai Beatrix...

De most, hogy rangja, címe, származása eszébe jutott, most már nem sírt. Fölemelte szép büszke fejét és kemény elhatározással mondta:

— A bátyámnak, a bíborosnak igaza volt. Az én küldetésem a hatalom, a korona megszerzése és ezt meg fogom kapni, ha a poklok minden ördögei is állják el utamat.

Másnap Mátyás elutazott Hunyad vára felé, Erzsébet asszony látogatására, de Geréb Pétert nem vitte magával. Geréb Pétert még azon hajnalon királyi parancsot vivő ember költötte fel. A parancsban királyi kegyvesztés terhe alatt az volt rendelve, hogy Geréb Péter haladéktalanul utazzék Boroszlóba és vegye feleségül Wéber Borbálát.

XI.

Komor, hideg téli estén érkezett meg Mátyás Erzsébet asszony udvarába, Vajdahunyadra.

Erzsébet asszony talpig feketében fogadta Mátyást. A király megdöbbsent, mikor édesanyját gyászbaöltözötten találta. A szerető fiú szeme azt is észrevette mindjárt az

első pillantásra, hogy édes anyja arca nagyon halovány és bánattól megviselt. Mikor aggódva tudakozódni kezdett, Erzsébet asszony kitérőleg válaszolt:

— Majd máskor, majd később. Bármilyen történt is, az öröm órája ez, melyben téged drága, édes egyetlen gyermekem szívemre ölelhetlek.

S a király úgy simult a nagyasszony szívére, mint hajdan, kis gyermekkorában, mikor csak itt érezte magát biztos boldogságban.

A hódolatára egybegyűlt udvari népséget kegyes királyi intés elbocsátja, a király egyedül akar lenni édes anyjával.

A fényesen kivilágított ebédlőteremben ketten ülnek egymással szemben. Erzsébet asszony az asztalfőn, a király vele szemben. Hunyadiné arca szeretettől ragyog, mikor fiára pillant, de azért Mátyás észreveszi, hogy gyakran elborulva néz maga elé.

A vacsorának hamar vége. A király felette mértékletes. A kiszolgáló személyzet elvonul, Hunyadiné egyedül marad fiával.

— Mintha vaskapesok szorongatnák a szívemet, — kezdi a király, amint egyedül maradtak. — Pedig azt hittem, úgy reméltem anyám, melletted elmúlik e kínos szorongás.

— Várj egy pillanatig — s Erzsébet asszony feláll helyéről. Fekete selyemruhája halk suhogással tűnik el az egyik függönyös ajtó mögött. Pár pillanat múlva egy gyönyörű aranyos hajú kis fiúval tér vissza. A kis fiú fűrtös haja leomlik fekete bársony zubbonyára.

Mátyás felugrik és szívéhez szorítja egyetlen, édes kis fiát, Korvin Jánost, a Wéber Borbála gyermekét.

A nagy király térdére ülteti a gyermeket. Beszél hozzá, játszik vele. S mentül tovább foglalkozik a kis fiúval, annál inkább enged kínos szívszorongása.

Itt a gyermek mellett megfeledkezik mindenről, mi az úton marcangolta büszke lelkét. Nem bántja a sértett büszkeség, a megalázott férfiúi hiúság, mert hiába Európa nyakán

ülő fejedelem valaki, mégis hihetetlenül sérti és bántja, hogy egy elhagyott szegény asszony ott a messze Boroszlóban, új párt akar magának választani.

Beatrix szava éles tört döfött a király szívébe s a tördöfés után mély és kínos seb tátongott. Eddig Borbála képe úgy élt előtte, mint egy szenté és martiré, ki feláldozta magát az ország érdekéért. Szerette a szép Beatrixet, de gondolata hej be sokszor szállt a messze Boroszló felé, hol elhagyottan, magányosan él egy halvány, szomorú, kedves asszony, nincs más társasága, csak a bánat, a magány, a múlt emléke és neveli és gondozza gyermekét, a király fiát, ki trónra nem kerülhet, mert anyja egy boroszlói csillagász leánya.

És most, most meg kell tudnia, hogy a szép martir korántsem volt olyan bús, olyan szent, mint ahogy ő hitte. Új nászról, új boldogságról álmódott. Hiszen tehette, joga volt hozzá, de Mátyás véresre harapta ajkát, fellázadt indulatában: mégsem szabad lett volna tennie. Nem így, nem ilyenek ismerte ő Wéber Borbálát.

Ki az a vakmerő, ki a király elhagyott feleségére emelte szemét? Mátyás érdesen, kegyetlenül felkacagott. Hát jól van, legyenek boldogok egyenesen a király rendeletére, a király parancsára. E rövid, keményszavú jelentésből megérti az asszony, hogy többé semmit sem jelent Mátyás szemében. Esküvő lesz a király egyenes rendeletére és határozott parancsára.

Hanem a gyermeket azt elveszi attól az asszonytól, egy pillanatig sem marad Mátyás fia Geréb Péterné házában.

Éppen ezt akarta anyjával megbeszélni. Erzsébet asszonyt akarja megkérni, hogy hozassa udvarába a kis Korvin Jánost. S íme, anyja előre kitalálta szívének hő óhaját.

Kutatva, fürkészve nézi Erzsébet asszony arcát. Hunyadiné szeme borongós, révedező. Mátyás gyöngéden leteszi öléből a gyermeket.

— Beszélnem kell kegyelmeddel édes anyám.

Erzsébet asszony megesókolja a kis Jánost s a gyermek visszavonul szobájába. Mátyás szeme gyöngéd szeretettel néz egy pillanatig utána.

— Köszönöm kegyelmednek édes anyám, hogy a kis fiút elhozatta. Most már itt marad ugyebár a kegyelmed várában?

— Természetesen, — bólint szomorúan Erzsébet asszony.

— Kegyelmed bizonyára előbb hallotta a hírt, azért hozatta el fiamat, — kérdi Mátyás fojtott hangon.

— Nem, a gyermek már két hónapja itt él Hunyadon, nevelőivel és kíséretével együtt.

— Annál jobb — és Mátyásnak megkeményedett, megmerevedett az arca, — az anyjának esküvőjéről egyelőre szót sem. Ráérünk gyermeklelkét később megzavarni.

Hunyadiné felkapta fejét s szinte ijedten nézett Mátyásra.

— De fiam, miről beszélsz? ... Nem értelek ...

— Ej, dehogy nem — s a király hangjából csak úgy lobogott az izzó, türelmetlen harag. — Hiszen kegyelmed is jól tudja, hogy Wéber Borbála megúnta hosszú özvegyességét és Geréb Péternek, kedves unokatestvéremnek ígérte kezét.

— Aljas rágalom! — kiáltott Hunyadiné indulattól remegve, — legyen átkozott, ki e gaz hazugsággal a szegény, szerencsétlen nőt bántani merte.

— Anyám!

— Ki hazudott, ki rágalmazott? Tudni akarom.

— Olyan valaki anyám, — felelt most Mátyás hideg nyugalommal és méltósággal teljes volt tartása, amint helyéből felemelkedett, — olyan valaki, kinek állásánál és méltóságánál fogva hazudni, rágalmazni nem szabad. Beatrix királyné mondotta, hogy Borbála és Geréb Péter szeretik egymást s egymásé akarnak lenni.

— Isten ne hallgassa meg előbbi átkomat, — sóhajtott Erzsébet asszony, — akkor Beatrixet félrevezették, elámították. Ez legyen mentsége előtted és az Úr Isten előtt.

— Beatrix nem gyermek, — mondotta komoran Mátyás —

tudja mivel tartozik méltóságának és nem állít valamit szajkó módjára, másokat utánozva. A hír igaz és én parancsot adtam Geréb Péternek, hogy azonnal utazzon Boroszlóba és vezesse oltárhoz Wéber Borbálát.

— Fiam, fiam, mit cselekedtél? Az én fiam vagy te? Az igazságos Mátyás? Az Isten bocsásson meg neked gyermekem.

A király megdöbbsent a rettenetes fájdalomtól, mely anyjának arcán látszott.

— De anyám! . . .

— Rendeletet küldtél hozzá, ilyen rendeletet. Hozzá, ki már két hete nyugszik a boroszlói csendes temetőben.

Mátyás krétafehér arccal tántorodott meg, ha anyja meg nem kapja, végigzuhan a földön.

— Meghalt? Borbála meghalt?

— Úgy van. Fehér lelkét átadta Urának, teremtőjének, mialatt ellenségei rágalmakkal feketítik be emlékét ura és gyermekének apja előtt.

— Anyám, — a király hangja fáradt, fakó és megfőrt volt, — most ne beszéljünk másról, csak róla, egyedül róla. Nem él e pillanatban senki számomra, csak ő, ki elköltözött. Beszélj csak róla anyám.

— Mióta elváltatok, folyton betegeskedett. Fogyott, összement napról-napra. Ha csak egyszer láttad volna azóta, sohase hiszed el róla azt a rágalmat. De hagyjuk ezt. Két hónappal ezelőtt nála jártam, akkor már nagyon gyöngye volt. Elhoztam a kis fiút, nehezen vált meg tőle, de ideadta. Mikor búcsuzott gyermekétől, láttam rajta, hogy tisztában van a helyzetével. Úgy csókolta fiát, mint aki immár nem bízik a viszontlátásban. Tegnapelőtt kaptam a hírt, hogy örökre lehúnyta szelíd, jóságos szemét. Testét kívánsága szerint a lehető legnagyobb egyszerűséggel temették el édes atyjának és anyjának holtteste mellé. Egy pár hű embere kísérte koporsóját s Boroszlóban alig-alig tudták, hogy az egyszerű fekete koporsóban Mátyás feleségét viszik örök nyugalomra.

A király kezébe rejtette arcát.

— Ő kívánta ezt, egyszerűen feltűnés nélkül akart elmenni, ahogy élt. Búcsuzóul egy levelet írt hozzám.

— Itt van a levél, anyám? — kérdezte Mátyás felémelve fejét.

— Itt van. De nagyon fájdalmas dolog volna most belepillantanod, fiam.

Mátyás csak kezével intett:

— Add ide azt a levelet édes, jó anyám.

Szilágyi Erzsébet átnyújtotta Borbála levelét és a király a következőket olvasta:

Kegyelmes jó asszonyom,

Nekem mindig szerető jó Anyám!

Ha netalán fájdalmat okoznék kegyelmed jóságos szívének ezekkel a reszkető betűkkel, bocsásson meg nekem érte. Nincs senkim, kihez e nehéz, ez utolsó órákban fordulhatnék. Szülőim már régen kint fekszenek a boroszlói temetőben, kegyelmed előtt esedezik hát búcsuzni készülő szegény lelkem. Kegyelmedhez, ki anyai szívének jóságát akkor sem vonta meg tőlem, mikor a boldogság pár ragyogó éve után elhagyott, szegény asszony lett belőlem.

Nehogy hitvány panaszkodásnak vegye kegyelmed nagyasszonyom e pár szót. Én magam irányítottam sorsomat. Az én uram és királyom soha semmiért és senkiért engem el nem taszít, ha én magam önkényt nem vállalkozom a lemondásra. És én most, — most a végvívódás percében is, — büszke vagyok arra, hogy volt erőm megtenni, amit kötelességemnek ismertem. Enyhülés reám nézve, ha vele, vagy emlékével foglalkozom.

Nem is akarom megsérteni azzal kegyelmedet, hogy kis fiamat nagyanyai jóindulatába ajánljam. E kis gyermek mindig kedves volt kegyelmed előtt, hiszem és remélem, ezután sem vonja meg pártfogását tőle. Nevelje őt kegyelmed derék becsületes, igazlelkű és jó emberré. Beszéljen

neki sokat-sokat apjáról, a világ egyik legnagyobb emberéről, de néha-néha, egyszer-egyszer az alkony csendes, bizalmas órájában említse meg neki az édesanyját is, ki egyszerű, szegény polgárásszony volt, de aki őt mindenekfelett szeretete s ki neki haldokló lelkének utolsó búcsucsókját küldi.

És Annak, ki még egyetlen, édes, jó gyermekemnél is drágább volt, mit üzenjek Annak? — Szeretnék írni neki, de az én haldokló, búcsuzó lelkem ne zavarja boldogságát. Csak kegyelmed mondja meg neki, hogy azzal az alázatos hálával és rajongó, imádó szeretettel gondolok reá most is, mint gondoltam, mikor engem választott ki élete párjának, lelke osztályosának.

Ajánlja kegyelmed szegény, árva kis fiamat az ő apai és fejedelmi gráciájába.

Kegyelmednek még a sírban is engedelmes, alázatos hűséges leánya

Weber Borbála.

Mátyás elolvasta a levelet. Szikrázó szemében ott égtek el a könnyek. Azután anyjához fordult:

— Édes anyám, nekem adja ezt a levelet?

— Legyen a tied, szegény fiam.

A király Erzsébet asszony fekete ruhájára mutatott.

— Kegyelmed Borbálát gyászolja?

— Igen, én és a kis fiú.

— Csak gyászolják, sirassák, amint megérdemelte. Én pedig esküszöm itt az én Uram Istenem előtt, hogy elégtételt adok e szegény, drága, sokat szenvedett asszonynak — fiában.

— Hogyan gondolod ezt gyermekem?

— Azt meglátja kegyelmed nemsokára és megfogja látni Borbála is az üdvözültek honából.

Másnap délután Mátyás búcsut vett anyjától és fiától és a búcsuzáskor egy nagy sárgás pergamentet adott át Hunyadi Jánosnénak.

— Ezt csak akkor bontsa fel kegyelmed, ha egy napi járóföld lesz közöttünk.

Hunyadiné egy nappal fia távozása után bontotta fel az írást s az öröm s büszkeség pirja ragyogott a nagyanya arcán.

A pergament Korvin Jánost, Hunyadi Mátyás és Wéber Borbála fiát liptói herceggé és Hunyad grófjává nevezte ki, ajándékozván neki örökös birtokul a hozzávaló nagy uradalmakat.

És a nagy pergament mellé egy kis papírlap volt Szilágyi Erzsébet számára s a kis papíron csak ennyi:

Az első lépcső.

És Erzsébet asszony büszke szíve, nagy lelke jól megértette, hová vezet az a lépcső, melyen most Mátyás Korvin Jánost elindította.

XII.

Beatrix királyné Mátyás elutazása után értesült Borbála haláláról.

Az első pillanatban mélyen megrendült, a mi jobb és nemesebb indulat volt szívében, az mind fellázadt a gondolatra, hogy egy halott nő emlékével üzött léha játékot.

S lelkének eme vádjai között könnyen megszülethetett volna a tisztulás, a nemesebb és jobb érzések felülemelkedése és Beatrix azzá lehetett volna, mivé kiváló testi és lelki tulajdonságai predesztináltak: igazán boldog nő, egy hatalmas nagy király méltó hitvese, kinek emlékét áldva őrzi meg a történelem. Mig így tudjuk, csak zürzavar, fájdalom, könny, átok tapadt a nevéhez.

Azon estén, hogy futárok jelentették Mátyás érkezését, Beatrix bent volt belső termeiben, első udvarhölgyével Colonna hercegnővel.

— Az én istennőm ma halovány, — kezdte a hercegnő alázatosan. — Szabad tudnom, mi bántja a legszebb asszony lelkét?

— Nehéz a lelkem, Bianka. Úgy érzem, hogy az uram haragszik reám.

— Ugyan? Felséged az oka, hogy Wéber Borbála elköltözött az árnyékvilágból? Magunk közt szólva, nem is tehetett ennél okosabbat.

— Bianka!

— Felséged iránt érzett nagy imádatom vakmerővé tesz, tudom. De ha szabad beszélnem, nyíltan kimondom, hogy én örülök Borbála halálának. A király lelke immár teljesen és osztatlanul itt marad Felségednél és nem repked soha bánatos titkolódzással Boroszló felé.

— Bianka, — szólt rá Beatrix haragos hangon, — ne merd rágalmazni a férjemet, ezt nem tűröm soha senkitől. Mátyás lovagi szavát adta nekem, hogy eljegyzésünk óta nem látta Borbálát, levelet nem írt, nem olvasott tőle. Mernéd-e állítani, hogy Hollós Mátyás, Európa első leventéje hazudik?

— Lelkemet és üdvösségemet a király lovagi becsületéért, — kiáltá Colonna hercegnő, kit megrémített Beatrix haragos arca. — Felséges asszonyom nem kegyeskedett megérteni szolgáléánya beszédét. Óh, senki sem tudja jobban nálamnál, hogy Mátyás király egy pillanatig sem látta elvált nejét. Mikor új házasságra szánta el magát, lemondott Borbáláról örökre, visszavonhatatlanul. Ki tudná ezt nálam jobban, ki felséges urnóm érdekében mindenkinek a lépését szemmel tartom?

— Azt nem mondtam, hogy uram után kémkedjél. Az ilyen fáradozások alól fel is mentelek. Érted?

Beatrix hangja haragos akart lenni, de Colonna hercegnő ismerte a királyné szemerebbenését. Jól látta, hogy úrnője nem neheztel reá komolyan.

Csend volt egy pillanatig, aztán Beatrix türelmetlen hangja hallatszott:

— Megnémultál? Miért nem beszélsz?

— Miről szabad beszélnem az én istennőm előtt?

— Bánom is én. Fő az, hogy elteljenek a várakozás kínos órái. Beszélhetsz akármiről, vagy beszélhetsz — Boroszlóról.

Colonna hercegnő szeme nagyot villant.

— Azt bátorkodtam az imént mondani, hogy örvendek Borbála halálának és most megerősítem, amit mondtam. Ő már eljutott földi megpróbáltatásának végére és ha érdemes volt reá, az üdvözültek honában van. Ezen minden jó kereszténynek csak örvendezni kell. S aztán mint mondtam, Mátyás lelke itt marad ezentúl mindig Budán. Mert ha fel nem is kereste Borbálát, ha levelet nem is írt, nem olvasott tőle, ki parancsol a gondolatoknak, a sóhajoknak, a szív titkos vágyainak? Az a meghalt asszony, úgy mondják szép volt, szelíd, engedelmes, mint illik is az ő szerény polgári származásához. Hollós Mátyás izlése még akkor nem volt oly tündöklő, fenkölt, mint most, hogy az isteni Beatrix lába előtt térdel. A király boldog volt azzal az egyszerű polgárleánnyal. Gyermeké is született tőle. Fiúgyermek, akit imád s akire büszke.

Beatrix arca halványabb volt fehér csipkeruhájánál. Colonna hercegnő félszemmél vizsgálta a királyné arcát, aztán folytatta:

— A multat, a zavartalan boldogságban eltöltött multat elfeledni, eltemetni nem lehet. A király lelke akarva, nem akarva, félig-meddig mindig ott élt Boroszló városában. Imádta az isteni Beatrixt, de a mult, a Wéber Borbála alakja fel-feljárt kísértetni. Nem látta-e Felséged arcát néha hirtelen komorrá, sötétté válni, nem látta-e szemét fátyolosnak az elrejtett könyektől? Nem érezte-e felséged legbizalmasabb, legboldogabb óráiban is, hogy valaki közte és felséges férje ura közt áll? A boroszlói Wéber Borbála volt az.

Beatrix ajka remegett, mintha görcsös, keserves sírás akarna kitörni rajta, aztán a hercegnőhöz fordult:

— Miért mondd ezt nekem Bianka? Kínozni akarsz?

— Nem, felséges asszonyom, hanem ki akarlak rántani abból a lágy merengésből, melybe ennek az asszonynak halálhíre döntött. Csak nem fogunk udvari gyászt viselni

Wéber Borbálaért? Meghalt, hát jól van. Eltűnt egy akadály az utunkból és most rajtunk van a sor, akik élünk.

Beatrix felemelte fejét. Tekintetében már nem volt lágyság, sem szánalom. A büszke Aragóniai Beatrix ült ott a kereveten. Mi köze lehet a királynénak a szegény csillagász leányának halálához? Egy boszantó kellemetlen árnyék tűnt el előle, ennyi az egész. S ha vétett is valaha valamit a meghalt nő emléke ellen? Beatrix vállat von. Szívének jobb érzései, lelkének bűnbánata eltűnt örökre.

— És ne higgye Felséged, — kezdte újra Colonna hercegné, — hogy annak az asszonynak a halálával teljesen el van temetve a múlt. Borbálának fia volt, akit a király nagyon szeret, aki Erzsébet asszonynak is kegyeltje és örököse.

— Ej, Erzsébet asszony még megváltoztathatja végrendeletét, — vetette oda Beatrix kurtán.

— Miért változtatná meg? — Mátyás király örül neki, hogy fia fejedelmi vagyonhoz jut, ő csak helyesli édes anyja rendelkezését. Korvin János, ha a Hunyadiné vagyonát öröklí, Magyarország leggazdagabb embere lesz és ez sokat jelent.

— Mit jelenthet rang, születés és cím nélkül, — mondta Beatrix dölyfösen.

— Erzsébet asszony nagyanyai és a király apai szeretete már erről is gondoskodott — Colonna hercegnő hangja lágy és sima lett, mintha valami nagyon jó újdonságot közölné asszonyával — a király ő felsége lipói herceggé és Hunyad grófjává nevezte ki Wéber Borbála fiát.

— Hazudsz! — és Beatrix felugrott helyéről. Szép arca eltorzult a dühös fájdalomtól, a kínos féltékenységtől. — Az anya eltűnt útjából s ez a fiú merészkednék...

— Igazat mondtam, — szólt Colonna hercegnő bátran szembe nézve Beatrix-szal, — Korvin János már magyar herceg. Így akarta a király, ki szállhat szembe vele? És voltaképen ki is törödnék vele, mit ajándékoz fiának, ha ez a rangemelés nem volna más mint egy lépcső.

— Mint egy lépcső, — ismételte révedezve Beatrix.

— Igen, ez az első lépcső, mely ama szent magaslathoz vezet...

— A trónushoz — és a királyné hangja halk, fojtott és fájdalmas volt.

Colonna hercegnő bölintott.

— Igen, a trónushoz. Mátyás király már nem remél házasságából gyermeket s trónját, mely isteni és emberi jogok szerint Felségedet illetné meg, Korvin Jánosnak akarja adni. És ez nem szóbeszéd, nem mende-monda. Az adományozó levélhez kis cédula volt mellékelve. Kémemtől megtudtam, mi volt a papirra írva: *Az első lépcső*. A király egyengeti fiának útját a trónus felé.

Beatrix mereven, sötéten nézett a hercegnőre. Szép arca szinte eltorzult az emberfeletti dühtől és fájdalomtól.

— És én? És én, ki vagyok én? Mi lesz én velem?!...

— Felséged az isteni Beatrix nápolyi hercegnő, a magyar király hitvese és Isten segítségével annak örököse az uralkodásban.

— Úgy lesz, ha életembe kerül. — És Beatrix esküvésre emelte jobbját. — Inkább ma térjek meg őseimhez, minthogy a Wéber Borbála fiát trónon lássam.

— Azon a trónon, mely jog szerint Felségedet illeti meg.

— S melyet ki is vívok magamnak utolsó csepp vérem, lelki üdvösségem és földöntúli nyugalmam árán is.

S aki e márványfehér arcra nézett, az láthatta, hogy Beatrix esküje nem üres szó. Ez az asszony képes magát átkozottá, a nemzetet szerencsétlenné tenni, hogy célját elérhesse.

XIII.

Mátyás hadjárata a törökkel diadalmas békében végződött. A király hadvezérnek éppen olyan nagy volt, mint diplomatának. A békekötés olyan pontozatokat foglalt magában, mely esztendőig biztosította kelet felől az ország nyugalmit.

De hátra volt még a másik nagy ellenség, Frigyes német császár. Ezzel talán még keményebb és elszántabb! tusája volt Mátyásnak, mint a törökkel. De végre is a királyé lett a győzelem és Mátyás 1485. június első napján bevonul Bécs városába és a Habsburgok ősi palotájában tartja királyi rezidenciáját, mely aztán haláláig állandó lakóhelye volt.

Ennél a bevonulásnál hallatlan fényt és pompát fejtett ki. Bécs, a híres császárváros ámulva nézte a magyar király tündöklő bevonulását.

Leginkább az iránt a karesú, szőke ifjú iránt érdeklődtek, ki Mátyás balján lovagolt s ki oly feltűnően hasonlított a nagy királyhoz.

A beavatottak aztán elmondták, hogy ez az ifjú a lipthói herceg, Hunyad grófja, Mátyás morganatikus házasságából született fia, Korvin János.

Másnap Bécs városa leteszi a hűségesküet Mátyás előtt és Mátyás rögtön letéteti velük az esküt fia, Korvin János előtt is.

Vajjon mit fog erre mondani Beatrix királyné, ha meghallja?!

Már az is fáj a szép büszke asszonynak, hogy a díszes bevonulásnál nem lehetett jelen. De a király így akarta. Megnyugtatóul azt mondta Beatrixnek, hogy majd a nagy ünnepélyen lesz jelen, melyben Mátyás a hódítás jogán Ausztria urának jelenti magát és fölveszi az ausztriai főhercegi címet.

Pedig terve tulajdonképpen csak az volt, hogy Korvin János lovagoljon ott oldalán, hogy lássa mindenki mellette fiát, kit ezentúl állandóan udvarában akar tartani.

És a királyné nagyon jól tudja, mit jelent ez a bécsi bevonulás. És tudja mi az az ünnepies hűségeskü, mit a bécsiek a király után Korvin János kezébe is letesznek.

Ez a második lépcső a trónhoz vezető úton.

Ahhoz a trónhoz, melyre Beatrix tart jogot. A trónhoz, melyért eljött hazájából a barbár magyarok közé.

Es most meg akarják fosztani életének értékétől, a jövőendő reménységétől, az uralkodástól.

A királyné nem sír, nem panaszkodik, még Colonna hercegnő előtt sem tárja ki szívét.

Úgy tesz, mintha mindenbe belenyugodott volna, mint szerető hitveshez és engedelmes alattvalóhoz illik. De Colonna hercegnő csak fejét rázza, ha erről beszélnek. O nagyon jól ismeri Beatrixet.

És ugyanígy rázza fejét Frangepánné, mikor ura örömmel jelenti:

— Hál' Istennek, minden a legjobb rendben folyik. A király leghőbb óhajta teljesül, fia fogja követni a trónon. Az ország nagyjainak egy része már beleegyezett és ki a legnagyobb akadály volt, a királyné is megbékélt a tervvel.

— Ez az, amit én nem hiszek, — mondta halkan Frangepánné. — Te magyar vagy, nem ismerheted az olasz természetet. Ti sok mindent tudtok, de a titkolódzáshoz, a rejtett, sötét tervek szövögetéséhez nem értetek. Egy gyermek is kitalálhatja gondolatokat, ha kíváncsi rá. Én jobban ismerem Aragóniai Beatrixet. A királyné előbb válik meg életétől, semhogy a trónt Korvin Jánosnak átengedje.

— Ejha, — szól Frangepán tréfálkozva — egészen megijesztesz. Hát igazán olyan veszedelmes emberek a te honfitársaid? Mellékesen mondva, úgy látom elfelejtetted, hogy te is olasz vagy, angyalom? Hát te is tudnál titkot tartani és sötét terveket szólni az urad ellen?

— Én nagyon szeretem az uramat, — felelt Frangepánné mosolyogva, — és nekem nincs magasabbra törő vágyam annál, hogy ő is szeressen engem. Hogy mit tennék Beatrix királyné helyében, nem tudom, de örvendek, hogy a sors nem tett ki ilyen kemény próbának.

— Nos én is örülök, drágám. De visszatérve állításon, hogy a királyné nem tűri meg Korvin Jánost mint trónörököszt, hát szívem, ez nem Beatrix türelmétől függ.

Ha a király úgy akarja, ha a rendek beleegyeznek, kinek volna ereje, hatalma szólni ellene?

— Nem látod te, — kérdezte halkan Frangepánné. — hogy a királyné szokása, életmódja mennyire megváltozott?

— Valóban ez mindenki előtt feltűnő volt. Fényűzésről, vigalomról, táncról szó sem volt már régen Beatrix udvarában. Ott most a komoly munkának éltek és ebben a királyné járt elől a jó példával.

A királyné a lehető legszigorúbb takarékosság elvei szerint élt. Nagy jövedelméből alig-alig adott ki valamit, azt is nagy zsörtölődések közepette. Udvarmestere már félt tőle pénzt kérni a szükségletekre, inkább Mátyáshoz fordult. És a király mosolyogva vette tudomásul Beatrix újabb szélszélét. Takarékoskodik, fukar, rendben van, nem kell zavarni. Mióta a gyermekáldás reményéről végképpen lemondtak, Mátyás még gyöngédebb, figyelmesebb és jobb volt Beatrixhez. A sors nagy csapásáért akarta őt kárpótolni.

Beatrix rengeteg vagyont gyűjtött pár év alatt. A bíboros levele megtette a magáét, a mulatós, vidám királynéból elszánt, komor, küzdő asszony lett.

Tudta, hogy terveéhez pénzre, sok pénzre van szüksége. Hunyadiné vagyonára már nem számíthatott. Az már a Korvin Jánosé menthetetlenül. Neki magának kellett hát pénzt gyűjteni.

Es vasakarattal látott hozzá. Ő, aki annyira szeretett költekezni, megvonta magától a legszükségesebbet is.

És nyájas, kedves volt most a magyar urakhoz, kiket nagyon is kitüntetett. Frangepánt felszólították, hogy a királyné megint szívesen látja a grófnét udvaránál. De Vice-domini Mária gyöngé egészségére hivatkozott és távol maradt az udvartól.

Geréb Péterrel sem járt jobban. Pedig Beatrix nagyon szeretett volna kibékülni a befolyásos főúrral, kit a király a boroszlói eset óta még jobban kedvelt, mint valaha. Geréb Péter azonban a királynéval szemben mindig hűvösen tar-

tózkodó volt. Nem tudta neki elfelejteni, amit Borbála emléke ellen vétett.

Ám talált Beatrix más főurakat, kik nem voltak ilyen tartózkodók. A királyné kedves, nyájas szava, leereszkedő modora sok, nagyon sok szívet meghódított. Voltak, akikre másképen is tudott hatni. A királyné nagy pénzesládája meg-megnyílt, sok ezer arany eltűnt onnét, ki tudja hová? Egy megszorult magyar főúr ki tudta váltani zálogba tett uradalmát. Ki kérdi, honnét? ...

Mikor Mátyás futárja megjelent Budán, hogy a királyné induljon udvarával Bécsbe, Beatrixnek már sok párthíve volt a magyar urak között.

— Végre is, miért ne nevezhetné őt ki Mátyás örökösül? — mondta az egyik főúr, kinek a királyné aranyai egy nagy uradalmat hoztak. — Aragóniai hercegnő, nápolyi királyleány, okos és méltányos asszony, ki híven követné tanácsainkat.

— Inkább ő, mint a Wéber Borbála porontya, — mondta a másik, kinek fia nagy és jövedelmező hivatalt nyert a királyné pártfogása révén.

És lassankint titkos tanácskozásra gyűltek össze Beatrix hívei. Most már Colonna hercegnőt bízta meg a királyné a velük való tárgyalással. A hercegnő kifogyhatatlan volt nemcsak ígéretekben és hízelkedésben, hanem az adakozásban is. Beatrix pénzesládája mindig megnyílt, ha híveinek segítség kellett.

És mindezekért mit kért, mit akart a királyné? ... Csak annyit, hogy az urak beszéljék rá Mátyást, hogy végrendeletében Beatrixet nevezze ki örökösének, trónja utódjának.

Ha magyar főurak fogják ezt neki ajánlani, Mátyás bizonyára teljesíti kérésüket.

Beatrix királyné elindult udvarával Bécs felé, de már előbb gyorsfutár ment a bíborshoz Rómába. A futár a királyné levelét vitte. A levélben csak ennyi volt:

— Jöjj mielőbb és segíts! Szükségem van reád.

Beatrix.

XIV.

A király a magyar urak egy csoportjától nem hallott egyebet, csak a királyné dicséretét.

Mátyás nagy örömmel hallotta, milyen népszerű és közkedvelt a felesége. Ennél kellemesebb hírrel senki sem örvendezhette volna meg. Általában a királyné üdvös változáson ment át az utóbbi években. Mátyás szeme boldog szeretettel pihent szép feleségén.

Aragóniai Beatrix azzá vált, aminek Mátyás óhajtott volna látni. Szerető, hű, kedves, simulékony asszonnyá, ki engedelmesen meghajlik ura kívánsága, akarata előtt.

S ami a legfőbb öröm, a legnagyobb boldogság, milyen kitörő szeretettel öleli magához a király fiát, Korvin Jánost. Nincs már válaszfal a hitvesek közt. A királyné saját fiaként üdvözli a fiatal herceget.

Pár hét múlva megérkezett Rómából a bíboros, Beatrix bátyja. A király szeretettel üdvözli sógorát és nagyon örvend, mikor hallja, hogy a tudós férfiú pár hónapig Bécsben marad s addig az ifjú Korvin János tudását vizsgálja felül, lelki vezetésével fog foglalkozni.

A király boldogsága teljes. Szeretné, ha édesanyja is feljönne bécsi udvarába, de Erzsébet asszonyt még unokája sem bírja felcsalni. «Öreg vagyok már» — írja — «itthon a helyem, csak áldásom és szeretetem küldöm mindnyájatoknak. Írod, édes fiam, hogy most nagy szeretet és békeség vagyon házatokban, Isten kegyelme adja, hogy ez állandó legyen.»

És ügylátszik csakugyan állandó béke és szeretet költözött a királyi házba. A magyar urak egy része nem győzi dicsérni, magasztalni Mátyás előtt a királynét. S a király oly szívesen hallgatja, ha feleségét dicsérik előtte.

Az ifjú lipői herceggel, Korvin Jánossal a királyné bátyja foglalkozik. A nagytudományu férfiú társasága bizonyára csak hasznára lehet a fiatal embernek.

Az általános meglepedést és boldogságot az szakítja félbe, hogy a király hirtelen beteg lesz. Heves köszvény-rohamok kínozzák. A császár meghallva Mátyás betegségét, hirtelen hadat üzen neki. Mátyás hordszéken viteti magát seregéhez és újra keményen megveri Frigyst és Bécs-Ujhelyet is elfoglalja. A magyar nép ujjong a nagy győzelmeken, de a visszatérő királyt megdöbbenve nézik hívei. Csak egy tekintet e sápadt arcra, e fakó ajakra, Európa legnagyobb uralkodója beteg, nagy beteg.

Isten kegyelme talán meggyógyítja. De ha nem? ... Mi lesz az országból, mi lesz a nagy király örökségéből? ...

A királyt is rossz sejtelmek bántják, nem habozik tovább, cselekedni kell.

És ebben az időben keresi fel Beatrix királyné leg-hívebb embere, Nadányi, több főúrral együtt és Beatrixet ünnepiesen a király gondoskodó szeretetébe ajánlja, mert a királyné nagy szelleme, emelkedett szíve, kiváló lelke egyedül képes rá, hogy folytassa Mátyás munkáját, ha a sors gonosz, ádáz csapása árván hagyná az országot.

Mátyás komor méltósággal hallgatta végig a beszédet, arcáról nem lehetett leolvasni sem helyeslést, sem rosszslást. Egy kézintés és a követek el voltak bocsátva.

Egy óra múlva maga Beatrix királyné jött hozzá könnyes szemmel, halvány arccal, panaszkodott, hogy mivel érdemelte ő meg a királytól ezt a szeretetlenséget és bizalmatlanságot? A magyar urak hódolva jelennek meg előtte, bejelentvén, hogy ha valami végzetes szerencsétlenség megfosztaná az országot fejétől, egyedül Beatrixban lenne bizodal-muk. Ő haragosan elutasította őket. Azt mondta, reá nem tartozik a dolog, ő nem akar arról tudni, mi lesz férje elmúlása után? A főurak Mátyást keresik fel kérésükkel és a király fagyos haraggal kergeti el őket. Megsértvén ezzel nemcsak a követeket, hanem őt, Aragóniai Beatrixet is, mert a küldöttség elkergetése azt jelentette, hogy férje nem tartja őt sem méltónak, sem képesnek az uralkodásra.

Beatrix hangos zokogással dobta magát Mátyás lábaihoz. Gyönyörű fekete haja ziláltan omlott vállaira. Szép volt, mint egy könnyező Niobe, de Mátyás fagyos hidegséggel nézte. Sem fájdalma, sem szépsége nem hatott reá ebben az órában.

— Aragóniai Beatrix — szólt aztán emelt hangon, — képes vagy-e arra, hogy szavamat meghallgasd? Ha igen, kelj fel azonnal, töröld le könnyeidet és hallgass rám. Ha nem távozzál innét és vissza ne merjél jönni addig, míg ura nem vagy saját magadnak.

Beatrix ijedten tekintett férjére. A király még sohasem beszélt vele ilyen hangon. Nem bírta elviselni Mátyás tekintetét, remegve állt fel, reszketni kezdett a király hideg haragja előtt. Belátta, hogy itt hiábavaló minden színjátkozás. Fölemelkedett térdéről és remegve állt a király előtt.

— Ül le, — szólt Mátyás, de hangja nem lett szelidebb. — Ül le és hallgasd meg, amit mondok. Tisztában vagyok ezzel a pár megvásárolható fickóval, kiket a nyakamba küldtél. Majd megkapják jutalmukat.

— Felséges uram, — rebegte Beatrix.

— Egy szót se! A nyomorultak sorsa nem érdekel, hanem itt vagy te, Aragóniai Beatrix, királyi hitvesem, kit szerettelek s kinek árulása véresre sebzi szívemet.

— Esküszöm...

— Ne esküdjél, hazugság volna. Nem beszélek arról, mit ellenem vétesz. De tudd meg boldogtalan, hogy magadat teszed tönkre ezzel az esztelen, örült nagyravágásoddal. Hát nincs egy igaz barátod, aki megmagyarázná, hogy veszedbe rohansz? Mintha csak a poklok legrémesebb ördöge fogná kezedet, hogy a kárhozatba rántsón. Mit akarsz, te boldogtalan?...

A király hangja már fájdalmas volt és szomorú, nagy haragja is belefűlt ebbe a mélységes fájdalomba és szomorúságba.

— Hát nem látod te, hogy a független és valamire

való magyarság gyűlöl szívéből és lelkéből? Akik veled tartanak, tartának bárkivel — pénzért. Előbb vérbe és lángba borul ez az ország, mintsem téged a trónon megtűrjenek. De mi jogon is mernél te arra felülni? Idegen a véred, a származásod, a nevelésed. Nem bírtad e népet megérteni, még kevésbbé tudtad magadat velük megszerettetni. És most uralkodni akarsz. Aragóniai Beatrix? Mit gondolsz, könnyű dolog-e a Mátyás trónját betölteni, az ő munkáját folytatni? Egyetlen barátod, híved volt ebben az országban: a férjed, a királyod, most azt akarod erővel elidegeníteni magadtól?!

— Bocsáss meg férjem, uram, királyom, ne vondd meg tőlem szeretetedet és ha hibáztam, esdekelve kérem bocsánatodat.

Mátyás szeliden Beatrix fejére tette kezét és megsimogatta hullámos dús haját.

— Eredj szobádba, Beatrix s te, aki mindenáron uralkodni akarsz másokon, próbálj uralkodni saját vágyadon, szenvedélyeden, kívánságaidon. Eredj szobádba és ha lehet, próbálj megváltozni, én pedig megpróbálom elfelejteni e nehéz keserves órát.

A király már jobban lett. Régi ereje, kedve visszatért, mikor új csapás fenyegette.

Lassankint suttozni kezdtek az udvarnál, hogy a fiatal Korvin János hercegnek nagy hivatottsága van az egyházi pályára. Szent hivatást érez lelkében és nem tud neki ellentállni.

Eleinte lassan suttogták, aztán mind hangosabb lett a beszéd, míg végre a király füléhez is eljutott. S a fiatal herceg maga is megerősítette, amit állítottak. Mátyás úgy érezte, hogy halálos csapás érte.

Ime trónjának örököse, munkájának folytatója félre akar vonulni a küzdelmek elől.

Mintha mindent, mi drága és kedves volt lelkének, romokban látott volna.

Ez időben Geréb Péter futárt küldött a hunyadi várba Erzsébet asszonyhoz. A levélben ez volt:

— A fiatal herceg nagy veszélyben van. A király kétségbeesett. Itt csak kégyelmed segíthet édes keresztanyám.

Hunyadiné ez időben már nagyon beteges volt, de azért haladéktalanul útnak indult. Halálos ágyáról is felköltötte volna a hír, hogy fia és unokája bajban van. Elszánt, erős, kemény lelke nem habozott egy percig sem, ha életével fizet is ezért az útért, mégis mennie kell.

Hideg, téli decemberi este érkezett Erzsébet asszony Bécsbe. Mátyás kitörő örömmel és nagy boldogsággal fogadta. A lelkét szorító vaskapocs mintha lepattant volna, mikor édesanyja arcát megpillantotta.

Erzsébet asszony nem akart tudni semmiféle udvari hivatalos fogadtatásról. — Fiamhoz és unokámhoz jöttem, — mondta jóságosan, de határozottan — ami kis időt itt tölthetek, azt nekik szentelem.

Az udvarbelieknek feltűnt, hogy bár Beatrixhez szíves és nyájas volt, a bíboros udvarias üdvözlését nagyon hidegen és kurtán viszonzta.

És mikor egyedül maradt fiával, a nagy király szívéből kiesordult a mély és sötét fájdalom.

Elmondta minden gyötrelmét, Beatrix örült nagyra-vágyását, mely minduntalan gáncsot vet tervének. Fiának új tervét, mely halomba dönti minden reménységét.

Erzsébet asszony figyelmesen végighallgatta és egyszer sem szakította félbe.

— Édes fiam, — mondta aztán halk, nyugodt hangon, — a maga dolgában senki sem lát teljesen tisztán és nem bír nyugodtan ítéletet mondani. Kétségkívül sok keserősége volt a te nemes szívednek. De a bajok orvosolhatók, csak türelem és erő kell hozzá. Beszéljünk először is a feleségedről.

Mátyás nyugtalan mozdulatot tett. Tudta, hogy Erzsébet asszony nem szereti Beatrixet. Még a házasság első

éveiben megtörtént a szakadás, mely az idők múltával egyre mélyebb és mélyebb lett. A király, ha ismerte is Beatrix gyöngéit, nem szívesen hallgatta volna feleségének ócsárlását, még saját édesanyjától sem. Milyen nagy volt hát megselepetése, mikor Erzsébet asszony így kezdte beszédét:

— Azt hiszem édes fiam, túlszigorú és igazságtalan vagy a feleséged iránt. Nagyravágyó? Olyan környezetben nevelték, melyben a hatalom volt az Isten s ezelőtt hajtottak térdet-fejet. A te dolgod lett volna, hogy más irányba tereld lelkét. Nem tudtad megtenni. De azért ne őtet vádold. Ez fiam a te hibád. Meg aztán nem szabad elfelednünk, hogy Isten nem adta meg szegény Beatrixnek legnagyobb áldását: a gyermeket. Nem volt, mi lelkét lefoglalja, nem volt gyermeke. Ki tudja, velem mi lett volna, ha két szép jó fiúval meg nem áld az Isten? Beatrix élete üres lett a hatalommal, az uralkodással akarta kitölteni. Ez úgy-e érthető?

Mátyás bólintott. Végtelenül jól esett neki, hogy Erzsébet asszony védi Beatrixet.

— De ha értjük és mentjük is a dolgot, nem muszáj neki engednünk. Miért e csüggedés? Egy asszony, a feleség akaratával szemben áll egy férfi, a férj akarata. Kétkedhetünk hát abban, hogy merre dől el a diadal? Kivált ha azt a férfit, azt a férjet Hollós Mátyásnak hívják.

Mátyás kezét csókolt az anyjának és elmosolyodott, de azért a borús ránc még ott volt homlokán.

— Igen, hát ott a másik baj, János unokám. De csak nem veszed komolyan egy 15 éves fiú beszédét? Kivált ha az a fiú állandóan a Beatrix bátyjának, a biborosnak társaságában van.

Mátyás szeme nagyot villant.

— Ez az, amit nem értek. Hogy engedhetted meg, hogy a biboros vegye át a fiú nevelését? Egy Aragóniai herceg, Beatrix bátyja? Igaz, a király nagyon el volt foglalva hadjárataival, törvényhozásával, ám az apának azért látni kellett volna.

— Igazad van, anyám. Megérdemlem a szemrehányást.

— Csak lassan és higgadtan, — mondta Erzsébet asszony, kezét fia vállára tévé. — Akinek erő és hatalom van a kezében, annak nem kell heveskedni.

Mátyás kezet csókolt az anyjának és másnap nagy meglepetésre ébredt az udvar. János herceg indult a táborba, hogy a katonaéletet megismerje. A bíbornok pedig búcsúzott és pakkolt.

A jelenetről, mely közte és a király közt lefolyt, senki sem tudott semmit.

A király személyesen kereste fel a bíborost lakosztályában. Ott udvariasan megköszönte sok nemes és buzgó fáradozását János herceggel, majd mosolyogva könnyedén folytatta:

— Kár, hogy a fiatal herceg nem hallgathatja tovább kegyelmed böles tanításait, de holnap indul a táborba. Király lesz, uralkodó, meg kell szoknia a tábori életet.

A bíboros elsápadt.

— És a herceg szent hivatása?

— Ah, igaz, erről meg is felejtkeztem. Azt mondtam fiamnak, hogy három év múlva majd beszélünk róla. Ha akkor még mindig érzi magában a szent tüzet lobogni, hát akkor majd meglássuk...

A bíboros látta, hogy mindennek vége. János herceg kiszabadult hálójából.

És Mátyás arca oly barátságos, szava oly szíves.

— Mennyire sajnáljuk azt is, hogy kegyelmed társaságától meg leszünk fosztva. De Rómából levél jött, a Szent Atya neheztel, hogy olyan sokáig itt tartjuk kegyelmedet. S bár rokoni szívünk nagyon fáj, mégis engedelmeskedünk Oszentsége kívánságának. Nem foszthatjuk meg a Szent Atyát legkiválóbb bíborosától.

A bíboros felegyenesedett, merészen szemben nézett a királylyal.

— Mikor parancsolja Felséged, hogy távozzam?

— Ma délután öt órakor indul egy bizalmas emberem Rómába. Boldog volna, ha kegyelmeddel utazhatna.

— Beatritól elbúcsúzhatom? Vagy azt sem szabad?

— Egészen öt óráig folyton búcsúzhatik kegyelmed. Akkor előáll a díszhintó és a szolgaszemélyzet, mely kíséré-
tére van rendelve.

— Köszönöm Felséged jóindulatát — és a bíboros meghajtotta magát.

— Kegyelmedé lesz az mindig. — Mátyás arca ragyo-
gott a nyájasságtól. — Miénk a szomorúság, hogy távoznia
kell udvarunkból.

És Aragóniai Péter délután öt órakor felült a dísz-
hintóba. A magyar urak gúnyos, kárörvendő mosollyal néz-
ték. Beatrix királyné ablakai le voltak függönyözve, azt
mondták, a királyné nagy beteg, három orvosdoktor is ott
van ágya mellett.

A bíboros megalázva, égő bosszútervekkel hagyta oda
Mátyás udvarát.

Mátyás hideg, megvető gúnyja még jobban sújtott,
mint haragjának rettenetes villáma szokott.

XV.

A bíboros kiutasítása után királyi pecsétetes levél hívta
össze az országgyűlést. Az országgyűlés célja, mintahogy a
királyi levél megírta, a trónöröklés rendezése volt.

A magyar főurak, a nádor, a primás, a bán már mind
esküt tettek, hogy Mátyás halála után János herceget ismerik
el uruknak és királyuknak. Wéber Borbála fia ott állt már
a lépeső legfelső fokán, a királyi trónus közvetlen közelében.

Beatrix kétségbeesése határtalan. Napokig nem bocsát
maga elé senkit.

— Komédia, — mondja Geréb Péter, míg Szilágyi
Erzsébetet elkíséri hosszú útján. — Komédia édes kereszt-
anyám. Ez az utolsó fogás, mellyel a király szívét meg-
akarja lágyítani.

Erzsébet asszony búcsút vesz fiától. Érzékeny és hosszas a búcsú. Hunyadiné már tudja, hogy örökre szól. Érzi ő hogy halálos betegség bántja, érezte már otthon Hunyadon is. A kötelesség felkeltette ágyából s rendbehozta unokája dolgát, de a gyöngé, beteges test fáradt, pihenésre vágyik, hosszú, hosszú pihenésre.

Beatrixnek is szeretne köszönni Erzsébet. Most, hogy a dolgok rendben vannak, még szánja is a büszkeségében megalázott, gögjében megtört asszonyt. Erzsébet asszony hosszú útja előtt ki akar békülni menyével, de Colonna hercegnő mély hajlongások közt mondja:

— Kegyelmes nagyasszonyom, a királyné alázatosan kéri bocsánatát, de oly gyöngének érzi magát, hogy képtelen a búcsúzás izgalmait elviselni.

Erzsébet arca kissé piros lesz, de hangja nyugodt maradt.

— Adja át hát a királynénak szíves anyai üdvözlétemet és jókívánságaimat.

— Ha ezt a király tudná, — mondja Geréb Péter felindulással.

— Csitt, — szól Erzsébet asszony szigorúan — nem akarom, hogy tudja! Béke és csend legyen ezentúl. Elértük célunkat. És ha Beatrix beteg, kimélni kell.

— Komédia, — ismétli Geréb Péter indulatosan.

De akik jobban ismerik a királyné határtalan dölyfét és szenvedélyes természetét, azok nem tartják komédiának a dolgot. Ami benne legerősebb: büszkesége és hatalomvágya, az kapta a halálos csapást. Isten csodája, hogy túl fogja élni.

A király megható türelemmel és gyöngéd szeretettel közeledik hozzá. Még mindig sajnálja, még mindig szereti.

Beatrix még mindig visszanyerhette és megtarthatta volna férje szívét, jóindulatát, nagylelkű gondoskodását, de neki a trón, a korona kellett.

Az a trón, az a korona, melyet az ország rendei Korvin Jánosnak ajánltak fel örökségképen.

Még csak a koronázás volt hátra, de ekkor gyász hír jött a messze Hunyad-várból. Erzsébet asszony, a király anyja kiszenvedett.

Gyászba borult a király szíve és vele együtt gyászolt az egész ország.

A király folytatja béketárgyalásait az immár teljesen megalázott Frigyessel, mikor az 1489-ik évben hirtelen betegeskedni kezd. A köszvény-fájdalom rettenetesen gyötri, lábai megdagadnak s csak hordszéken tudja magát egyik helyről a másikra vitetni.

Erősen sürgeti a béketárgyalásokat. Fiát békés, nyugodt viszonyok közt kívánja itt hagyni. Hiszen még olyan fiatal János herceg, 17 éves.

Igaz, hogy Mátyás még fiatalabb volt, mikor a magyar trónt elfoglalta, csakhogy Korvin János nem Hunyadi Mátyás Mátyás imádja fiát, de az apai szeretet nem vesztegeti meg bíráló szemét. Tudja, hogy az ifjú János herceg telve van fényes tulajdonságokkal, kiváló képességekkel. Okos, jó, nagylelkű és emelkedett szívű, de Mátyás vasakarátát, hajlithatatlan szilárdságát nem örökölte. Anyja szelíd, ábrándos, engedelkeny lelke élt benne. Ha békés, rendezett viszonyok közt uralkodik, nem baj, de ha zürzavar és fejetlenség közé kerül . . .

Békét kell csinálni és békében még életében megkoronáztatja fiát, mit utódját és örökösét.

Közben meg nagy ünnepségek közt megtartották Korvin János eljegyzését Sforza Bianka Mária hercegnővel a milánói fejedelem testvér-hugával. Mátyás király biztosította a milánói udvart, hogy János fiának megszerzi a magyar trónt s még életében megkoronáztatja.

Beatrix kétségbeesése őrzöngéssé fajult. Rágalmazó levelet küldött a milánói udvarhoz, ahol Korvin Jánosról hihetetlen gonosz dolgokat állított. A követét elfogták s a szerencsétlen flótás majdnem fejét veszítette küldetéséért.

Mátyás türelme fogytán van. Beatrix királyné olasz honfi-

társait, alkalmazottait, udvarhölgyeit mind-mind kiharcolta országából. Huszonnégy óra alatt távozniok kellett s mikor Beatrix könyörögni akart értük, a király rendeletére nem eresztették férjéhez.

A magyar urak örömmel nézték a nagytakarítást. Beatrixnek most már nem volt senkije. Az a pár megvásárolható alak is eltűnt mellőle. Nem várhattak többé tőle semmit, hát ott hagyták.

És Beatrix látta álmait szétfoszlani és látta, hogy a király, ki eddig csak türelemmel és szeretettel akarta jobb útra téríteni, most már elfordult tőle és tudni sem akar róla.

A király körülbelül 8 hónapig volt Budán az országgyűlés gondjaival elfoglalva, 1490. év januárjában erőre kapott és egész udvarával elindult a bécsi rezidenciába. Mikor a magyar fővárost elhagyta, átadta János hercegnek a budai várat, a királyi kincstárát és mi azzal majdnem egyértékű volt világhíres könyvtárát. Átadta a hercegnek még a visegrádi várat az ott őrzött szent koronát, Komárom és Tata várakat. Csak mikor már mindenről gondoskodott, indult útnak feleségével és udvarával Bécsbe.

Alig ért Bécsbe, a meghódított ausztriai tartományok fontosabb várait is mind János hercegre bízta. Neki engedi át Morvaország és Szilézia kormányzását. A magyar királlyá való koronázást az esküvő utáni napra, május 1-ére rendelte, mikor is a szép Sforza Biankát is felkenik magyar királynévá.

És ekkor 1490 április 4-én, virágvasárnap ünnepén érte a magyar nemzetet az a szörnyű csapás, mely 300 évre eldöntötte az ország sorsát. Mátyás délelőtt még templomban volt. Az istentisztelet végén a nála idéző velencei követet lovaggá ütötte. Dél felé fáradtságról panaszkodott és pár füget hozatott magának. Csak egy falatot evett, romlottnak mondta az ízét és ingerülten támadt a szolgaszemélyzetre. A királyné csitította és azonnal más gyümölcsöt hozatott, de Mátyás csak kezével intett elutasítólag és nem fogadott el semmit. Ekkor hirtelen szédülni kezdett és szeme elhomályosodott.

Hálósobájába vitték és lefektették. Szörnyen szenvedett és este 6 órakor már el is vesztette eszméletét.

Azok, kik az Aragóniai ház vagy éppen a királyné kezét látták a király hirtelen halálában, igazságtalan vádakkal illették Beatrixet. Ő alapjában véve szerette Mátyást s ha a nagyravágyás démona nem keríti hatalmába lelkét, jó és szerető feleség lett volna, ki boldoggá teszi Mátyást.

Ezt a sötét, alávaló bünt csak a gyűlölet fogta reá. A gyűlölet, melyet a magyarok irányában tápláltak, melyet csak Mátyás vasakarata tartott féken.

Most, hogy a király eszméletlenül feküdt, Beatrix kimondhatatlan kétségbeeséssel állt ágya mellett. De acélos akaratát egy pillanatra sem vesztette el. Míg az orvosok fejvesztve szaladgáltak, egyedül ő tudott valamit tenni a király könnyebbségére. Fejét feltámasztotta, szájába erővel orvosságot öntött. Buzdította, bátorította, beszélt hozzá, könyörgött neki, hogy nézzen rá.

És el sem mozdult többé ura ágyától. Pedig a királynak szörnyű haláltusája volt. Beatrix ott maradt kezét fogva, akik így látták, minden elismeréssel szóltak róla. Hajnaltájban látszott a király arcán, hogy eszméletre tért, látszott, hogy szólni akar, de nem bír, nem tud. Beatrix letérdelt ágya elé. Könyörgött, hogy beszéljen, hogy rendelkezék vele, irótollat hozott, de Mátyás ajkai nem nyíltak meg többé s kezét sem bírta felemelni. Csak szemével nézett. Nézett fiára, nézett feleségére. Fiára ellágyult szeretettel, feleségére könyörögve, hogy szívének leghőbb óhajta elé ne vessen több gáncsot, ne álljon többé Korvin János útjába.

A hatalmas ember nehezen adta meg magát a halálnak. Április 6-án reggel 7 óra után hunyta le örökre szemét.

És vele együtt sírba szállt a magyar nemzet világbirodalmi jövője. Csillagunk lehanyatlott, egy mély lejtő felé haladunk ezentúl lefelé, lefelé . . . míg egy nagy zuhánás és elkövetkezik tragikus végzetünk: Mohács.

XVI.

Ott feküdt hát Európa legnagyobb fejedelme a halálos ágyon kiterítve. A királyné, János herceg, főurak, főpapok állják körül a testet, melyből a lélek elköltözött.

Mindenki meg van rendülve, de szólni senki sem tud. A királyné fájdalomtól megdermedt arccal, mereven nézi Mátyás arcát, mintha azt remélné, hogy pillantása új életet lehel férjébe.

Korvin János hirtelen előrelép és Beatrix lába elé omlik. Könyes szemmél kéri a királynét, fogadja őt anyai szívébe és szeretetébe, hiszen már senkije sincsen.

Beatrix is meg van rendülve. Fölemeli a térdelő ifjút, szívére szorítja, homlokán csókolja. A nagy halott arcán mintha megenyhülne a halálos komolyság és szigor. Ezt, ezt óhajtotta volna ő életében látni, ami halála után mint csoda bekövetkezett. Beatrix szívére szorítja Borbála fiát.

Mátyás holttestét a habsburgi várpalota egyik termében ravatalozták fel. Aztán a Szent István templomba vitték, majd feketeposztóval bevont hajón Budára s innét kocsin Székesfehérvárra.

A temetés napján a halott király végigvonult Székesfehérvár utcáin. Ott kísérték talpig gyászban az özvegy királyné, Corvin János, a legelőkelőbb magyar főurak és a külföldi hatalmak követei.

A Koronázó-templom sírboltjában elhelyezték és gyász és siralom verte fel az országot. A kiskunyhókban talán még jobban gyászoltak, mint a főrangúak palotáiban.

A temetésen ott volt a bíboros is, Aragóniai Péter, ő vezette, ő támogatta a gyászba borult Beatrixet.

Voltak, akik ezt már akkor rossz jelnek vették.

És csakugyan, alig pihent meg a nagy király a székesfehérvári kriptában, már megindul a hajsza a trón, a hatalom után.

Beatrix mellett ott van a bíboros, nem engedi elme-

rülni a gyászba, a fájdalomba. Mátyás meghalt, ezen már nem lehet segíteni; most rajtunk áll kötelességünket teljesíteni. S mi a mi kötelességünk? A hatalom, trón megszerzése.

Beatrixnek egy pillanatra eszébe jut az a jelenet a halott király ágyánál, mikor Korvin Jánost szívére szorította. Láng önti el arcát. Szégyenkezve mondja el, hogy mit ígért János hercegnek. A bíboros vállat vont.

— Gyerekesség. Azt nem te ígérted, Aragóniai Beatrix, hanem a fájdalom, az elérékenyülés, mely hatalmába kerítette lelkedet. Kötelességed éppen annak ellenkezőjét teljesíteni. Különben is ilyen gyermekes ostoba érékenykedések miatt fosztanád meg magadat életed álmától? Szent hivatás vár rád, a magyar korona megszerzése, családjunk hatalmának növelése; teljesítsd kötelességedet.

És Beatrix megrázza fejét s ezzel el is tűnt a szent emlék szívéből. Lelkének jobb érése elhallgatott s a nagyra-vágyás démona vitte előre — vesztébe.

A királyné kincses ládái megnyílnak és halk sűgás-bűgás keletkezik. Halkan beszélnek, hogy Korvin János még nagyon fiatal, tapasztalatlan, szóba kerül anyjának polgári származása. A boroszlói polgárleány fia üljön Szent István trónján?!

Igaz, hogy megesküdtek Mátyásnak, de hát nem gondolták meg jól a dolgot. Aztán itt van a bíboros, majd felment az mindenkit az eskűszegés bűne alól.

És Beatrix oly bőkezű, nyájas, szíves és János herceg olyan fiatal és tapasztalatlan.

Ha megvolna benne apjának energiája, még mindent meg lehetne menteni, hiszen vannak hívei, a jobb, a becsületesebb lelkek, Geréb Péter vezetése alatt kitartanak mellette. De János herceg akkor válik csűggedűvé és határozatlanná, mikor cselekednie kellene.

Két hét múlva Mátyás halála után Beatrix hívja össze az országgyűlést, mint az ország törvényes királynéja.

Azonban azt hamar megérti, hogy őt a magyarok, mint

uralkodónőjüket el nem ismerik. Korvin Jánosnak ismét kezd hatalmaskodni a pártja. Ekkor lép közbe a bíboros.

A magyar országgyűlés a Jagelló-házból származó Ulászlót ajánlja királynak. Aragóniai Péter azt mondja, jól van, legyen hát Ulászló a király, de vegye feleségül Beatrix-t és uralkodjanak közösen.

És Beatrix hat héttel Mátyás halála után, már követeket küld Ulászlóhoz. Kész eldobni özvegyi fátyolát, hogy az új király felesége legyen.

És itt következik Beatrix tragikai bukása. Nagy volt a bűne, de rettenetes a bűnhődése.

A bíboros hirtelen meghal és Beatrix egyedül marad Magyarországon.

Ekkor látja mennyire gyűlölik, hogy nincs egy barátja, egy híve sem, még azok sem, akiket megvesztegetett.

Az ország rendei kimondják, hogy nekik Beatrix nem kell királynénak. Most kerül nyilvános tárgyalásra mindaz, miről Mátyás életében nem mertek szólni. Elmondják, hogy a királyné erőszakos, fékezhetetlen, hogy a magyarokat soha sem szerette, csak a saját fajtájának kedvezett. Elmondják, hogy mennyit pazarolt, költött, hogy Mátyást is csak folyton gyötörte a trónus iránt való esztelen vágyakozásával.

És Beatrix még mindig nincs megtörve, most már mániákusa a hatalomnak. A királyné gazdag, Mátyás bőkezősége királyilag gondoskodott róla. Beatrix két kézzel szórja a pénzt, hogy az országgyűlés véleményét megváltoztassa.

Vannak hitvány lelkek, kik elfogadják pénzt, de azok sincsenek pártján.

Ulászló elé több százezer arany jegyajándékot küld. Ulászló katonákat toboroz pénzen, de elhatározta, hogy Beatrix-t nem veszi nőül. Eleget hallott már Mátyás házasságáról, hogy ne kívánja feleségének az özvegy királynét.

Beatrix elosztja minden pénzt, már nincs semmije, már mulatságos alakká válik.

És egyszerre megunják a rendek is az örökös ideges

nyugtalanságot, melyet az országnak okoz ármánykodásai-
val. Megjelenik egy rendelet, hogy Mátyás özvegye egy hét
alatt tartozik örök időre elhagyni Magyarországot.

Beatrix appellál, meg sem hallgatják. Most már kimé-
letlenek vele szemben. Az özvegy királynénak el kell hagy-
nia az országot.

Ki kell mennie innen szegényen, gyűlölvé, elhagyottan,
kifosztva, így kell kimennie abból az országból, mely fény-
nyel, diadallal, szeretettel és boldog reménykedéssel fogadta.

Menni most, de hová, merre?

Az Aragóniai családot abban az évben lökte le egy
forradalom Nápoly trónjáról, földönfutók lettek mindnyájan.
Velük együtt futhat Beatrix is.

S az országban, melyet elhagy, nincs egy pár szem,
mely sajnálkozva nézne utána, nincs egy szív, mely sóhaj-
tana érte egyet.

Egyedül, magányosan, koldusként kifosztva indul útjára
a büszke királyné, a leggazdagabb, leghatalmasabb fejede-
lem hitvese.

Ulászlóhoz üzen, most már nem követeli, hogy fele-
ségül vegye, csak a neki küldött óriási ajándékot kéri visz-
sza. Gúnyos, megvető figyelmeztetés a válasz: ne merjen
alkalmatlankodni a királynak.

Beatrix-nek indulni kell s maga sem tudja hová, merre?
A sok tányérnyaló, hízelgő udvaronc csoport között nincs
egy embere, aki követné, aki segítségére lenne.

A gyötrelmek gyötrelme ez, rémesebb a legszörnyűbb
pokolnál s hozzá még a mardosó önvád, hogy sorsát meg-
érdemelte.

Hiszen mindezt megmondotta Mátyás neki előre.

A végkétségbeesés órájában két ember jelent meg nála.

Az egyik Frangepánné volt, Vicedomini Mária, kit csú-
fosan elkergetett az udvarától, ki most eljött, hogy ne
hagyja nyomorúságban elpusztulni a nápolyi királyleányt,
ki most a legszükségesebbet is nélkülözi.

Beatrix abban a reménységben fogadja el a segítséget, hogy valaha majd visszaadja. — A pápához megy — mondja Frangepánnak — s a Szent Atya igazságot fog neki szolgáltatni.

Frangepánné búsan bólint. Ő jól tudja, hogy Beatrix lidércet kerget, de nincs szíve utolsó reménységétől megfosztani. Ez a kemény királyné, ez a gögös asszony még mindig nincs megtörve.

A másik, ki eljön hozzá a gyász, a siralom órájában, Geréb Péter, hajdani halálos ellensége. A főúr volt az egyetlen, ki Beatrix-nek pártját fogta az országgyűlésben. Ő is helyeselte, hogy a királynénak távozni kell az országból, melyre csak vést, vizsályt és szerencsétlenséget hozott, de követelte, hogy a király és az ország adja ki vagyonát, melyet Mátyás hagyott a feleségére.

Geréb Pétert leszavazták.

Most ott áll a főúr Beatrix előtt. A királyné tudja, hogy Geréb Péter volt az egyetlen, ki szót emelt mellette és a királyné senkit sem gyűlöl annyira, mint pártfogóját.

A főúr köszönti azzal a hódolattal, mely a királynénak jár. Beatrix kissé meghajtja fejét, aztán büszkén néz szembe Péter úrral.

— Mit kíván kegyelmed tőlünk?

— Felséged utazik. Nem illik, hogy az özvegy királyné egyedül, kíséret nélkül induljon útra. Felajánlom szolgálószemélyzetemet, katonáimból annyit, amennyi szükséges és Felségedet elkísérik, hová tetszése parancsolja.

— Köszönöm, — felelt a királyné, — egyedül akarok menni.

Meghajtotta fejét, hogy vége van a kihallgatásnak, de a főúr még nem mozdult.

— Nos, — szólta a királyné élesen, — nem értette meg kegyelmed, felzaklatott lelkemnek magányra van szüksége?

— Megértettem és többet ez életben nem lesz Felségednek alkalmá, hogy tolakodásomat szememre vesse. De most még egy üzenetet kell átadnom Felségednek.

— És ha nincs kedvem meghallgatni?

— Felségednek ezt meg kell hallgatnia, mert én Mátyás király üzenetét akarom Felségednek átadni.

Óh, hogy lehanyatlott a büszke fej, hogy elborult a gőgös szempár. Mi lehet ez az üzenet más, mint vádló harag, keserves szemrehányás?! És mégis végig kell hallgatnia. A férj haragos üzenetét, ki ellen annyit vétett életében és halálában.

— A királynak, — kezdte Geréb Péter — utolsó télen halálsejtelmek voltak. Sokat foglalkozott Felséged sorsával és nagyon féltette hitvesét attól, ami bekövetkezett. Egy időben így szólt hozzám: «Péter, ha a királyné valaha szerencsétlen és elhagyatott lenne, ha látnád, hogy nincs már támogatója, keresd fel őt és mondd meg neki, hogy én nagyon szerettem és mindent megbocsátottam neki. Megbocsátottam azokat a bűneit, mit eddig elkövetett ellenem, meg amit halálom után fog elkövetni fiam ellen. És mondd meg neki, hogyha nagyon szerencsétlen lesz, ha nem tudja üldözött fejét hová lehajtani, menjen el Arbe szigetére, ott van egy általam alapított kolostor, hol levelem várja őt. Ez a levél megnyugvást és oltalmat ad majd neki.»

Beatrix remegett egész testében. Már nem volt büszke királyné, csak síró, zokogó asszony, ki férjére gondol, a nemesre, a nagylelkűre, ki ellen annyit vétett, ki még sírból is kinyújtja kezét védelmére.

— Köszönöm — és a királyné hangja halk, megindult — és nem tudja kegyelmed, mi van abban a levélben?

— Nem tudom, a király sohasem beszélt róla.

Beatrix kezét nyújtott hajdani ellenségének s ez volt végbúcsujuk, a királyné elhagyta Magyarországot, hogy többé soha viszont ne lássa.

Az úton egy pillanatig habozott, hogy ne Arbéba menjen Mátyás leveléért? A régi Beatrix még erős volt, Rómába utazott, a Szent Szék támogatását akarta megnyerni.

A pápai udvarnál eleinte udvariasan fogadták, mint

Mátyás özvegyét, de mikor kérését előadta, elkomorodtak az arcok. Eleinte szép szóval, udvariasan magyarázták Beatrixnek, hogy nem lehet egy országra egy gyűlölt uralkodót rákényszeríteni. A magyarok hallani sem akarnak többé Beatrixról, még emlékét is gyűlölik, hagyjon hát ő is nekik békét.

Beatrix makacssága, uralomvágya határtalan. Rómában bosszankodnak reá, majd unni kezdik és az ajtók lassankint mind bezárulnak előtte.

A hatalmas büszke királyné alkalmatlan kéregetővé kezd válni.

És akkor törik még lassan, előbb teste, majd lelke. Nagy beteg lesz, az orvosa levegőváltozást ajánl neki és Beatrix Arbéra kívánczik.

Senkisem tudja, mit akar a kis szigeten, de azért teljesítik kívánságát. Rómában nagy az öröm, nem fog alkalmatlankodni többé.

Arbé szigetén a zárdában a fejedelemnő után tudakozódik. Fölvilágosítják, hogy e zárdában további rendelkezésig nincs fejedelemasszony. Mikor Beatrix megmondja kicsoda, átadják neki a király levelét. A levél így szól:

«Békesség szállja meg lelkedet szegény feleségem, mikor e sorokat olvasod. Csak akkor jut kezedbe levelem, ha nagyon szegény és elhagyatott vagy s én úgy szeretném a fekete betűkbe beleontani szívém nagy szeretetét, hogy megnyugtassalak, vigasztaljalak, bátorítsalak. Ha mindent el is vesztettél megnemesedve, megtisztulva megmaradsz magadnak Beatrix. S elkezdődhetik igazi életed, mely az örök üdvösséghez vezet.

Mert a másik, melyben a hatalom lidérc lángját kergetted, nem volt az. De szemrehányásom ne zavarja meg lelkedet. Mindig szerettelek és mindent megbocsátottam. E levél is szerelmem és bocsánatom záloga legyen előtted.

Mikor elgondolkozva sorsodon, láttam az örvényt, melybe nagyravágyásod sodor, elhatároztam, hogy nem hagyalak elbukni. Ezt a zárdát a te számodra alapítottam, ha minden

nyomorúság reád szakad, itt védelmet, nyugalmat fogsz találni. A fejedelemasszony helyét szántam neked. Meghagytam, hogy ezt a helyet ne töltsék be, míg te nem jelentkezel.

Uralkodjál hát itt Beatrixom a tisztaszívűek, a szegények és alázatosak közt. Légy vigasztalója, ápolója, segítője azoknak, kik míg nálad is szerencsétlenebbek. És ha majd az úr kegyelme összehoz bennünket az üdvezültek honában, az én szememből sem keserőséget, sem haragot nem fogsz kiolvasni. Csak a boldog, szép órákra emlékezem, mellyel megajándékoztál, a rossz, a keserű, a fájdalmas, mind-mind feledve van.»

Mikor az egyik apáca benyitott Beatrixhoz, a királynét a földön találta ájulva, jobb kezében ott volt Mátyás levele, melyet görcsös erővel szorított szívéhez a boldogtalan asszony.

XVII.

A magyarok hajdani büszke királynéjáról kevés szó hallatszott aztán.

Elvonulva élt, a világ nem tudott róla semmit. Geréb Péter sok-sok év múlva kapott Arbéből levelet. A levelen fekete gyászszegély és belül egy pár sor írás és egy fehér boríték. Az íráson ez volt:

«Istenben boldogult Beatrix testvérünk megbízott, hogy eme hátrahagyott búcsúlevelét juttassuk el kegyelmedhez.

Angéla testvér.»

Geréb Péter pedig feltörte a levelet s olvasta a következőket:

«Mikor én, Aragóniai Beatrix a megdicsőült és magának örök dicsőséget szerzett Hunyadi Mátyás özvegye, búcsút mondok kegyelmednek, elvonul előttem életem, a sok rossz s a kevés jó, amit tettem. Bűneimet megbántam, meggyón-tam, ez már nem tartozik többé az emberekre. Az Úr Isten végtelen irgalmában bízva, várom végső órámat, Krisztus kiomlott vére megtisztít engem is, mint megtisztított, megváltott annyi más bűnöst is.

De kegyelmedhez még volna egy pár szavam. Kegyelmedet én mindig halálos nagy ellenségemnek tartottam s talán nem is ok nélkül. Kegyelmed titokban, önmaga előtt is rejtve érzését, szeretett egy asszonyt, kit én miattam feláldoztak, száműztek, eltaszítottak s akit én boldogtalan martiromságában tovább üldöztem. Isten bocsásson meg érte nekem és bocsásson meg nekem kegyelmed is. Jobb lett volna, ha sohasem kerül útam össze ama boldogtalan teremtésével, ha ott maradok Nápolyban és nem vet a sors mindnyájunk közös büntetésére Magyarországba. De mindegy ez . . . Ebben talán nem is voltam a hibás. A végzet vak eszköze voltam, mely általam, velem sújtott benneteket, szegény magyarokat.

Ha én nem vagyok az útban, Mátyás fia János herceg a trónon ülne. Békesség, csönd volna az országban s nem vérezne száz titkos és nyílt sebtől szegény Magyarország teste. Én nem bírtam tűrni, én nem akartam látni, hogy a gyűlölt Wéber Borbála fia trónon üljön. Még sírjában is gyűlöltem és üldöztem a boldogtalan nőt, ki valaha Mátyás szerelmét bírta.

A végzet betelt s engem sújtott legjobban. Megérdemeltem. Mint vezeklést fogadom, mint Isten különös kegyelmét, mely idevezetett Arbéba, ide az én jó uram által elkészített helyre, ki nem akarta, hogy hitvese védelem és hajlék nélkül maradjon, mikor gúnnyal, megvetéssel és haraggal üzték el mindenütt. Nem panaszkodom. Megérdemeltem. Csak bámulom, csak imádom az én megdicsőült uram és királyom földöntúli nagy szerelmét, ki még a sírból is kiterjeszti felém hatalmas, oltalmazó kezét. Felém, ki annyi fájdalmat és gondot okoztam neki, míg együtt voltunk.

Fejedelemasszonynak szánt engem, de én nem fogadtam el e rangot, mely hajdani örültségeimre és gonoszságaimra emlékeztetett. Beatrix testvér vagyok és senki más. Végrendeletemben meghagytam, hogy itt a szigeten temessenek el jeltelen sírban és ha valaki valaha keresné síromat, mondják, hogy megtértem a békés anyaföld kebelére és csak egy a kívánságom: pihenni akarok. Pihenni akarok, nagyon elfáradtam . . .

De kegyelmedhez még van egy szavam. Keresse fel Mátyás fiát, Korvin Jánost és mondja meg neki, szívből szánom-bánom, amit ellene vétettem. Ha képes reá, bocsásson meg nekem. Az ő bocsánata sokat könnyít a mérlegen, melyen súlyos és nagy bűneim megméretnek.

S ha nem lehetett király, uralkodó, szívéből kívánom, hogy legyen boldog, elégedett ember. Találja meg azt a nyugalmat, melyet én örökre elvesztettem. Ezért imádkozik minden reggel és minden este

Beatrix testvér.»

Geréb nagyot sóhajtott. Idevezetett hát a szép, büszke hercegnő sorsa. Az arbei zárda magánya fogadta be a nőt, kit valaha a legnagyobb király szeretett. Idegen földben elfeledve nyugszik a nő, kit valaha egy fiatal szerelmes férj és egy boldog reménységtől ujjongó ország fogadott.

«Hiúságok hiúsága elmuló, gyarló földi élet» — mondta egyszer a zsidók bölcs királya, Salamon. Vajjon nem ezt lehetne-e reá vésetni Aragóniai Beatrix sírkövére?

De hiszen sírköve sincs. Végső akarata szerint jeltelen sírba temették a legbüszkébb, legszebb királyasszonyt.

Geréb Péter azért egyszer mégis elment Arbe szigetére.

Az apácák jól emlékeztek Beatrix testvérré. Ájtatos dicsérettel emlégették jóságát, szelidségét, türelmét. Elmondták, hogy egész nap gyermekekkel foglalkozott. Árva gyermekeket tanított, nevelt, ruházott. A király parancsából tete-mes évi díj volt számára rendelve, egy fillért sem költött magára, megvonta magától a legszükségesebbet, kellett a gyermekek nevelésére, eltartására, ruházatára.

A gyermekek imádták, ő pedig valami szomorú szomjúsággal nézte őket. Ha este elmentek tőle, mindig sírva fakadt.

És Geréb Péternek is elhomályosodott a tekintete. Megértette a nő tragikumát. Ha Aragóniai Beatrixnek gyermeket ad az Isten áldása, az anyaság szent tűzében leolvad jelleméről a salak és ott marad a tiszta, nemes érc.

A főúr már nem is tudott reá haragudni, inkább sajnálta.

Annyi sok nagy és kiváló lelki és testi tulajdonsággal megáldva áldása, üdve lehetett volna a nemzetnek. S csak átok és gyűlölség fakadt nevéből. O lökte le a nemzetet a lejtőre, melyen most folyton zuhan, mely — Geréb még ezt nem tudhatta — még nagyobb szerencsétlenségben, a mohácsi vészben végződik.

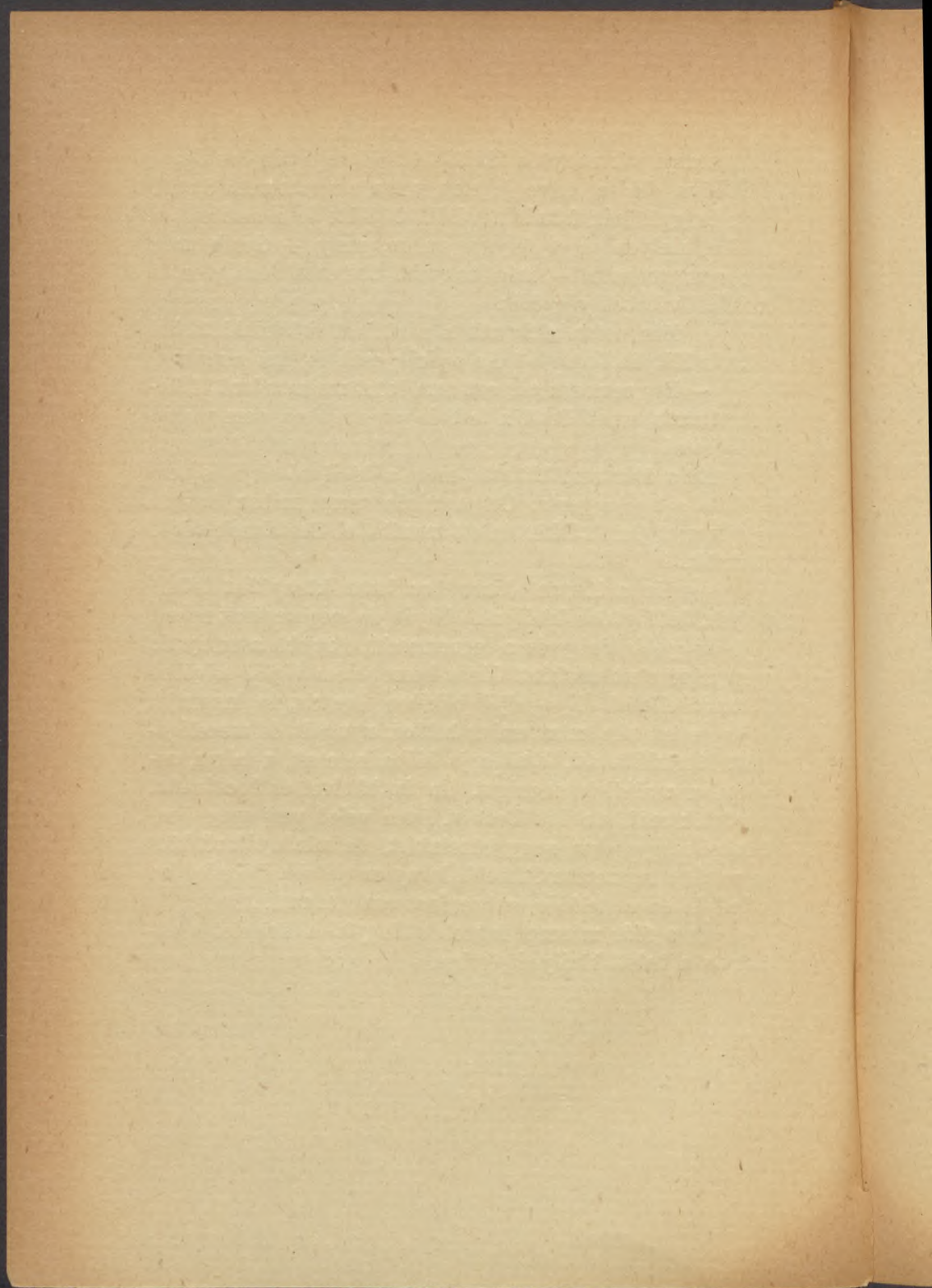
A főúr szíve ellágyult a zárdában, tudakozódott, hol fekszik Mátyás özvegye? Az apácák csak fejüket rázták:

— Ezt nem szabad, ezt nem lehet megmondani. A halott akarata szent. Beatrix testvér pihenni akar, nem szabad háborgatni.

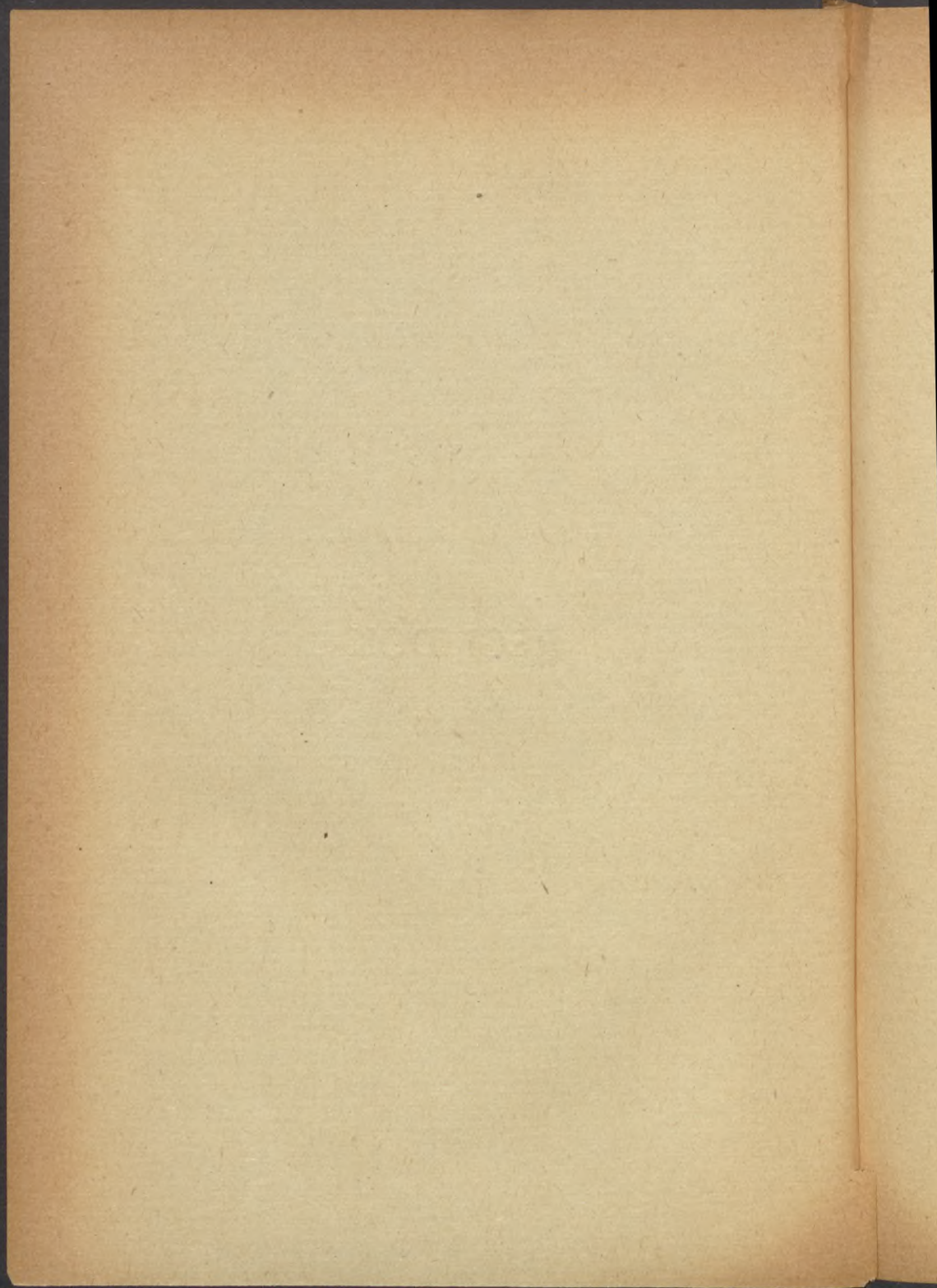
És a főúr nem láthatta meg a királyné sírját s nem is látta azt soha senki. Ott a zárda templomában buzgón imádkozott Geréb Péter és ott mondta el Beatrixnek végső üzenetét.

— Ha a Korvin János bocsánata könnyíthet lelked súlyán, boldogtalan királyné, Mátyás fia megbocsátott neked. A legnagyobb király és a legnemesebb, legjobb asszony fia nem is tehetett másként. János herceg nem táplál szívében haragot ellened. Nyugodjál békében Beatrix, ha koronáját el is vetted tőle, mint ember boldog, nyugodt és megelégedett. Megtalálta azt, amit apja hiába keresett, a békés, zavartalan családi boldogságot. Én is békével és bocsánattal gondolok reád szegény Beatrix. Isten veled vert meg bennünket magyarokat, nagy bűneinkért, de mindnyájunk közt te voltál a legszerencsétlenebb, legnyomorultabb. Béke legyen veled és engesztelődés és bocsánat emléken . . .

És a főúr másnap reggel otthagyta a szigetet s otthagyt a halott királynét örökre.

RÉGI IDŐK

I.

A visegrádi vár udvarán zajos sürgés-forgás volt. Fiatal apródok évődtek, tréfálkoztak egymással, hogy aztán mélyen meghajoljanak egy-egy fényesen öltözött, könnyedén, gráciával lépkedő udvarhölgy előtt, kik így a reggeli mise után mindnyájan siettek alázatos hódolatukat bemutatni az anyakirálynőnek: Erzsébet asszonynak.

Mert történetünk idejében, 1343-ban még a fiatal Lajos király nőtelen volt és a visegrádi fényes várban Róbert Károly özvegye, a hatalmas Erzsébet asszony uralkodott.

Valóban uralkodott, legalább is az udvar belső életében. Itt ő volt az egyedüli, a föltétlen parancsoló. Lajos király imádta anyját s habár később már nem is állt annyira befolyása alatt, mint ifjúsága első idejében, mindig a jó fiú gyöngéd szeretetével vette körül édes anyját, Erzsébet asszonyban meg egyesült az anyai szeretet a fejedelmi kevélységgel. Imádta fiait, Lajost és Endrét, de éppen olyan szenvedelmesen szerette a hatalmat, az uralkodást. Kemény lelke parancsolásra, uralkodásra termett és büszke, ősz fejét nem is hajtotta meg soha máshol, csak az Úr oltára és a Megváltó keresztje előtt. Igaz, hogy itt meg ájtatosságban, alázatosságban, vezeklésben ő adhatta a példát. Sohasem lehet eleget, sohasem lehet elég alázatosan imádkozni, — mondta az ősz királyné, kit a hajnali harangszó már ott talált az oltár előtt, nem kis bosszúságára kényes udvari hölgyeinek, kik bizony szívesen aludtak volna még pár órát a puha ágyban, mert erősen féltették arc bőrüket a csípős hajnali levegőtől.

De hiába minden. A korai reggeli misén azért pontosan ott voltak mindnyájan, mert jól tudták, hogy Erzsébet asszony kegyét leginkább buzgó ájtatossággal és sűrű templombajárással lehet megnyerni.

Es ki nem áhitozott volna a hatalmas királyné kegyére, kinek egy-egy odadobott jó szava családok sorsát döntötte el, szerencséjüket állapította meg.

Most is, hogy a palota márványlépcsőin fellépkednek, bizony nem látszik rajtuk sem a korai felkelés fáradtsága, sem a kedvetlenség. Az ajkakon igéző mosoly, a szemekben derült ragyogás, a termeteken csillogó, pompás ruha. Erzsébet asszony férje halála óta folyton sima, komor fekete ruhában jár, de udvarában, hölgyein szereti a színt, a fényt, a pompát látni. Ő, aki olyan ritkán mosolyog, olyan szigorúan és kevélyen néz el mindenki feje fölött, szereti, ha körülötte kacagás csendül, tréfa hallatszik, elmés szóharc folyik. Tudja ezt mindenki, azért igyekszik minden ember, minden asszony szép, elmés, hódító lenni, mikor Erzsébet asszony trónusa elé járulhat. Keskeny, vértelen ajkának egy halvány, alig észrevehető mosolya s az illető szerencséje meg van alapítva.

S ma különösen ügyelt mindenki magára, hiszen ma délelőtt két nagy esemény lesz az udvarnál. Ma délelőtt fogadja a királyasszony Laczfy Dénes uramat, tulajdon azt a Laczfy Dénest, ki Lajos király nevében járt Nápolyban, hogy ott eljegyezze a magyar király számára Martell Róbert unokáját, Mária királykisasszonyt.

A házasság a királyné kedvelt terve volt. Endre fia már férje volt Johannának, Mária testvérének. Ők ketten lesznek a szép Nápoly boldog urai, most még azt kívánja, hogy Lajos fia is a hatalmas Martell-családból házasodjék. Hiszen Martell-unokák voltak ők is, a Róbert Károly fiai, a hatalmas Anjou-ház dicső magyarországi hajtásai.

Laczfy Dénes uramat hát nagy pompával és dísszel fogják fogadni; de hiszen ilyen fogadtatás méltán megillet

egy embert, aki a magyar király jeggyűrűjét vitte el a nápolyi királykisasszonynak.

Még egy másik fogadtatás is volt a mai napra kitűzve Erzsébet asszony ma kegyeskedett kihallgatást adni a bosznyákok bánjának, ki egyetlen leányát, Erzsit óhajtott a magyar királyné udvarában elhelyezni.

Nem csoda hát, hogy az udvar, mely két nagy eseményre készült, egyre élénkebb lett. Az előkelő udvari hölgyek után fényes öltözetű és fegyverzetű főurak, nemes apródok jöttek, hogy mindnyájan eltűnjenek a fehér márványlépcső mögött, mely egyenesen Erzsébet királyasszony fogadótermébe vezetett.

A nagy előteremben összegyűlt sokaság folyton Mária hercegnőről beszélt. Vajjon milyen a nápolyi királykisasszony? Olyan szép ő is, mint nénje Johanna, az Endre felesége? Ezt a Johannát sokan látták annak idején Nápolyban, mikor Endre herceg nagy magyar kísérettel elindult lakodalmat ülni. Olyan szép párt nem igen láttak a híres olasz templom falai. Ám, míg a vőlegény szeme boldogságtól és szerelemtől ragyogott, addig a tündérszép ara arca fehér és hideg volt, mintha saját magának fehér márványszobra lett volna. Már akkor rebesgették, hogy a szép Johanna csakis hatalmas nagyapja parancsszava előtt hajolt meg, mikor a magyar herceg felesége lett, de szíve már régen másért dobogott, a nápolyi udvarnál élő Tarentoi Lajosért.

Ha legalább őszinte lett volna Endrével szemben, ha akad valaki, ki pár szóval felvilágosítja a szerencsétlen ifjút, hogy milyen csalfa és kétszínű játékot űznek hitével, szerelmével, hogy milyen veszedelmeknek megy itt elébe, hol az öreg király halála után egyetlen egy igaz barátja sem lesz majd . . . De ilyen irgalmas lélek nem akadt sehol és Endre diadaltól, szeretettől és boldogságtól ragyogó arccal állt márványarcú mennyasszonya, a tündérszép Johanna mellett.

A magyar urak és hölgyek csodálatosképen mind errő

a ragyogó arcú ifjúról beszéltek, mikor az ajtó hirtelen kinyílik és Laczfy Dénes uram lép be rajta.

Egyszerre körülveszik, megrohanják és ezer kérdést intéznek hozzá. Szép-e a menyasszony? Nyájas, barátságos, jólelkű, vidám-e? Olyan szigorú és vallásos-e, mint Erzsébet asszony? Szereti-e a fényt, pompát? Hát a vőlegényét? Szívesen jön-e Magyarországra?

Laczfy uram azonban úgylátszik rosszkedvű, mert igen kurtán-furcsán felel. A legtöbb kérdésre az a válasza: mit tudom én? vagy: bánom is én!

Szép-e a menyasszony? Hogyne volna, minden menyasszony szép, hátha még királyleány is hozzá! Nyájas, barátságos? Hát milyen legyen vőlegénye gyűrűhözójához. Jólelkű-e? Reméljük Isten irgalmát, hogy az lesz. Szereti-e a vőlegényét? Ha szavának és gyűrűjének hinni lehet, bizonyára. Egyébként elég volt a locsogásból, fecsegésből, hagyjanak neki békét.

Az urak és hölgyek nevetnek. Az öreg Laczfy rosszkedvű, bosszús. Talán még mindig törődött a hosszú úttól, vagy talán nem aludta ki magát az éjjel, pedig ökelme nem is szokott a hajnali misékre járni, a rossz nyelvek azt állítják, hogy szívesebben társalog a boroskancsóval.

De a tereferének egyszerre vége, mert az udvarmester intésére az apródok kitárják a nagy aranyos ajtókat és belép a király, karján vezetve édesanyját, utána a királyné legkedvesebb hölgyei, csupa királyi házból származó hercegnő, aztán a király kísérete, az ország első urai s mikor ezek is beléptek, az aranyos ajtók szép csöndesen becsukódnak.

A király egyenesen a terem közepén álló trónushoz vezeti anyját. Erzsébet asszony lassú méltósággal ül le a trón jobboldalára, míg fia a baloldalon foglal helyet.

Ott lent a hátulsó sorokban halkán súgja Drégely Gábor uram szomszédjának:

— Ezt a helyet is nehéz lesz elfoglalni a fiatal királynénak, míg Erzsébet asszony él...

— Csitt, hiszen a királyné maga akarja, hogy fia megházasodjék.

— Akarja, mert vallásos lelke illőbbnek, rendesebbnek látja a házaseletet s mert a gyóntatója is állandóan sürgeti Lajos király nősülését. De a hatalomhoz is görcsösen ragaszkodik és azt hiszed, beletörődne abba valaha, hogy ne ő legyen az ország első asszonya? A fiatal királyné vagy meghajtja előtte a fejét, vagy olyan elkeseredett csaták színhelye lesz az udvar, hogy...

A halk suttogás hirtelen elhalt, mert az udvarmester Laczfynak szólni kezdett.

Laczfynak ugratott. Térdét meghajtotta a trón előtt és úgy maradt mozdulatlanul, megszólítást várva. A királyné lassan csókra nyújtotta jobbát. Azt a jobbot állandóan fekete selyem keztyű takarta ama rémes eset óta, mikor Zách Felicián berontott az ebédelő királyi családhoz és leányáért a szerencsétlen Klaráért bosszút lihegve, a királyné jobb kezét összevagdalta. Mondják, hogy négy ujj hiányzik Erzsébet asszony kezéről, de csak mondják, mert keztyű nélkül azóta halandó emberi szem a királyné kezét nem látta.

Laczfynak ajka gyöngéden érintette az elébe nyújtott kezét, míg kísérete mozdulatlanul állott mögötte.

A kíséret tagjai közül különösen kivált egy nyulánk szőke ifjú, lány, finom vonásokkal, szép szomorú szempárral. A királyné Laczfynak nyújtotta kezét, de szeme az ifjú arcán pihent.

Most a király felé fordult Laczfynak, mintegy parancsot várván. Lajos király meg is szólalt:

— Átadtad üdvözlésünket és ajándékunkat a hercegnőnek és a nemes nápolyi udvarnak?

— Parancsod szerint cselekedtem, uram és íme itt hozom Mária hercegnő gyűrűjét.

Egy drágakövekkel kirakott kis dobozt nyújtott át a királynak és fölállt a helyéről.

— Több mondanivalód nincs? — kérdezte a király kissé csodálkozva, míg a királyné szemöldökei összehúzódtak.

— A többit felséges uram, engedelmeddel én mondom el — és a kíséret tagjai közül előlépett egy olasz lovag, signor Bramante.

— E dicső magyar lovagra bízta a fenséges hercegnő szeretetének zálogát, engem pedig azzal bizott meg, hogy kifejezzem Felséged előtt mély hódolatát, tántoríthatatlan hűségét és sűrű tartó szeretetét. A fenséges hercegnő boldog, hogy megismerheti Felséged dicső országát, a lovagias magyar nemzetet és boldog, hogy Felséged választása ő reá esett, hogy osztozkodhatik a felséges magyar király dicsőségében, világot betöltő hírnevében. Örömmel jön ide, új hazájába, melyet a dicső Martellek utódja, Felséged fenkölt lelkű édes apja, Róbert Károly király erős kézzel és bölcs lélekkel hódított meg magának és az Anjou-családnak, hogy itt, a messze keleten egy dicsőséges olasz királyi sarj uralkodjék.]

Lajos király arca ez utolsó mondatnál piros lett, míg a királyasszony kegyesen, jóakarattalug bólingatott, Lajos emelt hangon mondta:

— Köszönöm fáradságodat és buzgalmadat, nemes lovag. Ami szavaidban jóakarát és szeretet volt, azért te is ilyen érzelmeket kapsz anyámtól, tőlem és népemtől. De ami tévedés volt beszédedben, azt nem hagyhatom szó nélkül. Mert bizonyára csak tévedés mondathatott veled ilyesmit. Az én boldog emlékezetű édes apám, a Martellek dicső utódja nem hódította meg Magyarországot. A magyar nép saját jószántából, elhatározásából emelte őt a királyi székbe s ennek kifejezést is adott, mikor a magyar szent korona édes apám fejét érintette. Meg kell még neked mondanom azt is, hogy az Árpádok trónján nem olasz herezeg ül, hanem egy szívvel-lélekkel magyar ember, Lajos király.

Bramante mélyen meghajolt, a magyar vitézek ajkáról pedig egy örvendetes és lelkesült „éljen“-kiáltás tört ki.

Laczfy uram hátravonul kíséretével, mert most a boszniai bánra került a sor, ki kezén vezette leányát, Erzsit.

A bán mély meghajlással üdvözölte a királyt, Erzsébet asszonyt. Leánya meghajtotta térdét a királyné előtt, kinek komoly, szigorú pillantása egy pillanatilag keményen, fürkészően pihent az Erzsi arcán. Aztán úgylátszik megtetszett neki a boszniai bánleány szép, hamvas arca, nagy, félénk őszseme, mosolygós ajka, mert kegyesen mondta:

— Légy üdvöz leányom. Remélem jól fogod magad érezni körünkben. Nekem már csak azért is szívesen látott vendégem vagy, mert jövedeled összeesik családomban történt öröndetes eljegyzéssel.

Azzal a bán felé fordult:

— Kegyelemességed itt volt Laczfy Dénes fogadásánál s így bizonyára hallotta, hogy szeretett Lajos fiam jegyet váltott Mária hercegnővel.

A bán kifejezte jókívánságait, Erzsi pedig lassan a királyra emelte tekintetét.

A király is a térdeplő szép leányra nézett. Erzsi arca bíborpirosra gyúlt, majd falfehérré lett. Vajjon mi történt a fiatal lélekben e pillantás alatt? Talán egyike volt ez a perc az élet nagy pillanatainak, melyben benne van az egész sorsunk, jövődönk, boldogságunk, mely ha elrepült egyszer, soha többé vissza nem térhet.

A királyné kegyesen intett s Erzsi felállt. Aztán az udvarmester odavezette a királyné háta mögött álló leányok csoportjához. Csupa fejedelmi ivadék, ott volt a helye a bosnyák bán leányának, a szép Erzsébetnek is.

Ott állt lesütött szemmel, mozdulatlanul. Szép piros arca halvány volt, vidám, nevető ajka titokzatosan zárt, pajkos, sugárzó szeme méla, merengő. Lajos király még egyszer felé nézett, mintha nem hinne szemének, mintha csodálkozna a változáson. Erzsi nem viszonzta pillantását, mereven, lesütött szemmel állt helyén, a királyné trónjának háta mögött. Az, akinek a lelkét az imént egy pillantással

odaadta, magasan és elérhetetlenül lebeg fölötte, hiszen király és vőlegény...

Erzsi szent fogadást tett magában, hogy szívének titkát soha senki sejteni sem fogja. Hiszen csak gúny és kárhoztatás volna osztályrésze. A boldogság, az öröm kapui bezárultak előtte és a boszniai bán leánya elhatározta, hogy ha szeretni nem is szabad szívének választottját, örködni fog felette, imádkozni fog érte, hogy legyen boldog és tegye boldoggá az, — akinek gyűrűjét íme most húzza mosolyogva ujjára, a — szép nápolyi királykisasszony, Mária.

II.

Erzsébet királyasszony nem nagyon volt megelégedve a Laczfy uram kurta-furesa jelentésével. Ha signor Bramante ki nem toldja a maga ékes szónoklatával Laczfy Dénes egyszerű, rideg beszédét, a királyné kétségkívül azonnal kifejezi fölháborodását. Hiszen mindenki tudja, hogy ez a házasság az ő kedvelt, dédelgetett terve volt, hogy szíve mélyén mindig nagyon vonzódott férje őseihez és hízelt hiúságának, büszkeségének, hogy mind a két fia Martell-utódot vesz feleségül.

Éppen azért nem is esett jól neki, hogy fia ott a külföldön kihallgatáson úgy megleckéztette az olasz lovagot. Elhatározta, hogy kegyeivel elhalmozza signor Bramantet és külön kihallgatást engedélyez neki.

Erre különben még egy oka volt. Az utóbbi időkben különös hírek kezdtek Nápoly felől szállongani, mintha a fiatal pár, Endre és Johanna nem a legbékésebb egyetértésben élnének. Az özvegy királyné okos asszony, tudja, hogy szóbeszédre, mendemondára milyen keveset lehet adni. Ámde a múlt évben ő maga járt kint Nápolyban és nem látott-e sok mindent, ami nem nyerte meg a tetszését? Az ő egyenes, nyíltszívű, romlatlan Endre fia olyan különös alak volt a fényűző, élvezet hajhászó, örömeiben túlesapongó, mulatásaiban szertelen nápolyi udvarnál. Aztán meg a szép

Johanna erős uralomvágya... Ez az asszony egyedül akarja a koronát viselni... Erzsébet egy indulatos órában szemére is vetette ezt, de Johanna erősen, álhatatosan tagadott. Ő csak úgy cselekszik, ahogy a pápa ösztönsége parancsolja. Ki ne hajolna meg Krisztus urunk földi helytartója előtt? Hiszen mennyei üdvösségünk sokkal több, mint a földi uralkodás. A vallásos lelkű, buzgó Erzsébet asszony, ugyan mit felelhetett volna az álszenteskedő, gonosz asszony hazug beszédére? Semmit. Míg ő az udvarnál volt vendégségben, beszüntek a tivornyák, a fékevesztett dorbézoló mulatságok, az ifjú királynő Johanna, maga járt elől az ájtatosság és hitbuzgóság gyakorlásában. Kora hajnal már a templomban találta az oltár előtt térdelve. Este buzgó imára gyűjté össze hölgyeit. Erzsébet szíve megengesztelődött iránta. Aki ennyire féli és tiszteli az Urat, az nem lehet gonosz, vagy elvetemedett. Rossz a világ, a hatalmasokat szereti rágalmazni. Az ifjú királyleányok anyja nélkül nőttek fel, egy élvezet, örömeiket hajhászó udvar közepett, ha egy-egy kis hiba, gyarlóság volna is lelkükben, az idő s egy jó férj komoly, szerető vezetése majd letörli azt. Azért ők mégis a dicső Martellek unokái s a legnemesebb, legtisztább vér folyik ereikben. A királyné, ki eleinte azzal fenyegetődött, hogy hazaviszi fiát, a végén már megengesztelődött és áldólag tette kezét a búcsúzásnál Johanna fejére, kit szeretett édes leányának nevezett.

De azért valami homályos nyugtalanság gyötörte lelkét. Az anyai szív prófétai tehetséggel bír. Azonfelül Erzsébet nagyon okos asszony volt, ki férje, Róbert Károly mellett alaposan megismerte a kormányzás minden apró esinját-binját. Jól tudta ő, mit jelent az, mikor Johanna a pápa szent akaratával hozakodik elő. Abban az időben ezt a szent akaratot jól lehetett irányítani. Erzsébet nem is késztetett hathatós közbenjárókat és dús ajándékokat küldeni Rómába, hogy a pápa ne csak Johannát, hanem Endrét is királlyá koronázza.

Mikor most Bramante lovagot maga elé rendelte, nemcsak királyi kegyéről akarta őt biztosítani, de mint az udvarnál benfentes embertől, sok mindent remélt megtudni az ifjú párról, a pápai üzenetről, a nápolyi nép hangulatáról.

Bramante térdet hajtott, míg a királyné kegyesen nem intett neki, hogy álljon fel.

— Külön kihallgatásra rendeltelek nemes lovag, hogy megköszönjem fáradozásodat. Örvendek, hogy szeretett Lajos fiam arájáról, Mária hercegnőről jó híreket hoztál. Remélem ugyanilyeneket mondhatsz Endre fiamról és Johanna leányomról?

A lovag mélyen meghajolt.

— A felséges királynő az uralkodás gondjai mellett teljesen az ájtatosságnak szenteli az életét. A nápolyi nép imádattal veszi körül áldott és buzgó királynőjét.

— És Endre fiam?

— A fenséges herceg kitünően érzi magát. Udvarunk ugyan mélyen fájlalja, hogy kissé visszavonult életet él és nem akar résztvenni sem mulatozásainkban, sem örömeinkben. De végre is királynőnk férjének akarata szent előttünk és fájdalommal ugyan, de nélkülözzük társaságát.

Erzsébet arca elsötétült. Komor, büszke pillantással mérte végig a lovagot.

— Lovag, miért nevezed fiamat hercegnek? Nem Martell Róbert unokája-e ő is? Nem ismernéd talán a nagy király végrendeletét, mely Johannára és Endrére hagyja Nápoly királyi trónusát, hogy együtt, egyformán uralkodjanak rajta?

A lovag kétségbeesett ábrázatot öltött.

— Bizonyára felséges királyném, az volt a nagy király végső rendelkezése. Hiszen ott voltam, mikor az államtanácsban végrendeletét felolvasták: «Endre és Johanna unokáim, ha szent frigyben egyesültek, uralkodjanak Nápoly trónján békében, szeretettel egymás, a haza és szent vallásunk iránt!» Így szól a nagy király akarata. Amde a pápa

öszsentsége másként határozott és a bíboros úr csak Johanna megkoronázására hozott engedelmet Rómából. A bíboros, mint egyházának hű és engedelmes fia, teljesítette is özsentsége parancsát, úgy, hogy Johanna ma egyedüli uralkodója Nápolynak.

Erzsébet pillantása még sötétebb lett:

— És a fiam?

— Endre herceg öfségsége fájdalom nem tanusította azt az alázasos tiszteletet és hűséges engedelmességet a pápai rendelet iránt, melyet méltán elvárhattunk volna tőle, miután tudjuk, hogy felséges édesanyjánál a szent egyháznak hűbb és igazibb gyermeke nincsen. Endre herceg öfségsége, mihelyt a pápai rendelet megjött, elutazott az örvendező, ujjongó Nápolyból. Nem volt jelen felséges neje megkoronáztatásánál sem, pedig, mint a királynő férjének és első alattvalójának ott kellett volna lennie az első sorban. Johanna királynő nagyon zokon vette a herceg viselkedését, a bíboros úrról nem is beszélve, ki biztosra veszi, hogy Felséged anyai szeretettel ugyan, de szigoruan meg fogja dorgálni a herceget engedetlenségeért.

Erzsébet fölemelkedett. Arca lángolt, szeme szikrázott és Bramante lehajtotta fejét, mert érezte, hogy túllőtt a célon, most, hogy e haragtól lángoló arcot, a sértett büszkeségtől villogó szempárt látta magával szemben.

E pillanatban kinyílt az oldalajtó és Lajos király lépett be rajta. A királyné egyenesen fia felé fordult:

— Fiam, — és hangja már nyugodt és kemény volt, mintha erőszakkal fojtaná el a lelkében dúló vihart. — Fiam, a lovag különös és szomorú híreket hozott számunkra. Endre testvéredet rútul kijátszották és vétkes, galád csalással meg akarják fosztani Nápoly trónusától. A tróntól, mely Isten és emberek előtt az övé, elütötte őt egy ítélet...

— A szent atya ítélete, — szólt közbe alázasosan Bramante.

— A szent atya ítélete, kit félrevezettek, — monda

most Lajos. — Lovag, — folytatta közelebb lépve, — ezekről a csúf és alávaló dolgokról éppen most értesültem kedvelt hívenőtől, Laczfý Dénestől. Vendégem vagy s így nem beszélhetek nyíltan sem hazádról, sem népedről, sem ama gyalázatos, erkölcstelen nápolyi udvarról. De annyit máris megüzenek veled, hogy Róbert Károly fiát, Lajos király testvérét nem lehet csúful megalázni. A nápolyi udvarnak három hónapi időt hagyok arra, hogy észre térjen és hódoljon ura és királya előtt. Ha ez nem elég, úgy a magyar király hatalma áll Johanna férje mellé és megvédi őt mindnyájatok ellen, ha kell, még tulajdon felesége ellen is.

— Felséges uram, — felelt Bramante, — a te hatalmad bizonyára igen nagy dolgokra is képes. De ne vedd rossz néven, ha felkent, megkoronázott királynőmet és szegény házamat védem. Mi, dicső uram, csak a pápa őszentsége parancsát teljesítettük, mikor Johanna fejére tettük a koronát. Ha ő másként rendelkezik, mi megkoronázzuk Endrét, vagy mindkettőjüket. Azonban Rómából egyenesen azért küldte hozzánk bíborosát, hogy Johannát királyunkká avassa. Mi föltétlen aláztatossággal hajtottunk fejet Krisztus földi helytartójának parancsolatja előtt. Mert az ő uralkodása erősebb minden királyokénál és az ő kezében mennyei üdvösségünk vagyon.

Lajos felelni akart, de a királyné hirtelen megelőzte. Róbert Károly özvegye okos, sőt bizonyos mértékig ravasz volt. Férje beavatta őt a kormányzás, az uralkodás titkaiba. Tudta, hogy azoknak, kik a trónon ülnek, mindig uralkodniok kell indulataikon, vágyaikon, hajlamaikon. Bár égett benne a harag és bosszúvágy, arca nyugodt volt, mikor megszólalt:

— Lovag, mentségedben sok igazság van. Ti csakugyan a szent atya parancsolatját követtétek, ezért nem is gáncsollak benneteket. Haragom és bosszúm csakis azoké, kik a pápa őszentségét félrevezették és istentelen, gonosz hazugságaikkal Krisztus földi helytartójától helytelen, igazságtalan ítéletet csikartak ki. [De tévedni emberi dolog s a pápa is ember

habár első is köztünk, bizonyára kész lesz arra, hogy önmegtagadásában és hibájának jóvátételében példát mutasson nekünk, híveinek. Az én követem majd felvilágosítja őt arról, hogy milyen helytelen dologba vitték szent nevét és ő példás keresztényi alázatossággal teszi jóvá a hibát. Ez a mi üzenetünk királynőd és népe számára.

A lovag szótlanul távozni készült, de a király hirtelen megállította:

— És menyasszonyom, Mária hercegnő, ő is a nápolyi udvarban él?

— Nem, felség, — felelt Bramante mély hajlongások közt. — A hercegnő Aversa mellett egy klastromban él, hogy szívét, lelkét nagy ájtatosságok között előkészítse a boldogságra és öröme, mely reá vár, mikor Felséged hitveseként hazahozza.

Lajos komor arca felderült kissé. Mindennél borzasztóbb volt reá nézve a gondolat, hogy mennyasszonya, a tündérszép Mária, ott él a bűnös, ledér, élvezni vágyó nápolyi udvarban. Ahol nem akarnak tudni sem jóságról, sem becsületről, sem hűségről, ahol mindennap tízszer hágják át a tizparancsolatot s bár külsőleg, a világ előtt, folyton a templomokat bujják, a hit és vallás csak addig szent előttük, míg érdekeiket szolgálja.

III.

A boszniai bán búcsúzóban volt. Leányát, a szép Erzsit már elhelyezte Erzsébet asszony udvarában, most sietett haza saját országába, mert ezekben a zavart időkben a fejedelem nem sokáig maradhatott távol országától.

A visegrádi udvarban mindenki nagyon megkedvelte a daliás bánt, de még inkább leányát, a szép Erzsit. Még maga a komor és szigorú királyné is jóakarató pillantásokat vetett a szép leányra, ki pár hét óta, mióta a visegrádi udvarban tartózkodott, feltűnően halvány lett. A bán aggódott is emiatt, de az udvari orvos megnyugtatta:

— A levegőváltás az oka. Elmúlik, pár hét múlva a fenséges kisasszony virulni fog, mint a pünkösdi rózsza.

Nagyobb udvari társaság előtt mondta a bánnak, kinek arca felragyogott e biztatásra, hiszen a szép Erzsi egyetlen leánya, szemefénye volt.

— Az ám, — szólt közbe Apor László uram, — ami igaz, igaz. Az én feleségem is így sáppadozott, görnyedezett, mikor felköltöztünk a visegrádi várba. En azt mondtam, hogy megviselte a sok ájtatosság, a hajnali mise, az örökös templombajárás.

— Hallgasson kegyelmed, — szólt Aporné haragosan, — micsoda hiábavalóságokat beszél itt össze-vissza?

Apor László uram nagyot kacagott.

— Nekem beszélhetsz rózsám. Ismerem én az asszony-népet. Hiszen szép, szép az ájtatosság, a buzgalom, az Isten-hez való fohászkodás, de a mi felséges királynénk, Erzsébet asszony bizony túlságba viszi ezt a dolgot, kivált mióta özvegyiségre jutott. Én biztosra veszem, hogy a jó Isten nem szereti, ha ennyit alkalmatlankodnak neki.

— O, micsoda istentelenség! — szólt a szép Czobor Ágnes, ég felé emelve szép, szelíd, kék szemét.

— Istentelenség! Ugyan-ugyan szép hugom, hát a múlt-kor ki panaszkodott, hogy mennyire fáradt a mindennapos hajnali miséktől. Hogy imádkozni később is ráér az ember, ha már a nap felkelt. Ott álltam ám egy oszlop mögött, mikor az én kis hugom Rozgonyi Piroskának panaszkodott. Igaz-e, Piroska szentem?

Piroska Apor László felé fordította szép halvány arcát s oly komoly tekintettel nézett végig a tréfálkozó lovagon, hogy annak elment a kedve az incselkedéstől. Különösen most, hogy a felesége keményen újra rászólt:

— Hallgasson kegyelmed, mire való ez a sok szófia-beszéd? S még azt mondják, hogy az asszonyok szeretik a szót szaporítani! Hát ugyan melyik asszony beszél ilyen

hiábavalóságot? Hozzá még ilyen hangosan, minden elővigyázat nélkül. Hátha Erzsébet asszony fülébe jut a dolog?...

Erre bizony Apor uram is meghökkent kissé. Bizonyos dolgokban a királyné nem értette a tréfát. Azért hát csak ennyit mondott:

— Ha a fiatal királynő megjön majd Nápolyból, vígabb élet lesz itt...

Senki sem látta, senki sem vette észre, hogy a boszniai bán leányának fehér arca még fehérebb lesz egy árnyalattal. Szíve oly viharosan vert, hogy a szegény leány remegett, hátha a körülte állók meghallják, észreveszik... De nem, senki sem nézett a bánleány felé, pedig ha az udvari orvos, a nagytudományú Deák Balázs uram most ránéz, bizonyára nem nyugtatja meg olyan könnyen a bánt és nem beszél levegőváltozásról.

Laczfy Dénes uram, ki eddig mogorván hallgatott, most hirtelen élesen felcsattant:

— A feleségednek igaza van, Apor László. Kár ilyen hiábavaló beszéddel rontanod a levegőt. Igazán olyan nagyon vágyol a nápolyi asszony s a nápolyi erkölcsök után?

Valaki megrántotta kabátját és Laczfy látta, hogy egy kéz titokban az olasz lovag, Bramante felé mutat.

Laczfy ingerülten vállat vont:

— Ej, amit mondtam, megmondtam. Ha a lovagnak valami kifogása van beszédem ellen, hát szóljon.

Bramante gúnyos udvariassággal hajolt meg Laczfy előtt:

— Ej, dehogy van, Laczfy uram, hogy volna! Sőt, ha megengedi, elmondom Mária hercegnő offensegének is a kegyelmed szavait. Nem árt, ha a fenséges hercegnő előre tudja, hogy mint vélekednek róla és hazájáról.

— Én csak a magam nevében beszéltem, — vetette oda Laczfy, — a saját szavaimat pedig nem szoktam letagadni soha senki előtt.

— Csöndesen urak, — csitította őket a bán, — ilyen örömnapon kocódni, veszekedni! Kegyelmed, Laczfy uram,

csakugyan helytelenül beszélt urának és királyának arájáról, de kegyelmednek, signore Bramante, illik ezért megbocsátani, hiszen ritka szép örömnepünk van és kegyelmed bizonyára boldog, hogy újra meglátja szép hazáját.

— Én hazámat? Mit ért ez alatt fenséges bán úr?

— Hogyan, hát kegyelmetek nem tudják? ... Hiszen a királyné örömmámorban úszik, a király sugárzó arccal jár-kei reggel óta...

— Ezt látjuk, csak nem tudjuk, miért?

— Nem tudják, hogy ma reggel futár jött Rómából?

— És ... és? ... nos? ...

Több hang kiabált egyszerre, Bramante nem szólt semmit, de arca hol fehér, hol vörös lett. Mintha életéről, vagy haláláról lenne szó, úgy leste a bán szavait.

— A szentséges atya megváltoztatta határozatát. Levélben tudatta Erzsébet királynéval és Lajos királlyal, hogy előbbi ítéletének tévedés volt az alapja. A nápolyi udvar gonoszul félrevezette s a pápa újabb rendeletet bocsátott ki a nápolyi nép számára, melyben megparancsolja, hogy Endrét királlyá kell koronázni, hogy Johannával közösen, egyforma hatalommal uralkodjanak. A rendelet egy példányát ide küldték és Erzsébet asszony elhatározta, hogy signore Bramanteval hazaküldi Nápolyba fiának, üdvözlétével és szeretetének kifejezésével együtt.

Az egész udvar lelkesült éljenzésben tört ki. Mindenki szerette a fiatal Endre herceget, ki oly korán elszakadt hazájától, családjától. És mindenki sajnálta, mióta olyan szomorú hírek jöttek felőle Nápolyból. Johanna nem szereti és nem becsüli férjét. Nagyatyjának végrendelete kettőjük számára rendelte a trónt, de Johanna ármánnyal, csellel, hizelgéssel s ami fő, sok-sok arannyal kivitte, hogy a pápa egyedül őt koronázta meg. Úr lévén országán és udvarán, immár semmibe sem vette férjét. Az udvar haszontalan naplopói meg szinte kedvüket találták, gyönyörűségüket lelték az idegen magyar herceg megalázásában, gyötrésében. Endre

sértett büszkeséggel, sebzett szívvel vonult félre a mulatós, ledér udvartól, melyet szíve mélyéből gyűlölt és utált.

A bűnös, léha udvari sereg már azt hitte, hogy végleg győzedelmeskedett. Nem is gondoltak arra, hogy Erzsébet asszony és Lajos király megváltoztathatják a pápai ítéletet. Pedig a csoda bekövetkezett és Bramante lovag ámulva, megdöbbenve hallgatta a bán szavait.

De nem azért volt olasz, nem azért élt egy képmutató, álnok udvar légkörében, hogy erőt ne tudjon venni érzelmein. Mire a magyarok lelkesedése lecsillapult és gúnyosan fordultak az olasz felé, hogy lássák, milyen arcot vág a sorsnak eme fordulásához, az olasz már udvariasan és nyájasan mosolygott:

— Kimondhatatlan boldog vagyok, — szolt, jobbra-balra meghajtva magát, — hogy láttam az önök kitörő örömét és résztvehettem benne. Endre herceg bizonyára igen derék és jó uralkodó lesz, mi pedig kívánjuk neki, hogy mentől hosszabb életű legyen.

A magyar urak erre éljent kiáltottak és senki sem vette észre Bramante mosolyának hideg kegyetlenségét.

Egy apród jött be és jelentette, hogy a király és királyné egy óra múlva búcsúkihallgatáson fogadják a lovagot. Bramante mosolyogva köszönetet:

— Nem tudom, látom-e még ezt a dicső országot, de boldog vagyok, hogy ilyen szép órákat tölthettem itt s ilyen jó hírrel megyek haza. Kihallgatásom után uraim ugyebár, iszunk még egy pohár bort uralkodóm, Endre király egészségeért, kit Isten sokáig tartson meg Nápoly trónján!

— Mit fohászkodik ez annyit egy ifjú ember egészségeért? — dörmögé Laczfy Dénes. — Mi van távolabb egy mástól, mint ez a fiatal herceg és a megsemmisülés?

Bramante mézédés mosollyal vett búcsút az udvari hölgyektől és uraktól. A bán leánya, Erzsi előtt külön meghajolt:

— Tartson meg kegyes jóindulatában Fenséged.

Erzsi komoly, halvány arccal állt helyén, mellette Rozgonyi Piroska, Rozgonyi Pál leánya, kit soha senki sem látott azóta mosolyogni, mióta Tar Lőrinc menyasszonya lett.

Mindenki tudta, hogy Tar Lőrinc bajvíváson nyerte meg a szép Piroska kezét. Lajos király ötlete volt ez a bajvívás. Hej, be sok szomorú órát szerzett neki később ez az ötlet. Bizonyára a király csak jót akart kedvelt hívével, a hős Rozgonyi Pállal és a szép, szelíd Piroskával. Hősi bajvívást rendeztetett Piroska kezéért, biztosra vevén, hogy a nyertes az ő legkedvesebb vitéze: Toldi Miklós lesz. Ám a sors másként rendezte a dolgot. Toldi szeszélyből, tréfából, vagy rossz ötletből Tar Lőrinc ruhájában, Tar Lőrinc címerében, álarc alatt vívott a szép leányért. Nem ismert rá senki, csak akinek pillantása mindenkiénél élesebb, a szerető leány szeme. Mikor a bajvívásnak vége lett és Tar Lőrincet jelentették ki győztesnek, Piroska biztosra vette, hogy a hős megelégszik a tréfát és jelentkezni fog. Ám Toldi hallgatott, hagyta, hogy Tar odalépjen Rozgonyi elébe és vakmerően, szemérmetlenül, mint győztes lovag, Piroska kezét kéri. Rozgonyi Pál leányára nézett és Piroska büszkén fölemelte fejét, lelkén egy szörnyű elhatározás viharzott át: ha ő, akit szeretek, meg tudta ezt velem tenni, ha ő tréfát űz az én szerelmes szívemmel, nekem lesz elég erőm fájdalmamat elviselni, eltitkolni. Ne lássa diadalát az én szenvedésemben és ne tudja szerelmesnek a leányt, kiből ő gúnyt űzött. A jó Isten, ki e pillanatban szívembe lát, tudja, hogy mennyire szenvedek, de rajta kívül nem is fogja megtudni senki. És míg Piroska lelkén átviharzott ez a gondolat, büszkén fölvetette fejét és így szólt: «Akarok Tar Lőrinc felesége lenni.» Ezzel aztán el is döntötte sorsát, mert Rozgonyi Piroska a Rozgonyi Pál leánya volt és inkább megvált volna életétől, mintsem adott szavát megszegje, ígéretét visszavonja. Akik körülte álltak, boldognak, vidámnak, elégedettnek látták, csak egy ember látta meg a titkos könnyeket és szörnyű fájdalmat, Toldi Miklós s amint bele-

nézett a leány titkos fájdalomtól ragyogó szemébe, ott is vesztette lelkét örökre. És ezzel megkezdődött a két fiatal lélek csodaszép, bús regénye, melyet halhatatlan költőnk, Arany János énekelt meg Toldi szerelmében.

Ám még erről senki sem tudott semmit. Most még Rozgonyi Piroska Tar Lőrinc menyasszonya. S az egész udvar meg van róla győződve, hogy boldog menyasszony. A Toldi Miklós iránt érzett titkos szerelméről senki sem tud semmit. Piroska még álmában sem ejti ki a hős nevét. Büszke szív, tud uralkodni magán. Ha boldog nem lehet, meglegedettséget mutat, már csak ősz apja kedvéért is, kinek ez a házasság egyetlen reménysége, üdve, boldogsága. Azt nem sejti senki, még Piroska sem, hogy Toldi is a keserű, boldogtalan szerelem nyilát hordozza lelkében, hogy sebzett lélekkel indult el Csehországba kalandot, veszedelmet, feledést, talán halált keresni. Ki sejtene a bús regényt, mikor oly szépen indul minden? A király kedvelt lovagjai közé sorozta Tar Lőrincet, a királyné kegyvel halmozza el Rozgonyi Pál szép leányát. Maga gondoskodik kelengyéről, kiházásításáról. Addig is, míg az esküvő napja elérkezik, a boszniai bán leánya, Erzsi mellé rendeli kísérő hölgynek.

Most is ott állt Piroska Erzsi mellett. A bánleány méltósággal fogadta Bramante üdvözlését.

— Ha visszamegyek szép hazámba, Fenség, örökre fájni fog a szívem, mert a visegrádi hölgyek szépsége, bája elfeledhetetlen.

— Lovag, — szólta Erzsi, — köszönjük udvariasságodat, bár jobb szeretném, ha őszinte volnál. A nápolyi nők híresek szépségükről és Johanna királyné ragyogó arcáról tündérmeséket mondanak.

— A királyné valóban szép, — szólta Bramante, — de mi haszna az egész világ tündérmeséjének, ha nem boldog. Ragyogó szépség Mária hercegnő is, de ha én Lajos királynak volnék, nem mennék olyan messzire aráért.

Fürkészve nézte a bankisasszony arcát; Erzsí elpirult, de hangja hidegen, méltóságosan esengett:

— Lovag, te nem vagy Lajos király és nagy vakmerőség kell hozzá, hogy csak egy pillanatra is helyébe képzeld magadat. Egyébként vigyázz, hogy a sok udvariaskodás és búcsúzkodás le ne késleltessen a kihallgatásról.

Ezzel a fejével biccentett és ott hagyta a lovagot. Piroska követni akarta Erzsit, de Bramante visszatartá:

— Kegyelmed is neheztel reám?

Tar Lőrinc menyasszonya vállat vont:

— Hogy jut ilyesmi eszébe lovag? A hercegnőt kell követnem, ez a kötelességem.

— De azért egy búcsuszorításra ideadhatná a kezét... Ha tudná, milyen szomorú a lelkem, én nem vagyok rossz ember, higgye el kegyelmed.

— Elhiszem. Csak azt nem értem, miért szomorú? Hiszen hazájába, rokonai közé megy.

— Már mondtam, szép kisasszonyom, hogy én nem vagyok rossz ember, bármit tartsanak rólam a magyar urak, nem vagyok az. Igaz, hogy boldog vagyok, hogy Nápolyt újra láthatom. Itt, drága kisasszonyom, nagyon hidegek a napok és sötétek az éjszakák... De azért sokért nem adnám, ha ezt a halálítéletet másra bízták volna.

— Halálítéletet is visz kegyelmed? Ez igazán szomorú, ezt nem tudtam. Szegény ember, sajnálom kegyelmedet is, meg a szegény bűnöst is, mert kétségtelenül bűnös ember halálos ítéletét viszi...

— Mindnyájan bűnösök vagyunk, szép kisasszony, — felelt a lovag rejtelmes mosollyal, — legalább is a szentírás így tanítja.

— Úgy van, — felelt Piroska komolyan — és éppen ezért én csak sajnálni tudok minden bajba került embert, akár rászolgált sorsára, akár nem. A jó Isten legyen irgalmas hozzá. De lássa lovag, én azt hittem, hogy kegyelmed

csakis a pápai rendeletet viszi, mely megparancsolja Endre herceg királlyá koronázását.

— Szép kisasszony, az imént mondtam, hogy minden ember bűnös, csak egyikről tudjuk, a másiktól nem. Az egyiket utoléri a földi igazságszolgáltatás, a másik ott fent ad számot bűneiről. Higgyen nekem, drága kisasszony, hogy minden írás lehet halálos ítélet, bármint szóljon is. A fekete betűk komolyan parancsolják, hogy királlyá koronázzanak egy fiatal herceget s akiknek szól, azt olvassák ki belőle, hogy a fiatal herceg... no, de Isten vele szép kisasszony. Az Ő kegyelme virrasszon minden lépésén és lebegjen minden álma fölött.

Ezzel távozott. Rozgonyi Piroska bámulva nézett utána. Nem értette, nem érthette szavainak szörnyű jelentőségét.

IV.

Erzsébet királyné nagyon holdog volt, mikor a megmásított pápai rendeletet megkapta. Anyai szíve, királynői büszkesége egyaránt sértve volt Endre fiának méltatlan megaláztatása miatt. Az ő fiának joga van Nápoly trónusához. Martell Róbert végrendelete biztosította számára e jogot s Erzsébet nem volt lágy, engedelkeny természetű asszony. Ha vérrel, ha arannyal, de ő kivívja fia jogát.

Lajos király is nagyon örült a fényes eredménynek, de őt valami különös balsejtelem kínozza. A királyné arca ragyogott a boldogságtól, a király pedig gondolkozva, sötét eszméken tépelődve járt fel s alá a visegrádi vár folyosóin. Egy ilyen sétáján véletlenül szembe találkozott a boszniai bán leányával Erzsivel, ki éppen a királynét kísérte.

Lajos kegyesen megszólította a szép leányt:

— Nos, kedves hugom, jól érzi magát udvarunkban?

Ezsi mélyen meghajolt, úgy, mint az udvari szertartás előírta. De ez az előírt szertartás most az egyszer nagy segítségére is volt, a király nem láthatta lángbaborult arcát.

— Köszönöm Felséged kegyes érdeklődését és szíves jóindulatát.

A királyné feltűnő nyájassággal és szívelességgel nézett Erzsire:

— Úgy van, kedves fiam. Erzsi leányunk nagyon megnyerte jóindulatunkat. Vallásos, ájtatos gondolkozása igazán tetszésünkre van, éppen azért örömmel értesültünk elhatározásáról, hogy a fátyolt fel akarja venni és belép Krisztus urunk szent menyasszonyai közé.

— Hogyan? — kérdezte a király megütődve, — Erzsi apáca akar lenni? Az ilyesmit nagyon meg kell fontolni s nem hebehurgya, fiatal meggondolatlansággal dönteni életünk sorsa felett.

— Csodálkozom rajtad fiam, — felelt a királyné Erzsi helyett. — Csodálkozom, hogy te, akit olyan vallásos szellemben, mindenben a mi Urunk parancsolata szerint neveltelek fel, te így beszélhetsz. Fiatalos meggondolatlanságról beszélsz? Vajjon ha száz évig gondolkoznék is Erzsi sorsa felett, ezer bölcstől kérne tanácsot, tehetne-e jobbat nemesebbet, igazabbat, mint hogy az Úrnak szenteli életét? S mentől ifjabbban jut ez elhatározásra s mentől hamarabb zárdába vonul, annál kedvesebb lesz áldozata az Úr előtt s annál inkább biztosítja lelkének nyugodtságát, túlvilági üdvösségét.

— Nem, édes anyám, — rázta fejét Lajos, — bocsáss meg, én másként gondolkodom a dologról. Hű és buzgó híve vagyok az egyháznak és én is azt hiszem: háromszor boldog az, aki tisztán és egyedül az Úrnak szentelheti életét. Ám jó anyám, az ilyen elhatározás csak úgy szép, dicső és magasztos, ha bensőnkben élő szózat egyenesen erre rendel bennünket. Es Erzsi hugom sokkal fiatalabb, semhogy még e szózat hangját megérthetné.

— Mindegy az. Elvonulásával megmenti magát a földi élet csábjaitól, nem eshetik rabul a sok emberi hiúságnak. Itt, az életben nagy küzdelmek várnak a legjobbakra, hiszen

a sátán mindnyájunkat megkísért, de aki gyorsan zárdába vonul, az nem ismeri meg a gonosz cselvetéseit, melyet az élet küzdelmei, örömei, harcai tárnak elénk.

— Ezeket a kísértéseket pedig meg kell ismernünk, édes anyám. Gyáva az, aki megszökik előlük. Igenis küzdünk, harcolnunk, szenvednünk kell, hogy aztán, ha már lelkünk mindezt megismerte és a békét szomjuhozza, elvonulhasson az Úr szolgálatába. Ámde a harc elől megszökni, az élet elől elbujni, nem Erzsi hugom, ez nem olyan leányhoz illik, kiben a boszniai bánok hősi vére folyik.

Erzsi szeme lángolt, arca kipirult, mintha csak most látná igazán élete útját. Felelni akart, ám az özvegy királyné fagyosan közbeszólt:

— Fiam, a leghatalmasabb uralkodó se szóljon bele az Úr dolgába. Erzsi Krisztus urunknak ígérte életét s remélem, boldog lesz, ha szavát minél előbb beválthatja. Nekem ott is kedves és szeretett leányom marad és elhatároztam, hogy élete új útján éppen úgy támogatom, mint eddig. A Nyulak szigeten, hol Béla király szent életű leánya élt és szenvedett, tulajdon abban a klostromban, ahol a boldog emlékezetű Árpád hercegnő élt, éljen ő is, mint a zárdá fejedelemasszonya. És most menjünk leányom, az ájtatosság órája vár bennünket, a kis kápolnában misére csöngetnek.

Lajos király sokáig elgondolkozva nézett a távozó hölgyek után. Már régen eltűntek a kápolna ajtajában, de ő még mindig ott látta szeme előtt az Erzsi halvány arcát, szomorú szemét. Milyen szép volt, mikor a lemondásról, a zárdába vonulásról beszélgettek, de még sokkal szebb volt, mikor a király szavai után, melyek az életet, a küzdelmet dicsőítették, lángoló pir gyúlt ki arcán. Milyen kedves, hűséges, szelíd teremtés, bizonyára megérdemelné, hogy nagyon boldog legyen. Ám a földi boldogság nem érdem szerint osztódik, íme az ő szeretett Endre öccse bátor, igaz, nemes lélek és mégis...

Oly sötétre vált a király arca, hogy akik most látták,

félve huzódtak el előle. A hatalmasok haragját kerülni kell. Tudták ezt már régen a visegrádi udvarban is.

Pedig Lajos nem haragudott, inkább aggódott, nyugtalan volt s mentől jobban ragyogott az özvegy királyné arca, Lajost annál inkább gyötörték a balsejtelmek.

Erzsébet Rómából jött jó hírek örömeire fényes ünnepséget rendezett. Szemkápráztató ragyogása volt most a visegrádi udvarnak. A királyné csupa kegy, csupa nyájasság és leereszkedés. Gőgös, kevély, hideg lelkét teljesen megolvasztotta az anyai szeretet napja.

Sorba szólíttatta kedvelt híveit. Most egyszerre Laczfy Dénes felé fordult. A nápolyi út óta mintha kissé kegyvesztett volna a derék vitéz a királyné szemében. Erzsébet nem tudta elfelejteni, hogy Laczfy milyen hideg hangon beszélt a nápolyi udvarról s milyen szükszavúsággal adta át Mária hercegnő gyűrűjét. Most azonban minden aprólékos neheztelésnek vége. A királyné kegyesen int Laczfynak, a vitéz előrelép, most hárman állnak a terem közepén, az özvegy királyné, Lajos király és Laczfy, a kíséret csak arcukat látja, de hangjukat nem hallja.

— Örvendek, hogy látlak nemes vitéz, — kezdte a királyné nyájasan, — remélem, hogy most állandóan udvarunkban maradsz.

— Itt maradok, felséges asszonyom. Itt maradok, hogy kéznél legyek, ha uramnak és királyomnak kardomra és hűségemre van szüksége.

— Mindnyájan ismerjük hűségedet lovag es tudjuk, hogy számíthatunk reád. Ámde — áldassék érte az Úr neve — most béke és nyugalom van mindenütt s az emberek inkább örömmünnepre készülődnek, mint harcra, háborúra.

— Valóban úgy van, felséges asszonyom. Ám ki tudja, mit hoz a holnap.

— A jövő Isten kezében vgyon, — felelt áhítatosan a királyné.

— Úgy van. S mi hívők tudjuk, hogy ott jó kezekben

vagyon. Ám azért minden hit és bizodalom mellett is az embernek gondolnia kell a veszélyekre és bizonytalanságokra. Csak az élvezheti igazán a békét, aki el van készülve a háborúra.

— Jól beszélsz, — szólt közbe a király élénken. — Azért rendeztetek annyi bajvívást, próbamérkőzést. Gyönyörködik a szemünk s egyben edződik, erősödik a lelkünk.

Erzsébet elgondolkozott, mintha vissza, messze a múltba nézne szeme és halkán, révedezve kérdezé Laczfy Dénestől:

— Mikor a nápolyi kíséreteddel együtt fogadtalak, egy fiatal, szőke ifjut láttam a kíséret tagjai között. Ki volt ez az ifjú?

Laczfy egy pillanatra lesütötte szemét, arca is mintha jóval pirosabb lett volna, mikor felelt:

— Balog Péternek hívják, felséges asszonyom. Árva fiú a felvidékről. Nemes sarjadék, habár elszegényedett is, udvaromba fogadtam, hadd tanuljon bele a fegyverforgatásba.

— Úgy? És veled volt Nápolyban is?

— Igen, magammal vittem.

— Az arca, — szólt a királyné halkán, inkább saját magának, — úgy emlékeztet valakire, aki... ej, ne beszéljünk róla...

— Kire gondoltál, édes anyám? — kérdezte a király.

Erzsébet kirtelen összeszedte magát.

— Már csak reátok gondolok, édes, szeretett gyermekeim. Reád és Endre fiamra, ki már azóta bizonyára átvette a jó hírt és boldog, hogy kivívtuk igazát.

Lajos büszkén fölemelte fejét:

— Remélem, öcsém igazságos, de szigorú uralkodója lesz ennek az ingatag, léha népségnek. Ezt a nápolyi udvart meg kell fékezni. Ha nem lehet szép szóval, hát erőszakkal.

— Ne feledd, felséges uram, hogy öcséd egyedül áll egy ellenséges udvar közepette.

— Egyedül is erősebbnek kell lennie, mint ez a tivornyázó szemenszedett olasz had. Endre magyar királyi vér és az ő

részén van a jog, az igazság. Es a nápolyi udvarnak ezt éreznie kell s éreznie kell azt is, hogy a magyar király mindenkor kész ennek a jognak és igazságnak teljes erejével és hatalmával érvényt szerezni.

— Úgy van fiam, — bölintott a királyné, — de ne feledd, hogy a királyok első kötelessége békét teremteni és könyörületességet gyakorolni. Meg is írtam Endrének, hogy legyen bőkezű híveivel szemben és gyakorolja az elnézést azokkal, kik bűnüket szánva-bánva, trónja elé omolnak.

— Ha Felséged megengedi, én nyíltan megmondom, hogy ez a dolog nem a mi jó Endre hercegünkön fordul meg. Ő benne mindig megvolt a hajlam a békére, az irgalomra, a könyörületre. Johanna királynénak kellene keresnie és megtalálnia a szeretet és egyetértés útját, de a mint én láttam...

Nem tudta tovább folytatni; a terem ajtaja hirtelen kitárult, egy poros ruhás, dúlt ábrázatú futár tört be a fényes udvari népség közé. Mindenki megdermedve nézte azt a viharvert, dúlt, tépett alakot. Az udvarmester haragosan lépett elébe:

— Hogy mersz ide betörni, ebbe a fényes, mulató, főrangú társaságba?

— Ez a fényes, főrangú társaság mindjárt gyászköntöst ölt és vezekelni fog, — felelt a futár rekedten.

— Hogy merészelsz itt?...

— Ej, udvarmester ur, ne tartson fel, az én perceim drágák, két hét óta nem fektüdtem ágyban...

— Nini, hiszen te vagy az, Drégely Gábor. De kijöttél a formádból, meg sem ismertelek.

— Nem csodálom, én sem ismerem magamat. Azt sem tudom: itt vagyok-e még a földön s van-e Isten ott fent az égben, ha ilyen szörnyűségek történhetnek?!...

— De mit beszélsz, megőrültél?

— Az sem volna csoda, ha megőrülnék. Hol a király?

Most Lajos is figyelmes lett a tépett, dúlt alakra és előre lépett, míg Erzsébet lassan követte.

— Mi az? Te vagy az, Drégely Gábor?

— Oh, felséges uram, bár hagyott volna el inkább a lélek, minthogy megmondjam neked azt, amit meg kell tudnod...

Lajos arca márványfehér lett, a királyné alakja megtántorodott. Pedig még semmit sem tudtak, de a gyászos, örökké siratott, soha jóvá nem tehető szerencsétlenség már lelkükre vetette árnyékát.

— Felséges uram, királyom, testvéredet, Endre herceget az aversai klostromban orgyilkosok megfojtották.

Egy jajkiáltás s a királyné ájultan esett össze. Lajos megrázkódott egész testében, mintha ő is a földre akarna zuhanni édes anyja mellé. Egy pillanatig tartott az egész. Aztán Lajos fölemelte a fejét, a gyászoló testvér eltűnt, akik a teremben álltak, azok csak a rettenetes, a haragvó, bosszuért szomjazó királyt látták.

Az a márványarc megelevenedett, a szemöldökök összehúzódtak, a szem kitágult, akik látták a királyt e pillanatban, azok sohasem tudták többé mosolyogva elképzelni. A harag és a bosszú megelevenedett szobra volt ez a fejedelem. Mintha alakja is megnőtt, emberfölöttivé vált volna.

Egy pillanatnyi rémes csönd, aztán Lajos int és a királynét hölgyei fölemelik és elviszik belső termeibe. Lajos mereven, mozdulatlanul áll helyén, míg csak a királyné gyászos alakja el nem tűnik. Aztán Drégely felé fordul:

— Beszélj el mindent. Ne félj, ne reszkess... A király arca ne rémitsen meg. Ami haragot, fenyegetést kiolvasol belőle, az nem neked szól. Lajost tud különbséget tenni a hír és a hozója közt. Beszélj, mindent akarok tudni!

— Oh, felséges uram, amit én tudok, az oly hézagos hiszen a rémes esemény után rögtön lóra ültem és vágtattam. Én csak annyit tudok, hogy Bramante lovag megérkezett és átadta a pápai ítéletet, mely szerint Endre herceget Nápoly királyává kell koronázni. Az udvar egybegyűlt, mikor a pápa parancsát felolvasták. Johanna királyné moz-

dulatlanul, márványarccal hallgatta végig a parancsot s mikor a felolvasás végén megkérdezték, hogy van-e mondanivalója, röviden csak ennyit felelt: nincs, a parancs előtt meg kell hajolni! Erre Károly, Durazzo hercege megkérdezte, hogy mikorra rendelte el a pápa a koronázást? Két héten belül, volt a válasz. Nos, akkor semmi baj sincs az avversai nagy vadászatokat még a héten megtarthatjuk Erre többen nevetni kezdtek, mintha csak a vadászat volna ebben a dologban a legfontosabb. Másnap az egész udvar kivonult Aversába s az ottani régi klastromban pihent meg, hogy hajnalban megkezdődjék a vadászat. Azon az éjjel valaki kihívta Endre herceget hálókamrájából, hogy beszélni óhajt vele. A herceg kiment s többé élve nem látták. Kora hajnalban ott találták meg a holttestét az avversai klastrom kertjében.

Drégely kimerülten hallgatott, mintha lelkében még egyszer átélné a vérfagyasztó borzalmakat. A visegrádi udvari társaság megrendülve hallgatta a szörnyű tragédiát. Hiszen mindenki ismerte, mindenki szerette a jó, szelíd, nemeslelkű Endre herceget, kit balvégzete vezetett Nápolyba egy romlott, szép és hűtelen feleség mellé. Most mindnyájuk előtt megjelent az ifjú herceg szép lelkes arca és a szemek könnybeborultak, az ajkak kínosan rángatództak, amint erőszakkal elfojtani igyekeztek a zokogásukat.

Csak Lajos maradt merev, mozdulatlan. Kezét nyújtotta Drégely felé, ez volt a köszönete nehéz fáradozásáért. Aztán az udvari gyülekezet felé fordult:

— Hallottátok ugy-e, hogy mint gyilkolták meg azt, aki életében mindenkinek jó volt, hogy micsoda vérlázító kegyetlenséget követtek el azzal, aki mindenkivel szemben könyörületességet gyakorolt. Ábel tiszta, ártatlan vére az égbe kiállt, az Úr felé és bosszúért esedezik. Én pedig esküszöm igaz keresztényi hitemre, királyi méltóságomra, lovagi becsületemre, hogy addig lelkem nyugalmat nem talál, testem örömet nem ismer, míg öcsém gyilkosait meg nem

büntetem, éppen olyan irgalmatlanul, keményen és kegyetlenül, mint ahogy ők bántak áldozatukkal. Öcsém halálra-vált arcát rajzoltatom zászlóimra és indulok Nápolyba, nem barcolni, hanem büntetni, nem viaskodni, de ölni, gyilkolni, pusztítani! Aki szeret, aki szívemhez közel áll, aki érzi lelkét háborogni, a rémes, szörnyű kegyetlenség miatt, az velem fog büntetni, megtorolni, igazságot szolgáltatni!

Egy hatalmas kiáltás rázkodtatta meg a visegrádi palota fogadótermének márványoszlopait. E kiáltásban a jelen volt magyar urak egyhangúlag, egyszerre fogadták meg, hogy indulnak a halálfejes zászló alatt Nápolyba, a szerencsétlen Endre hercegért bosszút állni.

V.

A magyar vitézek készültek, irtó, bosszúálló hadjáratra Nápoly ellen. Minden igaz magyar szív sajgott, látván a király mérhetetlen nagy fájdalmát, szenvedését. Lajos nem sírt, nem átkozódott, hallgatag, komor arccal járt-kelt a vitézek között és rövid, száraz hangon adta ki parancsait. De akik a szemébe néztek, megborzadtak az ott látott égő fájdalomtól.

Erzsébet asszony a gyászos hír vétele óta nem fogadott senkit. Bezárkózott belső szobájába, még legkedvesebb hölgyét, a bosnyák bán leányát is csak napok múlva engedte be pár percre.

Erzsi arca fehér volt a rémülettől és fájdalomtól, mikor a királynétől kijött.

— Rettenetes, — súgta halkan Rozgonyi Piroskának. — A királyné nem élő asszony immár, hanem a fájdalom megdermedt szobra. Edes Piroska, rettenetes azt a sápadt arcot, azt az égő szemet látni. Mikor trónja elé járultam kézesőkolásra, csak ennyit mondott: Erzsi, te nemsokára megszabadulsz minden földi gondtól, minden szenvedéstől. Bent magányodban imádkozzál értünk leányom. Értünk, kiknek itt kellett maradni, itt kell tovább élni, ebben a szörnyű, bűnös, hitvány világban.

— Szegény királyné, — mondta Piroska, a fejét lehajtva.

— És tudod, mi érintett legrettenetesebben? Isten bocsássa meg, hogy a szörnyű szerencsétlenségek közt még a saját személyemmel is merek és tudok foglalkozni. A királynénak nem mondhatom meg, most különösen nem, hiszen ő annyira biztosra veszi a dolgot, hogy fejedelemasszonnyá akar tenni, én pedig már nem érzem lelkem oly elszántnak, oly biztosnak...

— Nem akar Fenséged zárdába menni?

— Nem, — felelt boszniai Erzsi hirtelen határozottsággal. — Miért ne beszélhetnék veled őszintén, Piroska, hiszen tudom, hogy hűséges hívem, igaz barátnőm vagy.

— Az vagyok Fenség és az is maradok, míg csak élek.

— Látod Piroska, én sok dologról másképp gondolkozom most, mint pár hónappal ezelőtt. A zárdába csak annak szabad belépni, kit belső szózat hív a szent pályára. De gyáván megfutni az élet, a harc, a szenvedések elől...

Arca lángolt, míg Lajos király szavait ismételte. Piroska bámulva nézte a szép leány kigyúlt arcát.

— Nincs igazam, Piroska?

— De igen Fenség, — felelt Tar Lőrinc menyasszonya szomorúan, — annak mindig igaza van, aki remél.

— Hogy mondod ezt Piroska? Milyen szomorú az arcod, milyen könnyes a szemed...

— Óh Fenség...

— Miért nem viszonzod bizalmamat, látod én, én...

Hirtelen megragadta Piroska kezét és most lázasan, szaggatottan ömlöttek szívéről a szavak, mint ahogy a láva ömlik a kráterből, ha a hegy már nem bírja a rettenetes forráságot, tüzet és lángot.

— Vagy talán már sejted is? Pedig hogy titkoltam. Rettegtem az éjszakától, nehogy álmomban kiejtsem annak a nevét, ki oly magasan áll felettem, kire gondolnom sem szabad. Még sóhajtani, sírni sem mertem, hiszen ha megsejtenék... Mily megaláztatás, szégyen volna osztályrészem.

Az akit szeretek, másnak a vőlegénye, de ha az nem volna is, senkisé is hinne érzelmeimben, talán még ő sem... Senki sem hinné, hogy őt szeretem, mindenki azt mondaná, hogy a királyi trónus után vágyakozom. És Erzsébet asszony... Hiszen ismered a királynét. Anyai szereteténél csak királyi gőgje, kevélysége nagyobb. Mi vagyok én hozzájuk képest, a szerény kis Bosnyákország hercegkisasszonya? Ej, Piroska, sokszor azt gondolom, hogy jobb volna nekem fehér, puha nyoszolyám helyett hideg, halotti koporsóban fekvüdni...

— Fenség!...

Erzsi arcán szomorú, mélabús mosoly futott át.

— Ne ijedj meg édes, jó Piroskám, ne félj semmit. Nem teszem meg. Most már biztosan nem. Tudod-e, hogy ezek elől a gondolatok elől akartam zárdába vonulni, de most már oda sem megyek. Amíg királyi fényben, boldogságban, meglegegedetten láttam őt, addig sokszor gondoltam a halálra és a klastromra, de most, hogy szenved, hogy vészbe, harcba, háborúba indul, most azt mondom, amit ő mondott: nem szabad gyáván megszöknünk az élet, a harc, a fájdalmak elől... Hátha még valaha hasznára lehetek neki, kihez életemnél is jobban ragaszkodom. Hátha valami veszélyt tud elhárítani róla éberségem, megőrzi a gonosztól imádságom. Itt maradok Piroska és ha majd elhozza szépséges menyasszonyát, én leszek az, aki legnyugodtabban kérem az Urat, hogy tegye őt boldoggá, mint ahogy megérdemli és áldja meg azt a boldog nőt, ki hű és szerető hitvesként élhet mellette.

Elhallgatott. A szeme könnyes volt, ám az ajka mosolygott. Erzsi e pillanatban boldognak érezte magát, hogy szenvedhet azért, akit szeret.

Csak pár pillanat múlva fordult Piroskához szelíden, szeretettel:

-- És te, édes, jó barátnőm, beszélj őszintén, bizalmasan. Boldog vagy-e, szereted-e azt az embert, kinek karikagyűrűjét ujjadon viseled?

Piroska egy pillanatig maga elé nézett, aztán nyugodt, komoly hangon felelt:

— Fenség, egyetlen leánya vagyok az édes apámnak. Nincs más öröme, nincs más boldogsága, mintha engem mosolyogni lát. Fenséged az imént hősi lélekkel vállalkozott minden szenvedésre azért, akit szeret. — Én — én megpróbálok boldog lenni az apám kedvéért.

S amint ott állt fenséges lemondással, a gyermeki szeretettől szinte átszellemülve, oly szép volt, hogy Erzsí meghatottan ölelte magához:

— Piroskám, édesem, most százszor drágább vagy nekem, mint eddig voltál. Bármilyen történék is velem, bárhová vessen is a sors, én mindig hű barátnőd maradok.

És dicséretére legyen mondván Erzsinek, soha ezt a fogadalmát el nem felejtette. Szerető barátnője maradt Rozgonyi Pál szerencsétlen leányának mindvégig. Ki tudja, ha Piroska akkor teljes nyíltsággal beszél, ha bevallja Toldi iránt érzett szerelmét, melyet a vitéz sértése, bántása sem tudott megölni, talán a bosnyák bán leánya elsimítja a félreértéseket s kibékíti azokat, kik oly szerelmes szívvel vágyakoztak egymás után. Ám Toldi valahol a messze távolban bújdosott. Piroska pedig a Tar Lőrinc gyűrűjét viselte büszkén, mosolyogva, nehogy édes apja megsejtse a szíven ejtett mély sebet.

Szegény bájos, szép, szerencsétlen Piroska, kinek sorsa már el volt végezve. Meg volt írva a sors könyvében, hogy rövid, boldogtalan házasság után ott találjon menedéket a Nyúlak szigetén, a boldog emlékezetű Margit hercegnő menedékhelyén. Hogy itt vegyen búcsút minden földi örömtől, boldogságtól s itt készüljön ama más, ama jobbik világra, hol minden sebzett szív balzsamot talál, minden bánat kiengesztelődik, minden harag elcsittul. Feketeruhás, törékeny alakod, bánatos halvány arcod még egyszer megjelenik előttünk, úgy, ahogy a világ egyik legnagyobb költője és művésze: Arany János megelevenítette alakodat és szomorú

mesédet. Aludj nyugodtan boldogtalan, szép Piroska! Rövid és szerencsétlen életed gyorsan eltűnt, ám új életre keltél a költő lelkében és itt dicsőségesen feltámadva örök ifjúságot, örök szépséget kaptál. Úgy élsz mindnyájunk lelkében, ahogy halhatatlan lantosod megörökített. Az évek jönnek-mennek és ráncokat vésnek az ifjú arcra és fehér szálakat szőnek a fekete fürtökbe, por, feledés lep el mindent, de a te szépséged, a te jószágod halhatatlan. Ott élsz a rimes sorokban, ahogy a költő látott s nemzedékek születnek, felnőnek, összetörnek, te szép és ifjú maradsz örökre! Bús történeted mindig könnyeket csal a szemekbe, míg csak az emberek érteni és szeretni tudják azt, ami szép, tiszta és igaz...

De hagyjuk ezt! Hiszen Tar Lőrine menyasszonya még ott áll a visegrádi vár egyik szobájában, fenséges barátnője boszniai Erzsébet előtt és megpróbálja feledni azt, ki oly méltatlanul megbántotta, megpróbál édes apja kedvéért mosolyogni, boldog lenni...

Míg a leányok álmodoznak, a férfiak készülnek a megtorló, szörnyű háborúra. Lajos király seregeit gyűjti, fegyverezi, Erzsébet imádkozik és gyón.

Oh, a lelki atya sok borzalmas vallomást hall, sok lelki nyomorúságot lát. Ő látja a büszke, kevély, hideg Erzsébetet, amint homlokával a hideg kőkövöt érinti és zokogásba fulladt hangon beszél:

— Oh, az én szörnyű bűneim... Nem tudok szabadulni a gondolatától, hogy Endre fiam ezek miatt pusztult el... Oh, az a szerencsétlen, kegyetlenül kiírtott Zách-család. Az ő vérük az égre kiáltott, az én fiam vérenek is hullnia kellett.

— Fordulj az ég irgalmához leányom, — intette János, a pap szelíden. — Az emberiség számtalan bűnénél nagyobb a jó Isten irgalma, kegyelme. Az ő szent fiának vére mossa le a te lelked bűneit.

— Zárdákat építtettem, imádságban töltöttem életemet, hogy az Urat megengeszteljem ama szörnyű gyikosságért.

De a szerencsétlen halálra ítelt Zách-család emléke mindig kísért. A múltkor láttam egy vitézt fiam kíséretében, ki ugyanazokat az emlékezetes vonásokat viselte arcán. Honnan jött, ki lehet, hiszen az egész nemzetséget kiirtották?

— Ne törd ezen a fejedet leányom. A Zách-család eltűnt s az Úr bizonyára vigasztalást, engesztelődést ad majd sebzett anyai szívednek másik fiadban, Lajosban...

A királyné azonban még sokáig ott maradt térdein, mert a gyóntató minden jósága mellett sem bírt sebzett lelkére irt adni.

Az udvari népség nem is látta, csak mikor — hadba indulva — fiától ünnepélyesen elbucszúván, megáldotta Lajost. Fekete ruhájában, hosszú, földig érő gyászfátyolában olyan volt a királyasszony, mint a halál, mint a bosszú anyala.

— Menj fiam, — mondta a térdelő Lajos fejére téve kezét, — menj Isten nevében! Az ő kegyelme és szegény meggyilkolt testvéred szelleme vezesse lépteidet.

— Úgy van anyám, — felelt Lajos a királyasszony kezét megcsókolva. — Én elmegyek, hogy büntessenek és bosszút álljak. Igazságos ügyért húztam ki kardomat s remélem, nem fogom azt dicsőség nélkül visszadugni hüvelyébe.

A királyné szeme végig futott a vitézeken és megint megakadt a Laczfy Dénes kíséretében levő fiatal vitéz arcán. Balogh Péternek hívják, Laczfy mondta, tehát így kell lenni... Ám milyen csodálatos, az ifjú annyira hasonlít a Zách-család tagjaihoz, mintha csak ama Feliciánt látná sírjából kikelni, ki akkor régen fiait akarta legyilkolni és kezét oly szörnyű módon megcsónkította.

Ej, káprázat, véletlenség az egész... Hiszen a királyasszony maga tudja a legjobban, hogy a Zách-család tagjai szörnyű, kínos halált haltak, egyik a másik után. Ő erőszakolta ki férjétől, Róbert Károlytól ezt az ítéletet, hogy nemcsak a merénylő apának kellett pusztulnia, hanem az ártatlan gyermekeknek és a legtávolabbi atyafiaknak is.

A királyné elfordítja arcát, hogy szabaduljon a múlt véres kísérteteitől, Lajos pedig a királyné hölgyei felé fordul, hogy búcsúzzék tőlük. Most éppen a bosnyák bán leánya előtt áll:

— Isten áldja meg, kedves hugom. Gondoljon reánk jóindulattal és imádkozzék értünk.

— Oh, felséges uram, ezt eddig is megtettem. De ha vakmerőségnek nem veszi, szeretnék Felségednek valamit átnyújtani.

— Ugyan mit, kedves hugom?

— Jó anyám egy amulettet hagyott reám. Kis gyermek voltam, mikor halálos ágyához hívtak és nyakamba akasztotta ezt a szentelt érmet, azóta mindig viselem. Oh, felséges uram, ha kegyeskednék elfogadni...

— Szívesen veszem, mint jóindulatának kifejezését.

Erzsi szeme könnybe borult, míg a király az amulettet átvette. A király belenézett a könnyező szempárba s ki tudja, e pillanatban talán világosan olvasott bennük s rajtuk keresztül a leány lelkében. Lehet, mert arca elkomorult és mereven, keményen jegygyűrűjére nézett. Gyűrűjére, melyet a nápolyi királykisasszony, Mária küldött neki.

A király meghajtotta magát a hölgyek előtt, aztán távozott és a kihallgatásnak vége volt.

A sereg másnap indult és Erzsi merengve nézett a budai útra, hol már a por sem látszott a távozó vitézek után.

— Elment, Piroska..., Messzire elment. Elment bosszút állni öccséért és hazahozni szívének választottját. Az Úristen segítse minden lépését és az én édes anyám ereklýéje őrizze minden bajtól.

VI.

Lajos király győzedelmesen vonult előre Olaszország szíve felé, Nápolyba. A halálfejes zászló rémületet és borzalmat kelt mindenfelé, hiszen most mindenki tudja, hogy a király nem hódítani jött, hanem büntetni, nem birodalma

határait akarja kitolni, hanem ártatlanul meggyilkolt testvére, Endre herceg halálát jött megbosszulni.

Mégrettent most a nápolyi bűnös udvar is. A királyné, ki eddig állhatatosan tagadta, hogy sejtelve lett volna férje meggyilkoltatásáról, most követet küldött Lajos elé, még pedig ama signore Bramantét, ki valaha már járt a visegrádi udvarban és így ismerte a magyar viszonyokat.

A fehér zászlóval jelentkező követet Lajos azonnal fogadta. A lovagot a királyi sátorba vezették. Lajos sötét, hideg arccal ült trónján s a trónja előtt térdelő Bramante-nak intett, hogy álljon fel.

— Felséges uram, — kezdte a lovag, Lajos intése után, — szomorú, gyászos napok virradtak reánk, mióta a szép Magyarországot elhagytam. Hidd el, mindenki veled együtt siratja a boldogtalan Endre herceget, kit alávaló gyilkosok életétől megfosztottak.

— Lovag, — szólt Lajos keserűen, — akarom hinni, hogy őszintén beszélsz, de miért szidalmazod királynédát és leghívebb embereit? Vagy talán azt hiszed, hogy szemünk vak és fülünk süket? Azt hiszed, nem tudjuk, hogy királynéd, Johanna gyilkoltatta le urát a megkoronáztatás előtt, mert hitszegően, a Martell végrendelettel dacolva, egyedül akart ülni Nápoly trónján.

— Felséges uram, gonosz indulatú emberek rágalmazták előtted a királynédmat. Őfelsége Johanna királyné vérző szívvel gyászolja nemes férjét. Minden templomban misét mondatott érte és udvarában mély gyászt visel mindenki a boldogtalan herceg után.

Lajos homlokára vészes felleg tornyosult:

— Hitvány, alávaló komédia! Az Isten, aki a szívekbe lát, jól tudja ezt. Mondd meg úrnődnek, hogy Lajos ismeri őt is és gyalázatos udvarát is. De mivel esküvel állítja, hogy része nem volt a gyilkosságban, mivel mégis Martell ivadék és közös vér folyik ereinkben, hajlandó vagyok éle-

tét megkimélni, ha hitszegően bitorolt trónjáról azonnal lemond és a bűnösöket kezembe szolgáltatja.

Bramante még mélyebbre hajolt:

— Felséges uram, esedezem, ne kívánj lehetetlenséget. Johanna királyné törvényesen, a Martell Róbert végrendelete és a pápa engedelmé folytán viseli Nápoly királyi koronáját. A trón immár, a szegény, jó Endre herceg halála óta teljesen és kizárólag az övé. Ő isteni és emberi törvények szerint jogosan uralkodik Nápoly népe fölött. A gyilkosokat örömmel és szívesen szolgáltatná át neked, hiszen ő maga is ég a bosszúvágytól és alig várja, hogy férje gyilkosai büntetésüket megkapják. De ezek a hitvány cinkosok elszöktek Nápolyból és a királyné nem bírja őket megtalálni.

Lajos keserűen mosolygott:

— Királynéd buzgalma igazán megható. Most üldözi már őket, mikor előbb egérutat adott nekik a menekülésre. Ej, lovag, mire való ez a haszontalan szóbeszéd? Amit mondtam, megmondtam. Vidd el üzenetünket úrnődnek. Ma még talán hajlandó vagyok az ő személyére nézve irgalommal lenni, nem mintha megérdemelné, de mert közös őseinkre és szeretett menyasszonyomra, Mária hercegnőre, gondolok. Holnap? ... Holnap, lehet, már semmi sem fog meglágyítani s királynédtól nemesak trónját, de életét is fogom követelni.

— Hatalmas, dicső király, nem hiába mondják, hogy a legnagyobb lelkek tévedése a legvégzetesebb. Lelked felindult Johanna királyné ellen és senkisémet csillapítja haragodat. Pedig a királyné ártatlan. Ő maga fájlalja legjobban nemeslelkű férje halálát. Hogy pedig irántad milyen tisztelettel viseltetik, azt legjobban bizonyítja, hogy tulajdon vétét, Mária hercegnőt is könnyörtelenül száműzte, amiért irántad való hűségéről megfélekedett.

Lajos felemelkedett. Arca hol bíborlángban égett, hol falfehér volt. Bramante földre sütötte szemét, nem bírta tekintetét elviselni.

— Kiről beszélsz? A menyasszonyomról?!

— Úgy van, uram. A felséges Johanna királyné száműzte udvarából hugát, Mária hercegnőt, mikor megtudta, hogy irántad való hűségéről megfélekezve, titokban férjhez ment Durazzó Károly herceghez.

Csend volt egy pillanatig. Az a szörnyű, vészterhes csend, mely a nagy viharokat szokta megelőzni. Mindenki valami rettenetes kitörést várt, ám Lajos hangja nyugodt, tompa, hideg volt, mikor válaszolt:

— Lovag, vidd át Johanna királynőnek üzenetünket s mondd meg, hogy három napig várjuk válaszát. Ha három napig nem teljesíti, amit kívántunk tőle, nyomulunk tovább Nápoly felé. Béke veled!

Ezzel intett és Bramantét elvezették. A lovag álmélkodva nézett a király arcába. Hideg, merev volt az, mint a befagyott tó tükre. Mit érzett, mit gondolt? Ki tudná azt megmondani. Egyetlen szóval sem említette hűtelen menyasszonyát, Máriát, sem férjét, Károly herceget. Mintha nem is hallotta volna a róluk hozott hírt. Ám azok előtt, akik ismerték Lajost, ez a merev, fagyos arc félelmetesebb volt mindennél.

Bramante távozott, Lajos pedig sátrába zárkózott. Még leghívebb embereit sem óhajtotta látni. Harmadik nap délutánján jelentették, hogy egy idegen alakot láttak ólálkodni a tábor körül; mikor elfogták, azzal állott elő, hogy Laczfy uram számára hozott üzenetet, de olyan zavaros és kusza volt beszédje, hogy kémnek tartották és mivel Laczfy uram most előrevonult a sereg egy részével, idehozták a király elé.

A király végignézett az elfogott emberen. Fiatal, nyulánk ifjú volt, most is csak azt hangoztatta, hogy őt Laczfy Déneshez küldték.

— De hát ki küldött? — kérdezte a király.

— Azt nem mondhatom meg. Megfogadtam küldömnek, hogy csak Laczfy Dénes uram előtt fogok szólni és nem szeghetem meg a szavamat.

— Tudod-e, hogy életeddel játszol? — kérdezte Lajos bosszúsan.

— Tudom, felséges uram, de mégsem beszélhetek. Beestelen ember volnék, ha meg nem tartanám szavamat.

— Ej, — szólt Apor türelmetlenül, — ha reám hallgatsz felséges uram, kiadod a rendeletet és ez a fickó függni fog. Végre is mit titkolózik, mit bujkál? Biztosan kiszáglásztá, hogy Laczfy uram nincs a táborban s most azért hivatkozik reá, mert tudja, hogy nem fogja megtalálni. Ki tudja, talán valami hitvány orgyilkossal, a nápolyi udvar bérencével van dolgunk, ki felséges életed ellen tör?

Lajos egy pillanatig gondolkozott, majd így szólt:

— Ennek az embernek megfoghatatlan és érhetetlen makacssága engem is bosszant. Ám nem akarok elhamarkodott ítéletet mondani. Vigyétek el és motozzátok meg. Kutassátok át köntösét, nem rejteget-e valamit magánál? Ha nem is találnátok semmit nála, mindenesetre tartsátok fogva, míg Laczfy Dénessel nem találkozunk.

A foglyot elvezették s íme, alig telt bele egy fél óra diadalmasan jöttek vissza jelenteni, hogy köntösében írást találtak. Bezárt levelet, mely Laczfy Dénesnek szólt.

— A vitéz távollétében én fogom felbontani, — mondta Lajos. — Ki tudja, talán valami sürgős és fontos értesítés van benne?

A király egyedül maradt az írással és olvasta a következőket:

«Nemes és vitéz uram!

A kegyelmed nemes lelke bizonyára nem ért félre és nem ítél el engem ezért az írásért. Hiszen a király élete mindnyájunknak szent és drága. Jól tudom én, hogy csupa vitéz és kipróbált lovag veszi körül személyét és nem reám, gyöngé leányzóra tartozik az ő védeése. És mégis, a felséges királynétól, Erzsébet asszonytól hallottam, hogy milyen rettenthetetlen bátorsággal szokott fia harcolni, mindig első

sorban, szinte keresve a legveszedelmesebb helyeket. Oh, nagy uram, a királyné arca lángolt a büszkeségtől, míg fia hősi bátorságáról beszélt, de én, én reszkettem és arra gondoltam, hogy bátor vitéz, merész hős van elég a táborban, de király csak egy és ha valami baja történik, egy országot borítana gyászba, szerencsétlenségbe. Nemes, jó uram, olyan szíves volt hozzám mindig, hogy tudom, nem vet meg kérésemért: óvja, őrizze a király szent személyét, ha rábeszéléssel, csellel, de tartsa vissza attól, hogy mindig az első sorban, mindig a legveszedelmesebb helyeken harcoljon. Az egész Magyarország sorsa függ az ő drága életén, azé az országé, melyet hazám gyanánt szeretek én is, mióta vendégszeretetét élvezem.

Kegyelmednek minden jókat, friss egészséget, szerencsés hazatérést óhajt

a bosnyák bán leánya:

Erzsébet.»

Lajos végigolvasta a levelet egyszer, kétszer, háromszor. Hiszen nem kellett olyan mély emberismeret hozzá, mint amilyenrel Lajos király bírt, hogy megérezze a sorok közt egy szerelmes leányszív bánatos, panaszos lüktetését. Bármennyire igyekezett is érzelmeit titkolni a bosnyák bán leánya, sokkal fiatalabb és őszintébb lélek volt, semhogy ez sikerülhetett volna neki. Édes Istenem, az ország érdekében hivatkozik, a király felséges életét védi, holott csak a szerelmes leány szíve reszket soraiban...

Lajos letette a levelet és nagyot sóhajtott. Egyedül volt s így átengedhette magát érzelmeinek. Bizonyára semmi féle halandó szemnek nem engedte volna meg, hogy így lássa őt, amint fejét karjára hajtva, keservesen, kínosan zokog. Fiatal, szerelmes szívét súlyos csapásként érintette menyasszonya hűtlensége. Arra gondolt, hogy míg Mária hűtlenül taposva esküjén, nevetve ment oltár elé Durazzo hercegével, addig a szép, szomorú Erzsébet reszketve imádko-

zott, aggódva könnyezett az ő életéért. Pedig tudta, hogy hiába minden, a király szíve, a király gyűrűje másé.

Úgy van, másé volt. És a szép Erzsébet nem is sejtette, hogy az eskü hűtlenül meg van szegve s a jegygyűrűt messze dobta a menyasszony magától. Lajos megrázkódott. Még egyszer végigolvasta Erzsébet levelét és me-rengve nézett maga elé.

A három napi fegyverszünet elmúlt és Nápolyból nem jött követ. Lajos parancsot adott az indulásra.

Aversa előtt egyesült hada az előre küldött Laczfy Dénessel és seregével. Laczfy a találkozásnál azonnal a király felé sietett:

— Felsőleges uram, tudod-e, hogy Durazzo hercege Aversában van?

Lajos sötét szeme megvillant, mint a vadászé, ki maga előtt látja zsákmányát, de nem felelt semmit s így Laczfy folytatta:

— Johanna királyné jöttöd hírére Róma felé futott, a Szentatya védelme alá akarja helyezni személyét és trónját.

— A hitszegő, áruló asszony, — mondta Lajos fel-indulva, — templomokba rohan védelmet keresni az Úristen bosszúállása elől.

— Kíséretében volt Tarenti Lajos herceg, kit mindenki úgy ismer, mint a királyné jövődöbelijét.

— Azt mondják, hogy gyászol és siratja öcsémet. Hazug a könnye, hazug a sírása, immár menyasszonyi könnyekkel akarja felcserélni gyászruháját.

— Bizony jó királyom, rettenetes hírekkel kell meg-sebeznem a te jó szívedet. Beszéltem egy olasz úrral, régi ismerősöm, a régi, jó világból, nem olyan kétszínű, csalárd alak, mint Bramante lovag volt. Ez a főúr rettenetes törté-neteket mondott el nekem. Szegény, jó Endre herceg, .. Nem is korai haláláért siratom, az ő teste már nyugodtan pihen, lelke pedig ott van az üdvezültek között, az Úr trónusa mellett. Hiszen ő ártatlanul átélt szenvedéseivel kiérdemelte

a vértanúság koszorúját. Nem a halálát siratom, oh uram, mert bármilyen rettenetes is volt az, megkapta érte cserében a békességet és az üdvezültek honát, de sajnálom, hogy itt kellett élnie, e szemenszedett, alávaló, romlott csöcselék közt. Egy hitves oldalán, ki gyűlölte, egy bűnös, megméltelyezett udvar légkörében, hol minden és mindenki idegen volt számára. Ez az olasz lovag rettenetes dolgokat mondott nekem.

— Ismételd szavait. Ugy-e Johanna ölette meg az urát?

— Ezt nem tudják. Nem tudja senki. Valószínű, hogy előre sejtette a rettenetes bűntényt s ha nem is segítette elő, de nem akadályozta meg... Endre herceg halálítélete alá volt írva abban a percben, mikor a pápa kiadta a megkoronázására szóló rendeletet. A nápolyi urak nem akarták, hogy trónjukon a gyűlölt magyar herceg üljön. Mikor signore Bramante elhozta a Szentatya írását, mindenki tudta, hogy a fiatal herceg napjai meg vannak számlálva, hogy a koronázásra kitűzött napot nem fogja megérni élve. Ám a királyné viselkedéséről az én olasz barátom sem tudott semmi bizonyosat mondani. Johanna teljesen elzárkózott, még legbensőbb híveit sem engedte magához. Nem is látta senki az aversai szerencsétlen napig. Ha volt része a férje ellen szőtt összeesküvésben, ügyesen el tudta titkolni, az azonban bizonyos, hogy Durazzo hercegének része volt az orgyilkosságban.

Lajos egész testében megrázkódott:

— Ismételd még egyszer, Durazzo Károlyról beszélsz?

— Úgy van uram, róla, Mária hercegasszony férjéről.

Az olasz főúr esküvel állította, hogy Károly ott volt a cin kosok közt, sőt, hogy az egész éjjeli kihívást ő rendezte. Ő csalta ki a szegény herceget szobájából, s a gyilkosok egy része ma is vele van Aversában. Leveleket láttam, melyekben a gyilkosság tervét meghányják-vetik s az egész rémes jelenetet előre elrendezik.

Lajos hallgatott. Mereven, mozdulatlanul állt helyén,

aztán hirtelen fölemelte jobbát esküre az ég felé. Egyetlen szót sem szólt, csak állt így mereven, esküre emelt kézzel, mint aki egy szent fogadalmat tesz. Aztán hirtelen megfordult, intett apródjának. Az apród elővezette a gyönyörű fehér paripát. Lajos fölpattant a nemes állat hátára és vitézeihez fordult:

— Utánam magyarok, utánam vitézek! A hajnali nap-sugár köszönt benneteket. Mire ez a nap leszáll búcsúzkodni, bent Aversa falai közt találjon bennünket!

VII.

A magyar sereg elszánt tűzzel vonult Aversa felé. Ez a komor vár volt tanúja Endre herceg szörnyű halálának, ennek a falain belül élt a hitszegő, bűnös Károly, Durazzo hercege, cinkosaival. Károly, ki — most már bizonyossá vált — vezetője volt Endre gyilkosainak, ki elesébitotta Lajos király menyasszonyát, Mária hercegnőt.

Az aversai kapúnál meghódolásra szólította fel a király a vár őrségét. A tagadó válasz után azonnal rohamra fúvatott.

Ott harcolt a hős király seregének élén. Hiába volt a magyar vitézek kérése, könyörgése, a király mindenütt ott volt, ahol legnagyobb a veszedelem. Elsőnek lépett fel a kötélhágesóra és senkisémet tudta megelőzni, mikor lábait a vár egyik bástyájára tette.

Ebben a pillanatban a bástyafal mögül előugrott egy olasz katona, törét magasan előretartva, rohant a király felé, ki egyik kezével még mindig a kötélhágesóba kapaszkodott.

A király nem vett észre semmit, csak akkor, mikor már a tör ott villogott a szíve fölött. Ebben a pillanatban villámgyorsan ugrott a király elé egy fiatal magyar vitéz. Alulról kúszott fel a király hágesóján. Mint a párduc, vetette rá magát az olasz katonára, hogy kicsavarja kezéből a tört. Erre már nem volt ideje, de a király szívéről elhárította a gyilkos döfést, a tör azonban markolatig az ifjú magyar

vitéz mellébe szaladt. A király után rohanó vitézek fogták fel és vitték el a bástyafokról.

Lajos csak egy pillanatig látta a fiatal megsebesült vitéz viaszsárga, vértelen arcát. De egy pillantás alatt is megismerte Laczfy Dénes uram fegyverhordozóját, Balogh Pétert.

A véres, heves ostrom késő délutánig tartott, ekkor már látták az olaszok, hogy semmiképen sem bírják tovább tartani a várat és kitűzték a fehér zászlót, egyben kegyelmet kérve a város lakóinak.

— Mondd meg, — szólt Lajos méltósággal a követnek, — hogy Lajos király nem gyilkolni jött, hanem igazságot szolgáltatni. Aki ártatlan, azzal béke legyen és kegyelem, egyetlen hajaszála sem fog meggörbülni. Olyan nyugodtan maradhat a városban, mintha fejét édes anyja ölébe hajtaná. A magyarok királya oltalmába veszi a védtelen polgárságot s a vitéz katonákat, kik hazájukat védték, mikor a vár falán harcoltak. Reszketni csak annak kell, kinek kezén és lelkén ártatlan öcsém vére szárad.

Vajjon elmondták-e az üzenetet a durazzo hercegnek?!... Valószínűleg nem, mert mikor Lajos katonái bevonultak Aversába, békésen parolázva az olasz katonákkal, köszöngetve a polgároknak, íme Durazzo hercege, Károly is Lajos elé vonult, egész kíséretével együtt, szíves, rokoni csókra, mint ő mondta.

Lajos hagyta, hogy a herceg egész közel jöjjön hozzá, csak mikor Károly mosolyogva nyújtotta felé kezét, akkor lépett hátra, dörgő hangon kiáltva rá a hitszegőre:

— Véres a kezed herceg! Az öcsém vére piroslik rajta!

— Lajos... Én esküszöm...

— Ne esküdj, hitszegő! Ne tetézd bűnödöt!

— Királyom, irgalom!...

— Fordulj Istenhez, ő talán megbocsát...

— Ártatlan vagyok...

— Majd véd magadat a törvény előtt. Még ma összeülnek bírág, hogy ítéljenek feletted és cinkosaid felett.

S a király csakugyan még aznap törvényt tartott Károly herceg s a többi gyilkos felett. Saját honfitársai, jobbérzésű olaszok, vallottak ellene. Világosan bebizonyult, hogy ő főzte ki Endre herceg legyilkoltatását. Az övé volt az eszme, csak mással hajtatta végre.

Az ítélet halálra szolt s a király némán aláírta. Durazzo Károlynak s a többi gyilkosnak meg kellett halnia szörnyű vétkeért.

A halálítélet végrehajtása után Lajos keresztüllovagolt a városon. Még egyszer intette katonáit, hogy tartózkodjanak minden erőszakoskodástól, rablástól, a polgárságot pedig újra bátorította, vigasztalta, hogy ha bármelyiknek valami baja, panasza volna, csak forduljon bizalommal hozzá.

Meg is szerették Lajost s a jobbérzésű, becsületes olaszok szívből kívánták: bár ilyen nagylelkű, nemesszívű, igazságos királyuk volna, mint Lajos.

Mikor a király hazatért, a reá várakozó vitézek közt megpillantotta Laczfy Dénest. Lajos sohasem felejtett el semmiféle érdemet s ezer gondja közt mindig akadt ideje az igazi hűség megjutalmazására.

— Laczfy, vitézeid közt van ama súlyosan megsebesült Balogh Péter?

— Úgy van, uram, lázban fekszik.

— Remélem, fel fog gyógyulni?

— Bizony felséges uram, nagyon gyöngén áll ő kegyelme. Mély és veszedelmes szúrást kapott.

— Tegyetek meg mindent ápolására. Boldog volnék, ha meggyógyulna. Különös gondod legyen rá Laczfy. Mihe-lyest eszméletét visszanyeri, értesítetek, beszélni akarok vele.

Azonban sok-sok kínos, keserves nap múlt el, míg Lajos szeme előtt megjelenhetett a fiatal Balogh Péter, az elszánt és vakmerő vitéz, ki a várostromnál a saját élete kockáztatásával mentette meg a királyt.

Az ifjú még mindig nagyon sápadt volt s a király jószágos köszönő szavaira mintha még halványabbá vált volna az arca.

— Kelj fel vitéz s beszélj hozzám nyíltan. Ha kérésed volna, mi emberi lehetőségen belül teljesíthető, Lajos király adósodnak érzi magát.

Az ifjú azonban nem kelt fel térdéről. Nagy kék szeme könnybe borult. A király bámulva nézte.

— Mi ez vitéz? Nem értelek. Szavaim bántottak? Mért nem kéred illő jutalmadat?

— Kegyelmet kérek, felség.

Lajos arca elborult:

— Megértettelek. Valami súlyos, nehéz bűn nyomja a lelkedet és jutalmul irgalmat, kegyelmet vársz tőlem. Legyen. Megkaptad. Jobban szerettem volna ugyan, ha egy szeplőtelen becsületességű vitéznek róhatom le halálamat. De mindegy. Bármit követnél el a multban, mégis te vagy életem megmentője. Én, földi urad és bírád, íme kegyelmet adok neked, amit tettél, azért majd Uradnak Istenednek számolsz a túlvilágon. Igyekezzél ezentúl becsületes, igaz életet élni. Ezzel talán az ő kegyelmét is megnyerheted valaha.

Az ifjú már felállt. Arca immár nem volt vértelen, sápadt. Forró pirosság gyúlt ki homlokán, míg felelt:

— Felséges uram és királyom, tudom, hogy most békében elmehetnék a te kegyelmeddel. Tudom, hogy míg élek, senki sem háboríthatná meg nyugalmaomat. De nem bírok elmenni. Nem bírom eltűnni, hogy te azt hidd rólam, hogy galád büntett, hitvány aljasság mocskolja be a multamat. Az én vitézi becsületelem tiszta és szennytelen, uram.

— Nem értelek, — szólt Lajos bámulva. — Akkor hát mit akarsz? Miért kértél térdenállva kegyelmet tőlem?

— Mert üldözött vad vagyok, szabad prédája mindenkinek. Az erdőben a dúvad nagyobb biztonságban él, mint én az emberek közt. Aki reám ismer, annak joga van el is pusztítani rögtön. Az én nevem nem Balogh Péter, uram.

— Alnév alatt férköztél közelembe is?

Lajos sötét arccal nézett az ifjúra.

— Ne ítélj el ezért, uram. Hogyan is tehettem volna másképp, mikor üldözött, halálra hajszolt vad vagyok... Pedig az Úristen, ki a szívekbe lát, ismeri ártatlanságomat.

— De hát ki üldöz, ki bánt? — kérdezte a király hitetlenül, idegenkedve.

Aztán büszkén fölemelt fővel folytatta:

— Most már követelem, hogy beszélj! Lajos birodalmában, Lajos alattvalói közt senkinek sem szabad méltatlanul szenvednie. Ki vagy, mi a neved, mivel vádolnak?

— Én, felséges uram, ama Zách Felicián törzséből származom, kinek minden ivadékát halálra, kiirtásra ítélték. Két éves gyermek voltam, mikor apámat, anyámat elhurcolták, hogy kegyetlen, kínos halált haljanak. Engem a hűséges, öreg dajkám mentett meg, álútakon kiszökve velem a várból. Különbben nekem is ott kellett volna pusztulnom apámmal, anyámmal. Mert az ítélet úgy szólt: «Minden nemzetsége kínos halálnak adassék.» Pedig mi csak távoli atyafiságban voltunk ama Feliciánnal, kinek merényletéért a királyasszony az egész nemzetség kiirtását követelte. Így nevelkedtem én fel, idegenek jóvoltából, könyörületéből, míg végre Laczfó Dénes uram udvarában foglalkozást találtam. Most a kezedben van sorsom, oh uram, királyom, ítélj fölöttem a te akaratom szerint. Ha te is bűnösnek találasz ama régi, gyászos dologért, hadd haljak meg még ma, hiszen minden jobb, mint egy életlen át bujdokolni, rejtőzni idegen név alatt...

Vajjon mit gondolt a király, míg a szerencsétlen, nemes ifjú beszédét hallgatta. Visszaemlékezett ama rettenetes, dúlt arcú férfira, ki ebéd idején rohant be a királyi terembe, egyenesen édes anyja felé, kinek védelemre kinyújtott kezéről egy csapással levágott négy ujjat... Még mindenki dermedt volt, mikor Zách Felicián a gyermekek felé rohant, Lajos és Endre felé s a két királyfi bizonytalansággal szörnyű ha-

lállal hal meg, ha két elszánt udvari ember meg nem gátolja a vérengzést.

Ami azután jött... Oh, ha el lehetne felejtteni. Ha nem kellene arra gondolnia, hogy az ő imádott édes anyja volt, ki azt a szörnyű, véres, igazságtalan ítéletet kikönyörögte a királytól, Róbert Károlytól. A királyné büszke, kevély, bosszúálló lelke nem elégedett meg a merénylet halálával. Lakolnia kellett mindenkinek, ki a szerencsétlen Zách nevet viselte, kiben Felicián véréből csak egy csepp is folyt. Kínos, kegyetlen halállal végeztettek ki aggok, fiatalok, férfiak, asszonyok, csecsemők. Volt köztük olyan, ki az ország másik szélén lakván, csak akkor hallotta először a Felicián nevét, mikor annak bűnéért halálba kellett mennie. Lajos véresre harapta ajkát...Hát sohasem tudja majd anyja imádott személyét e véres emlékektől elválasztani? Hát vajjon az ő ereiben nem kegyetlen, bosszúért sóvárgó vér lüktet-e?! Hiszen Durazzo Károly holtteste még most is ott fekszik a kertbe dobva, hiszen szörnyű haragja még most sem engesztelődött meg, a főbűnösök halála után...

Mi mindenre gondolt még a magyarok királya, ugyan ki tudná megmondani. Csak az, aki hallja a ki nem mondott szavakat s látja az el nem sírt könnyeket...

Lajos megsimogatta homlokát jobbájával, mintha árnyképeket akarna elüldözni maga elől, majd nyugodt, szelíd hangon fordult az ifjúhoz:

— Kelj fel és vedd bocsánatomat, irgalmamat. Ami elmúlt, az legyen eltemetve. Senkit a más bűnéért ezentúl országomban büntetni nem szabad. Járj békével, a király figyelni fogja lépteidet és nem felejtí el, mit tettél érte.

Azzal visszavonult a házába s az egész napot szomorú elmélkedéssel tölté.

Arról, ami e napon lelkében történt, nem beszélt soha senkinek. Lelkének szent titka maradt az örökké. Az emberek csak azt látták, hogy e naptól kezdve sokkal irgalmasabb, sokkal kegyelmesebb szava, tette és ítélete egyaránt

Azoknak az ártatlanul legyilkolt véres árnyaknak engeszteléssel tartozott és Lajos soha sem maradt adósa senkinek, sem az élőknek, sem a holtaknak.

Reggel meggyónt, imádkozott. Alig végezte ájtatosságát, mikor jelentették, hogy Mária hercegnő, Durazzo Károly herceg özvegyének követe van itt. A hercegasszony beszélni akar a királlyal.

— Mondd meg úrnódnak, hogy Lajos ünnepélyes temetést rendeztet Károlynak és kéri az Istent, legyen irgalmas mindenki iránt. Az iránt, kinek bűneiért pusztulnia kellett és az iránt, ki ítélte a bűnös felett. Egyéb mondanivalóm nincs. Úrnőd és én halottak vagyunk egymásra nézve.

S Durazzo Károly temetése még aznap véghezment. Lajos rangjához illő dísszel temettette el a herceget. S mikor a temetés után meghallotta, hogy a pápa oltalmába vette Johannát, ellenben Lajosnak kétszázezer arany fájdalomdíjat ítél meg, keserűen mondta:

— Őcsém vérdíjára semmi szükségem. Semmiféle áldozat, semmiféle pápai bűnbocsánat le nem mossa a hitszegő asszony bűnét. Én átadom őt ama megvesztegethetlen, mindentlító birónak, ki felettünk az égben trónol, ítéljen ő majd vétke felett.

És Lajos hazafelé vonult seregével. Durazzo halála óta mintha megenyhült volna elkeseredése, boszúszomja. Vagy talán ama szerencsétlen Zách-ivadék beszéde hatott rá?! Ki tudna a király szívében olvasni? Az bizonyos, hogy bár keserű fájdalommal siratta szeretett öccsét, már nem kínozza a bosszú, a megtorlás vágya. A főbűnösök elvették büntetésüket, a többiek feje fölött Isten keze lebeg.

És Lajos bizonyára helyesen cselekedett, mikor ama örök Birónak adta át ítélkezésre a bűnösöket. Endre gyilkosai mind kínos, nyomorult halállal pusztultak el. S a hitszegő feleség, Johanna királyné, erőszakos, csúf halállal halt meg, börtönében fojtották meg, a monda szerint azzal a zsineggel, amelyet ő font álnokul első férje, Endre herceg számára.

Hát Mária? Szerencsétlen lett az ő vége is. Durazzo özvegye többé nem talált sem nyugalmat, sem boldogságot. Pedig őt Lajos nem átkozta meg. Megbocsátott a hajdan annyira szeretett menyasszonynak s habár néha el is komorodott arca, mikor elárult szerelmére gondolt, megnyugvást, vigaszt talált abban, hogy a bűnös nápolyi udvarban fölnevelkedett könnyelmű leányból sohasem lett volna jó feleség, hűséges hitves. Hiszen Johanna testvére volt ő és soha mást, mint gonoszságot, léhaságot, könnyelműséget, maga előtt nem látott. Minden nagyon jól van, ahogy az Úristen végtelen bölcsesége elrendelte és ha a szív szenved is eleinte miatta, lassanként majd behegednek a sebek.

Lajos király bánata, csalódása is enyhülésre talált. Lassanként új tavasz kezdte bontogatni a szárnyát s új virágok nyíltak a régi érzések hantján. A magyar sereg hazafelé vonult és Lajos, ha egyedül volt, gyakran olvasgatott egy apróbetűs levelet. Az a levél ugyan nem neki szólt, hanem Laczfy Dénes uramnak, de a király szívének nagyon jól esett újra, meg újra kibetűzni a fekete sorokból, hogy egy hűséges leányszív milyen aggódó félelemmel kíséri útját.

A király arcát most megint gyakran derítette fel szíves mosoly, gyakran tréfálkozott vitézeivel, de senkihez sem volt oly [nyájas és barátságos, mint ama Balogh Péterhez, kinek meghagyta, hogy viselje ezentúl is csak álnevét, minek a keserű, véres emlékeket feleleveníteni?

A magyar sereg elhagyta Olaszországot és egyenesen Buda felé tartott. A király már régen hozzáfogatott egy új palota építéséhez és elhatározta, hogy székhelyét Visegrádról Budára helyezi. Az olaszországi hadjárat alatt készen lett a mesés szépségű vár és Erzsébet már itt várta fiát fényes kíséretével.

Lajos kezét csókolt anyjának, aki áldólag tette fejére kezét. Nem szóltak, nem beszéltek. Úgyis tudtak ők olvasni egymás lelkében. A királyné végre megszólalt:

— Az Isten hazavezetett édes fiam. Küldetésedet teljesítéd. Béke a halottakkal, üdv az élőknek! Ami megtörtént, az az Úr akarata volt s nekünk bele kell nyugodnunk a megváltoztathatatlanba.

— Bele kell nyugodnunk, — ismételte Lajos, lehajtva fejét.

S egy pillanatig mindketten ama szép, szerencsétlen ifjúra gondoltak, kinek hazájától szeretteitől távol, oly nyomorulttan kellett elpusztulnia. Megtört szemével talán utoljára a hazai zöld mezőt kereste, halálos sikolyba tört ajka talán utoljára az édes anya, a jó testvér nevét suttogetta...

De mindegy. Béke a halottaknak, boldogság az élőknek! Ime a bibliai Jóbtól mindent elvett az Úr és ő mégse tántorodott meg hitében. Az özvegy királyné könnyes szeme Lajosra tévedt. Neki maradt még egy fia és milyen fiú! Egy ország szemefénye, egy nemzet büszkesége.

A királyné szeme könnyes volt, de ajka már mosolygott, míg Lajos felé fordult:

— A háborúnak, a harcnak, a bosszúnak már vége. Most jön a komoly munkálkodás. A jó Isten vezéreljen ebben is, fiam. Bár boldogságot, nyugalmat is találnál nehéz munkád közt. Mert nincs szebb dolog, mint egy nemzetért élni, annak javára dolgozni. De családi boldogság nélkül mégis rideg és szomorú az életünk.

S itt megint elkomorodott az arcuk, mert a hitszegő menyasszony, Mária jutott eszükbe. A királyné sóhajtvá gondolt arra, hogy a nápolyi hercegnő hűtlensége talán végképen megölte fia szívében a hitet és bizalmat. Ám Lajosnak lassankint felderült a tekintete. Körülnézett a királyné trónja mögött álló szép, ifjú hölgyek közt és szeme merengve pihent a bosnyák bán leányának finom arcán.

Látta-e ezt valami szemfüles alak az udvari népség közül? A királyasszony nem, ő még mindig komor tépelődéseibe merült. A szép Erzsi lesütött szemmel, elgondolkozva állt helyén, csak Laczfy Dénes éles szeme látott meg valamit, mert halkán odasúgta Balogh Péternek:

— Öcsém, elég volt már a gyászból, siralomból, a szomorúságból. A temető mozdulatlan, az élő világnak azonban tovább kell haladnia a maga útján előre. Ezt véd a szívedbe fiam. Nem mondom, hogy ne gyászold ártatlanul legyilkolt véreidet, de a bánat ne akadályozzon meg a küzdelemben, a munkában. Mert hidd el nekem öcsém, hogy nincs oly sötét éjszaka, melyre hajnal ne következék. Látod, a királyi ház felett is, hogy be volt borulva az ég. A királynénak két fia van. Az egyiket meggyilkolták, a másikat boldogságától fosztják meg. Ugy-e azt hittük, sohasem derül ki felettünk? És látod, a királyné szeme könnyes ugyan még, de ajka már mosolyog. Békét kér a halottaknak s boldogságot az élőknek. A király pedig... Nézd csak Lajos arcát, újra kezd ragyogni: hátha még egy szép napon ifjú királyasszonnyal, hű, szerető hitvessel a karján lép be a trónterembe... És jegyezd meg öreg gazdád szavát, fiam, ez a szent, minden hű magyar szívből oly forrón áhitott nap már azt hiszem, nincs is messze...

VIII.

A viszontlátás örömeiben jó pár hét telt el. A király szabadságot adott vitézeinek. Hadd menjen mindenki haza övéihez, hadd örüljön a pihenésnek, a viszontlátásnak, hadd hallja meg az új híreket, hiszen annyi minden történt az olasz hadjárat alatt.

Bizony az udvarnál is sok változás történt. Egy-egy jól ismert, ősz öreg fej eltűnt, elment az örök nyugalom honába. Lám, a jó öreg Rozgonyi Pál úr kint pihen a temetőben. Mindenki sóhajtva gondol az agg levante után. Ám kenyere javát megette, vitézi harcát megküzdötte s egyszer mindnyájunknak üt a végzetes óra. Boldog az, ki egy kellemesen leélt, becsületben eltöltött élet után jó lelkiismerettel térhet pihenőre, hiszen látta a tavasz virulását, érezte a nyár perzselő hevét, betakarította ősszel életének termését és vidám, derült, megbékélt lélekkel nézte a tél fehér havát.

Ami rózsza neki volt szánva, azt leszakította, ami harc reá várt, azt elvégezte... Ha már el kell mennünk, így menjünk el mindnyájan...

Hej, de megtelik ám a szem keserű könnyel, ha leányára, a szép Piroskára gondolunk. A szép, ifjú Piroskára, ki hajadoni szeméremből, női büszkeségből, gyermeki engedelmességből nyujtotta kezét Tar Lőrincnek, miután szívét már úgysis darabokra törte Toldi Miklós játéka, fel sem vevése. Hej, de megbűnhődött a hős Toldi ezért a könnyelműségeért. Nézzétek, hogy tántorodik meg halálraválva, mikor Piroska bús történetét meghallja. Ott fekszik már a boldogtalan szép teremtés a Nyulak szigetén, miután előbb sebzett szívével, megtört lelkével a szent Margit kolostorába vonult, arra a helyre, mely Erzsinek, a boszniai bán leányának volt szánva. Szem nem maradt szárazon, mikor Piroska mindenkítől elbúcsúzott, hogy a fátyolt felvegye és megtört szívével a zárdában keressen nyugodalmat. Még maga a királyné is meg volt döbbenve, mikor a halotthalvány, remegő teremtest a sötét fátyol alatt látta. Pedig a vakbuzgó királyné eddig mindig örült, ha valamelyik hölgye félrevonult a zajos világból a zárdába.

De mintha most megsejtette volna, hogy a gyönyörű teremtest nem vallásos buzgalom, nem Isten iránt való hő imádat vezeti klastromba, hanem a kétségbeesés, a fájdalom, a reménytelenség. Szíve, lelke megtörve, élete megmérgezve, jövődjé megátkozva... Piroska szép, szerencsétlen alakjára ráomlott a sötét fátyol s többé halandó emberi szem nem látta. Csak pár hónap múlva, egy szép őszi napon ment ki az udvar a Rozgonyi Piroska temetésére. A zárda békés esőndje nem adott nyugalmat szívének és Piroska elment édes, jó apja után. A temetésen maga a királyné is megjelent s a büszke Erzsébet maga dobott egy fehér liliumszálat a koporsó után.

De senki sem sírt, zokogott oly keservesen, mint a bosnyák bán leánya, a szép Erzsi. Hogyne, hiszen leghívebb,

legszeretőbb barátnéját hantolták el előtte. A szép bosnyák leány sorsa aztán felfelé ment, a beláthatatlan magasba, de soha, a legnagyobb ragyogás, fény és pompa közt, soha Rozgonyi Piroska szomorú árnyát feledni nem tudta...

És nem felejtette el még egy más valaki sem. Sötét éjjel magányos lovag lopózik ki a szigetre. S ott, a csillagfényes éjszakában hamar megleli a Piroska sírját. A lovag leborul a fejfa elé és ott marad mozdulatlanul sokáig. Nem hallotta szívének panaszos zokogását senki, csak az egy örök Isten, ki olvasott lelkében és megbocsátott neki mindenért. Megbocsátotta, hogy könnyelmű, dőre tréfájával feldúlta a Piroska s a maga életét, mert Toldi Miklós sohasem mosolygott többé leányra. Szívében örökre elhervadt a szerelem rózsája. Elt tovább a harcok dicsőségének, de mosolyt nem láttak arcán s szíve befagyott maradt örökre.

A visszatért vitézek aztán örültek az életnek. Akinek eljegyzett mátkája volt, az lakodalmat ült, aki ifjú nőt, kis gyermekeket hagyott itthon, az sietett vissza családi tűzhelyéhez. A nagy király szíve pedig repesett örömében, mikor alattvalói boldogságát látta. Mert Lajos nemcsak győzhetetlen vitéz, hanem bölcs elme is vala. Jól tudja ő, hogy ha szükség is van néha megtorló, hódító, vagy védő háborúra, a nép boldogsága a csöndes, biztos, békés fejlődésben van.

A vitézek közt legtovább maradt az udvarnál Balogh Péter. A király tartóztatta. Végre elkészült a pecsétes levél, melynek parancsa szerint nemes Balogh Péter megkapja Trencsén uradalmát örökös birtokként, királyi kegyelemből, senki őt abban háborítani ne merje.

Erzsébet asszonynak mindig voltak hizelkedői, besúgóí s a fiatal Balogh sohasem nyerte meg tetszését, arca kellemetlen emlékeket ébresztett fel a királyné lelkében. Emlékeket, melyeket gyakran szeretett volna elfelejteni. S hozzá még ez a fejedelmi dús ajándék. Megindult a suttozás, a mendemonda s eljutott oda, ahova szánva volt, a

királyné füléig. Hiába, Lajos udvarában is élt néhány sivár, önző, kapzsi lélek, kinek fájt a más boldogulása, ki mindent magának akart megszerezni.

Erzsébet magához hívatta fiát:

— Hallom, hogy a fiatal Balogh Péternek nagy uradalmat ajándékoztál. Kétségkívül nagy szolgálatot tett az a fiatal vitéz, hogy ilyen felséges jutalomban részesül.

Lajos ingerült volt. Nagyon jól tudta ő, hogy anyját az udvar besúgóí gyakran ingerlik ellene és rendelkezései ellen. Bármennyire imádta is Lajos édes anyját, a kormányzás gondját, ügyét-baját magának tartotta. Ezt maga akarta csinálni egyedül, minden befolyás, minden segítség nélkül. Az utóbbi napokban sok bosszúsága volt éppen azért, mert a királyasszony lehetetlen dolgokat kívánt tőle, most hát ingerülten felelt. Ha egy kicsit nyugodtabb, talán nem mond olyan szavakat, melyek a hegedő, titkolt sebeket felszaggatják.

— Valóban anyám, ez a fiatal vitéz nagy szolgálatot tett nekem. De a birtokot nem azért kapta. A birtokhoz joga volt Isten és emberek előtt, én csak őseinek vagyonába helyeztem vissza.

— Hogyan. A trencsényi nagy uradalom a Balogh szülőié lett volna? Én úgy tudom . . .

A királyné hirtelen elhallgatott. Most már ő is megbánta, hogy a beszélgetésbe fogott. Álmainak rémképe volt a név, mely ajkán lebegett. Nem akarta kimondani a gyűlölt, átkozott, kiirtott család nevét, hirtelen így folytatta.

— Én úgy tudtam, hogy az egy bűnéért halálra ítélt család birtoka volt. Miért adtad hát e fiatal köznemesnek, ki alig nőtt ki a gyermekkorból?

— Mert az ő jogos tulajdona.

— Mit mondasz, ez az ember? . . .

— Úgy van, anyám. Ez a fiatal ember Zách ivadék és én csak igazságot szolgáltattam neki, mikor halálra kínzott szülőinek birtokát visszaadtam. Fájdalom, szülőit, atyafi-

ságát nem támaszthatom fel, de amit módomban volt megtenni a véres igazságtalanság enyhítésére, azt megtettem.

Erzsébet arca fagyos lett, szemében kigyúlt a kevélység, a gög villáma.

— Az én fiam igazságtalanságnak nevezi az ítéletet, mely az anyja ellen való bűnös merényletet sujtotta. Az én fiam igazságtalanságnak nevezi dicső apja és elődje, Róbert Károly rendelkezését?! Valami ördögi káprázat szállhatta meg lelkedet.

— Édes anyám . . .

— Megyek és imádkozni fogok, hogy lelked találjon gyógyulást s addig míg imám meghallgatásra nem talál, nem óhajtok veled találkozni.

A királyné csakugyan bezárkózott lakosztályába. Ám minden jobbérzésű ember szíve hálásan dobogott, mikor a király nagylelkű cselekedetéről értesült. Hát még mikor az egész országban hírül adták Lajos új rendeletét, hogy mindenki csak a saját tettéért felelős, senkit őseinek, rokonainak bűne miatt perbe fogni, elítélni nem lehet.

Róbert Károly nagy és dicső uralkodó volt, de még mindenki tudta róla, hogy vérre és származásra nézve olasz. Mi tagadás benne, bizony a király is inkább annak érezte magát. Ám Lajos szíve teljesen egybeforrott népével, átvette a magyar nemzet minden hagyományát. Együtt örült, együtt búsult vele. Naggyá tette nemzetét és naggyá lett nemzete által.

Most azonban felleg borult az ifjú király lelkére. Nagyon szerette édes anyját és fájt neki Erzsébet haragja és hideg neheztelése. Ám a király azért volt bölcös és nagy uralkodó, hogy tántoríthatatlanul ragaszkodjék ahhoz, mit helyesnek, jónak talált:

— Édes anyámnak egyszer mégis eszébe fog jutni, hogy hűséges, jó fia voltam, habár mint uralkodó, a magam feje után, a magam lábán akarok járni. Ha eszébe jut, bizonyára számúzi a haragot szívéből. S bármikor hallatja az

engesztelésnek bármilyen halk szavát, én fiúi szeretettel és tisztelettel borulok lábaihoz.

És e gondolatban megnyugvást talált. Különben is nagyon elfoglalták a kormányzás gondjai. Már ekkor forrt hatalmas lelkében a dicső, nagy gondolat, hogy országa határát három tenger partjáig kiterjeszti.

És ekkor kezdődött szívének második szerelmes regénye, mely azonban nem úgy végződött, mint az első. A hűtlen nápolyi hercegnő képe lassanként elmosódott lelkében. A csalás, hitszegés, az ámtás már mind a múlté volt. Lajos feledett, megbocsátott és enyhülést talált. Sőt később gyakran és buzgón hálálkodott az Úrnak, hogy megóvta őt egy nagy csapástól. Megóvta attól, hogy tapasztalatlan, ifjú szívének lángolását követve, Johanna testvérét emelje trónjára és zárja szívébe.

Ami volt, azt el kell felednie és Lajos egészséges, erős lelke hamar visszanyerte egyensúlyát. És mikor egészséges lélekkel, derült, ifjú szívvel szétnézett a világba, megakadt szeme a bosnyák bán leányának arcán, ki oly hűségesen, oly hallgatagon szerette őt már akkor is, mikor másnak jegygyűrűjét hordta ujján, mikor semmi reménye sem lehetett arra, hogy Mária hercegnő szerelmes vőlegénye észreveszi őt.

Most sem volt. Hiszen igaz, hogy Lajos szabad, de Erzsí jól tudja, hogy milyen nagy a különbség egy apró fejedelemség hercegnője, meg a hatalmas magyar király közt. És Erzsébet asszony kevély lelke!... Ő csak dicső felséges házból való menyet látna szívesen fia oldalán. Hiszen Erzsébet asszony méltán büszke a fiára, híres, nevezetes, hatalmas családfájára, vagy nem a legelőkelőbb házból választott két fia számára hitvest? . . .

Igaz, hogy mind a két terv gyászossá vált, de azért boszniai Erzsébet mégis útra készülődik. Haza akar menni apja országába . . .

Még egy búcsúlatogatást tesz a szép, szerencsétlen

Piroska sírjánál. Mikor visszatér a Nyulak szigetéről a budai palotába, szemben találja magát a királlyal.

Erzsi arca halvány, a királyé örömtől piros. Megállítja a szép leányt és megkérdi, miért van kisírva a szeme?

— Szegény, jó barátnőm, Rozgonyi Piroska sírjánál voltam, felséges úr.

A király arca is elkomolyodik. Képzeletében megjelenik a viruló, szép, piros arcú leány, kit kedvelt vitézének, Toldinak szánt hitvesül. Mennyi minden történt azóta. A király bánatosan sóhajtott és szelíden megfogta Erzsi kezét:

— Szegény, jó Piroska, ő rövid idő alatt egy hosszú, keserves életre valót szenvedett. Most már békén pihen teste, lelke... De kegyelmed szép hugom?!... Edes apjától levelet kaptam, hogy kegyelmed haza kívánczik. Igaz ez?

— Igaz, felséges uram.

— Nem jól érzi magát udvarunkban?

— Két év óta élvezem Felségtek vendégszeretetét és kimondhatatlanul hálás leszek érte egész életemben. De...

— De...

— A leánynak apja mellett a helye.

— Úgy van, kedves hugom. A leánynak a szülői házában van a helye mindaddig, míg egy szent hivatás másfelé nem hívja. Mindaddig, míg el nem jön a szeretett férfi és azt nem mondja: légy a párom, részese örömömnek, részese bánatomnak. Viseld velem a gondokat, a bánatot, a dicsőséget, az örömet. Tedd értékké, kívánatossá nekem az életet.

Erzsi szíve úgy dobogott, hogy remegett, nehogy a király meghallja a lázas, panaszos lüktetést. De arcára nyugalmat erőltetett és nem szólt semmit.

— Nos, kedves hugom, nincs semmi mondanivalója?

— Felséges uram, mit mondjak? Boldog az a lány, kihez a szeretett férfi így szól. De a boldogságon kívül van még egy más út.

— Mi az Erzsi? Kegyelmed zárdáról beszél?

— Nem, felséges uram. Egyszer már beszéltünk erről a dologról és akkor éppen Felséged szava győzött meg, térített meg engem. Én nem akarok méla, meddő lemondásban a zárda falai közt élni. Nincs meg ehhez lelkemben az erő, a szent hívásra buzdító szózat. Enélkül pedig nem kedves áldozatunk az Úrnak. Én nem a lemondás, hanem a kötelesség útjáról beszéltem, felséges uram. Ez nyitva áll mindnyájunk előtt, akár boldogok vagyunk, akár szerencsétlenek. Boldogok nem lehetünk mindnyájan, hiszen ez nem tőlünk függ, ellenben helyes, igaz, jó és hasznos életet élhet mindenki, akiben elszántság és akarat van. Én visszamegyek apám országába Felség és bizonyára nem töltöm majd haszontalanul életemet. Megpróbálok segítségére lenni a gyöngéknek, az elhagyottaknak, vigasztalni, gyámoltani a kétségbeesetteket. Én meglelem életem célját, Felséges uram, ott is.

A király szeme szeretettel, gyöngédséggel pihent a szép leányon, ki oly fiatalon leszármolt a személyes boldogság gondolatával, hogy másoknak, másokért éljen.

— Jól van, kedves hugom, — mondta aztán Lajos pár perenyi szünet után — és ha mégis megjelenék a szeretett férfi, ha azt mondaná kegyelmednek: nemes lelked szép elhatározásait mind végrehajthatod mellettem, az én oldalomon. Lehetsz édes anyja a szegény árváknak, a magányos özvegyeknek... de itt mellettem, velem. Mert nekem van legnagyobb szükségem reád... Szükségem van valakire, akivel nehéz, súlyos gondomat megosszam, akinél megpróbáltatásaim közt vigaszt találjak, aki szelíd, jóságos lelkével, szerető szívével mindig csak segítségemre van, mindig csak erősítesemre siet...

— Felséges uram, én nem tudom...

— Várjon kegyelmed, szép hugom. Mielőtt felelné, bocsánatot kell kegyelmedtől kérnem. Egy levelét, melyet Laczfy Déneshez írt, én fogtam el, itt viselem a szívem felett. Erzsi hugom, visszakéri-e kegyelmed a levelét? Azt

a levelét, melyben Lajos életéért aggódik és Laczfyt arra kéri, hogy hű vitézekkel vegyen körül. Pedig a magyar király akkor egy másik leány gyűrűjét hordta ujján és kegyelmed idegen ország leányaként állt velem szemben. Erzsi hugom, nálam hagyja-e levelét?

Erzsi szeme tele lett könnyel. Reszketett egész testében.

— A jó Isten megőrizte életemet, — folytatta Lajos. — De még nagyobb csodát is tett kedvemért. Felszabadította lelkemet egy kárhozatos szenvedelem alól, megtisztította szívemet a szerelemtől, melyet egy méltatlan nő iránt érzett. Megszabadított a kinzó bosszúvágytól, a gyűlöléstől és új boldogság virága nyílik számomra. Szabad-e kezemet felé nyujtani, Erzsi hugom?

A boszniai bán leánya letörölte könnyeit. Szép, nemes arca ragyogott a boldogságtól, a szerelemtől. Fölemelte fejét és emelt hangon mondta:

— Felséges uram, itt a kezem, hűséges társa leszek kegyelmednek jóban, rosszban. És úgy áldjon meg engem a mindentlátó, mindenthalló Úristen, amint eskümet megtartom.

IX.

Erzsébet királyné még mindig elvonulva élt lakosztályában. Kevély, gögös lelkét nagyon bántotta Lajos fiának beszéde és tette... Hogy az ő fia bűnnek tartja és engesztelni akarja a Zách-család ellen való ítéletet... Az ő fia, kinek gyűlölni kellene a merénylő minden ivadékát és tiszteletben tartani apjának rendeleteit.

Lajos megpróbált néhányszor színe elé járulni, ám a királyné mindig azt üzenete, hogy gyöngélkedik és fiát nem fogadhatja.

De ezért nem kell hinni, hogy a királyné lelkét nem viselte meg a harag és tartózkodás, hiszen imádta fiát. Most már ez az egyetlen gyermeke maradt. Ez volt szeretetének, büszkeségének tárgya, fentartója fényes nevének.

Büszke, uralkodásra és parancsolásra termett lelke

nem ismerte a béke és az engesztelődés szavait. Csak mikor az elzárkózottság nagyon kínozte, hívatta gyóntatóját, a szentéletű János papot.

A királyné hűségesen meggyónt mindent. A pap szelíd szavakkal, de megdorgálta:

— Leányom, rosszat cselekedtél, mikor a fiaddal meghasonlottál s a rossz cselekedetet jóvá kell tenned. Fiad nemesen, jó keresztényhez illően cselekedett, mikor jóvá akarta tenni a múltak bűnét.

Erzsébet fölemelte fejét:

— Hát te 'is bűnnek tartod, szent atyám?

— Mindenki annak tartja. Ártatlan csecsemőknek, őszhajú aggoknak kellett pusztulniok egy merényletért, melyhez semmi közük sem volt. Oh leányom, vér és halálhörgés hangzott mindenütt az országban s az a sok ártatlan vér mind téged vádolt. És most, most rossz néven veszed, fiadtól, mikor le akarja venni lelkedről a múlt bűnének terhét?

Erzsébet hangosan zokogott:

— Oh szent atyám, neked mindent meg kell mondanom, mintha Urammal, Istenemmel beszélnék... Oh rettenetes nappalaim, szörnyű éjszakáim voltak nekem amiatt a sok kiontott vér miatt... Mikor jó Endre fiam halálhírét vettem, vádolt a lelkiismeretem: ki tudja, hátha ezért sújtott a sors?! Hallottam a halálraitáltak sóhaját, láttam kiesorduló könnyüket... És csak fejedelmi büszkeségemben találtam menekvést: aki felkent királya, királynéja ellen fel emeli kezét, annak pusztulnia kell...

— Jól van, hát a bűnös pusztult is, de hát a többi, az ártatlan, a távolálló? De hagyjuk ezt, ha szánod-bánod bűnödöt, bizonyára megjön az Úr kegyelme és bocsánata is. Őszinte és töredelmes a bűnbánatod?

— Az, atyám, — felelt megtört hangon Erzsébet.

— Jól van leányom. Imádkozni fogok lelked nyugalmaért az Úrhoz. Holnap reggel, a délelőtti mise előtt, fiad kopogtatni fog szobád ajtaján. Nyisd ki ajtódat és

szívedet előtte. És ne feledd leányom, hogy a kevélység a sátán törvétese és a jó keresztény mindig alázatos és önmegtagadó, bármilyen magas polcra helyezte is az Úr szent akarata... Mert mik vagyunk mi halandó, bűnös férgek? Kik minden királyok és fejedelmek? Ma még uralkodol fényben, pompában, fejedon arany korona, válladon bíborpalást, holnap ott fekszel koporsódban mereven, mozdulatlanul, míg lelkednek ott az örök Bíró előtt kell számolnia és bizony mondom neked: ő előtte ki mindnyájunk felett ítél majd egykoron, egy jó cselekedetnek nagyobb súlya és értéke vagyon minden aranykoronánál, minden királyi bíbornál. Őrizzed lelkedet a kevélység törvéteseitől, leányom, mert az vitt sok minden cselekedetbe, amit jobb lett volna el nem követned.

Erzsébet még mindig ott térdelt a gyóntatószék előtt. Büszke lelke hej, dehogy türte volna el mástól a leckét. Minden halandó ember életével játszik, aki Erzsébet asszonyhoz így mer szólni. Ám a szentéletű János atya szavát úgy hallgatta a királyasszony, mintha maga az Úr szólott volna hozzá.

János atya feloldozta, megáldotta a királynét. Erzsébet alázatosan hajtotta le fejét a szentéletű ember áldása előtt.

János egyenesen a királyhoz sietett. Hogy mit beszélt a fiatal uralkodóhoz, azt senki sem tudta. Annyi bizonyos, hogy mikor elváltak, Lajos arca sugárzott az örömtől és boldogságtól, a pap pedig szelíden, jóságosan mosolygott. Mert igazi lelkiatya volt ő, az Úr hűséges pásztora, ki egyaránt, egyforma szeretettel gondozta a reá bízott nyáját. Nem tett különbséget a fejedelmek és koldusok közt, szolgálta mindegyik lelkét szent buzgalommal. Oh, ő, a lelkek gyóntatója, jól tudta, hogy néha a királyi palotában több a boldogtalanság, a szenvedés, mint ama egyszerű kis kalyibában, melyet a szegény napszámos ver össze magának, hogy legyen hol kipihenni napi fáradozásait.

Most örült, mert boldogan hagyta el a királyt. Lajos

szíve repesett arra a gondolatra, hogy kibékülhet édes anyjával és szerető fia lehet annak, kit mindig gyermeki szeretettel imádott.

Már korán délelőtt bejelentette magát anyjánál. Erzsébet a küszöbíg elébe jött. Megölelte, megcsókolta és gyöngéden fia vállára hajtotta fejét. Senki sem látta, még maga Lajos sem, hogy Erzsébet asszony szemében két fényes könnycsepp ragyog. A szeretett és bűnbánat könnycseppjei.

De Lajos mintha megérezte volna, mi megy végbe anyja szívében. Hiszen akik igazán szeretik egymást, azoknak nincs szükségük beszédre, hosszas magyarázatra. Térdét, fejét meghajtotta a királyné előtt és úgy mondta gyöngéd, szerető hangon:

— Köszönöm, édes, jó anyám, hogy újra szívedbe fogadtál, én soha egy pillanatig sem szüntem meg hálás, szerető fiad lenni. És boldogságomhoz nem is hiányzik egyéb, mint a te áldásod.

A királyné kérdő tekintetére folytatta:

— Úgy van, jó anyám, a te Lajos fiad boldog. Megtalálta szívének szerelmét, lelkének párját egy kiváló, nemes, gyöngéd leányzóban, a bosnyák bán leányában, Erzsiben.

A királyné arca egy pillanatra elborult. Gőgös, kemény lelkén talán keresztülsuhantak a nagy, fényes tervek, miket fia házasságához fűzött. Lajoshoz bármelyik uralkodó, hatalmas, gazdag királynak leánya örömmel megy feleségül és most ő a szegény Bosnyákország fejedelmének, egy másodharmadrangu uralkodónak leányát emeli trónjára...

De szólni nem szólt semmit. Eszébe jutott János pap tegnapi intése. És elhatározta, hogy megfékezi a kevélység démonát, mely eddig oly nagy kárt tett lelkében, melynek már-már mennybéli üdvössége is majdnem áldozatul esett.

És megjelent előtte Erzszi szép, szelíd arca. Eszébe jutott a leány kedvessége, jósága, vallásossága... És hát a nápolyi Mária hercegnő nem volt-e a legfényesebb családból

való és Johanna, ki Nápoly trónján uralkodott?!... Fia szereti az egyszerű bánleányt, hát legyen vele boldog... Lehajolt és még egyszer megcsókolta fia homlokát.

— Isten áldása legyen veled, fiam! Rajtad, nászodon, feleségeden és minden ivadékon. Akit te szeretsz, azt én is szívembe zárom, akit te hitvesül választottál, az nekem is édes, szeretett leányom lesz. Hozd ide Erzsi leányomat, hogy együtt vegyétek anyai áldásomat.

És a királyné úgy érezte, hogy hősi, nagy diadalt nyert. Legyőzte önmagában a legnagyobb, legveszedelmesebb sátánt, az emberi dölyföt, a szívtelen kevélységet.

X.

A Lajos király menyegzője nagy dísszel és pompával ment végbe. Minden hű és jó lélek gyönyörködött az ifjú pár szépségében és boldogságában.

A szép Erzsébetet királynévá koronázták. Az egyszerű kis fejedelemség leánya Európa leghatalmasabb, legnagyobb uralkodójának hitvese lett és kedves méltósággal lépett föl az Árpádok trónjára. Míg uszályos, hófehér selyemruháját tizenkét udvari hölgye emelte, vajjon mire gondolt a szép, ifjú királyné? Vajjon eszébe jutott-e sok szomorú tépelődése, a keserűségben átvergődött náppalok, a bánatban eltöltött éjszakák sokadalma? Eszébe jutott-e a gyászos nap, mikor bejelentette, hogy a Nyulak szigetén, a szentéletű Margit hercegnő kolostorában akarja leélni életét? És a király lelkes, tüzes válasza, amint jobbjával a zárda magánya helyett az élet küzdelmeire, a kötelességek útjára mutat... Erzsi megfogadta szavát, nem ijedt meg a reá váró szenvedésektől, nem vonult el a zárda magányába s íme az élet mindenért dús kárpótlást adott neki.

A trónon ül már az ifjú pár s a magyar hölgyek, magyar leventék mind térdet hajtva hódolnak az ifjú királynénak. Erzsébet arca ragyog, mint a sugárzó nap. Mindenkihez van egy-két nyájas szava, de legkegyesebb Laczfy Déneshez...

Hiszen a hozzá intézett, eltévedt, görbe útra jutott levél alapította meg boldogságát.

Laczfy sohasem kapta meg, sohasem olvasta el ezt a levelet, (hiszen Lajos szent ereklyeként őrizte mindig) ám azért a fiatal királyné mindig hálás volt szívében Laczfy iránt s a vitéz maga sem tudta, minek köszönheti e nagy kegyet, de az bizonyos, hogy nem járulhatott kéréssel a trón elé ő, vagy atyafisága, hogy a kérés azonnal teljesítve nem lett volna.

Ragyog az ifjú pár arca s boldogságuk visszfénye látszik mindenki arcán. Az özvegy királyné is levetette erre a szép napra gyászruháját, ő maga vezette fel ifjú menyét az Árpádok trónusára, ő volt az első, aki homlokon csókolta Lajos fiának feleségét. Mindenki számára van egy nyájas szava, egy kegyes mosolya...

A fényes udvari ünnepségnek vége, Erzsébet búcsúzik a fiatal pártól. Hiába biztatják, szilárd és megmásíthatatlan elhatározása, hogy visszavonul a visegrádi várba és Budát átengedi az ifjú királynénak.

— Nem, édes leányom, — feleli Erzsébet marasztaló szavaira, — ezen már nem lehet változtatni. Én udvarommal bevonulok Visegrádra. Itt Budán te lész az egyetlen és kizárólagos úrnő, úgy, amint rangodhoz, méltóságodhoz illik.

Mikor Lajos is tartóztatta, egyszerre könny önté el szemét:

— Drága fiam, hálás vagyok jóindulatotokért, de nekem mennem kell. Én a kedvetekért levettem sötét gyászruhám és szívem ujjongott a ti boldogságotokon. De holnap... holnap már nem illenék bele ebbe a vidám, ifjú környezetbe. Már vár az én sötét ruhám, melyben szeretett Endre fiamat gyászolom, vár a csendes ájtatosság, hol lelkiüdvéért imádkozom. Mert az anya szíve sohasem felejt, fiam... S ha a seb, mit lelkemen ejtettek, ma már nem is olyan véres, nem olyan fájdalmas, de behegedni nem fog soha-soha. A ti kedvetekért pár napra vidám, derült, mosolygós voltam, ez a pár nap

a tietek volt, drága gyermekeim... de a többi az övé; akinek oly fiatalon el kellett pusztulnia, kivel remélem, majd az üdvezültek honában újra találkozom. Ez a palota a vigalom, a boldogság tanyája legyen, én is úgy akarom, de helyem nekem benne nincs. Ti a jövőnek éltek, az én életem már a múltban, az emlékekben vagyon...

És hasztalan volt minden tartóztatás. Róbert Károly özvegye visszavonult a visegrádi várba, hol egykor férjével együtt élt boldogan, ifjan, szeretettől, dicsőségtől körülvéve. Itt imádkozott ő fiáért, uráért, saját jövődöbeli üdvösségeért. Néhány hűséges hölgye és János pap osztották meg csendes magányát.

Csak akkor jött fel megint Budára, mikor unokáját, a kis Mária hercegnőt keresztelték. Ő tartotta a keresztvíz alá a kis hercegnőt, ki később Magyarország királynője lett.

Lajos pedig uralkodott tovább fényben, dicsőségben és boldogságban, egy hű népe szeretetétől körülvéve. Birodalma nagy, népe boldog volt alatta. Élete szép, nemes és harmonikus maradt mindvégig, mert mint ember, igazán boldog, mint uralkodó, dicső, nagy és halhatatlan lett. Ové volt a legszebb élet: egy asszony hűséges szíve zárta magába képét és egy nemzet története őrzí halhatatlanságát.

